

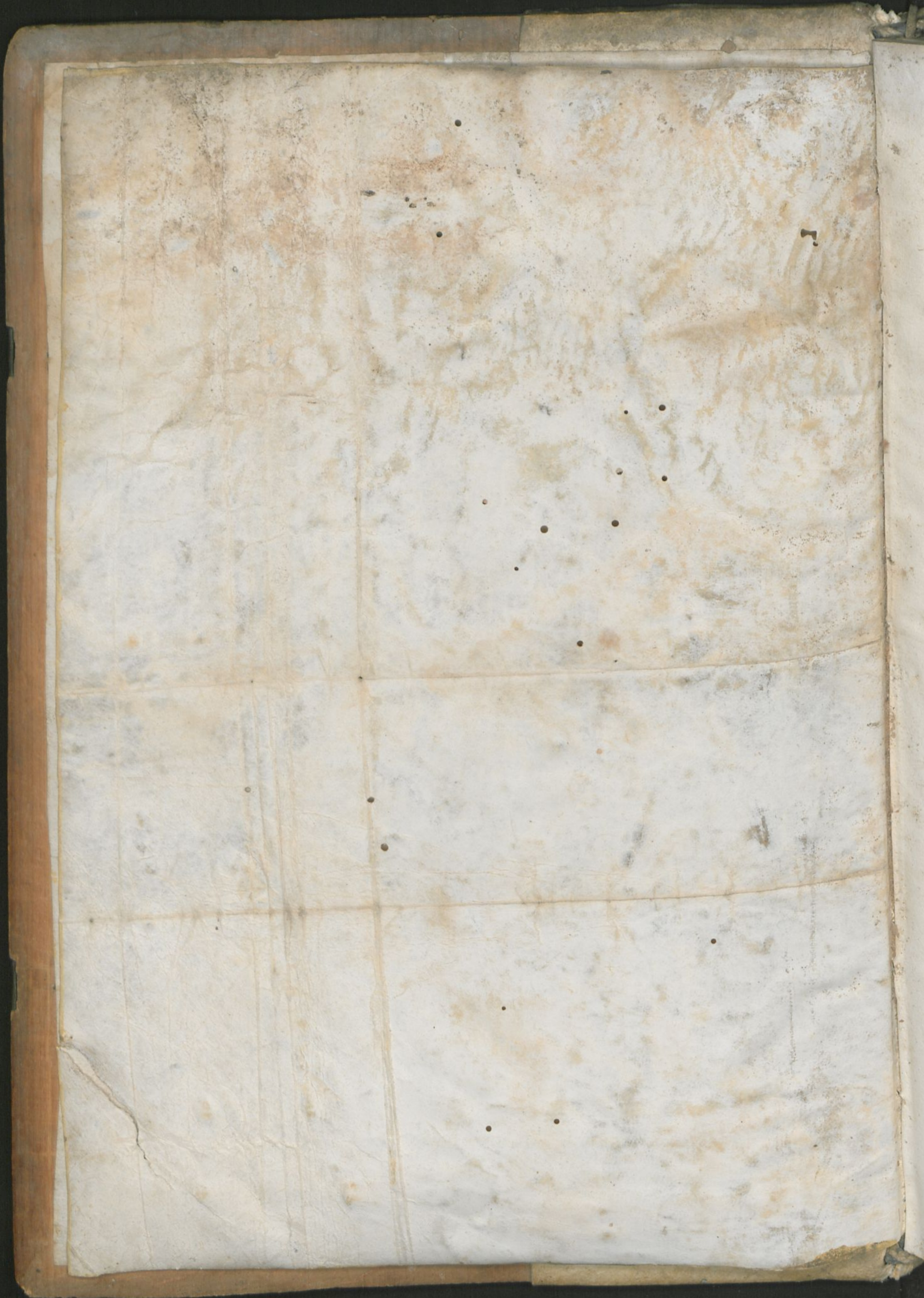
Liber cōventus Magdeburgensis ordinis predicatorū
fratri Bonifacio Hoderstein eisdem ordinis filio
sibi ad usum incertum concessa 1506

B. f. 31.

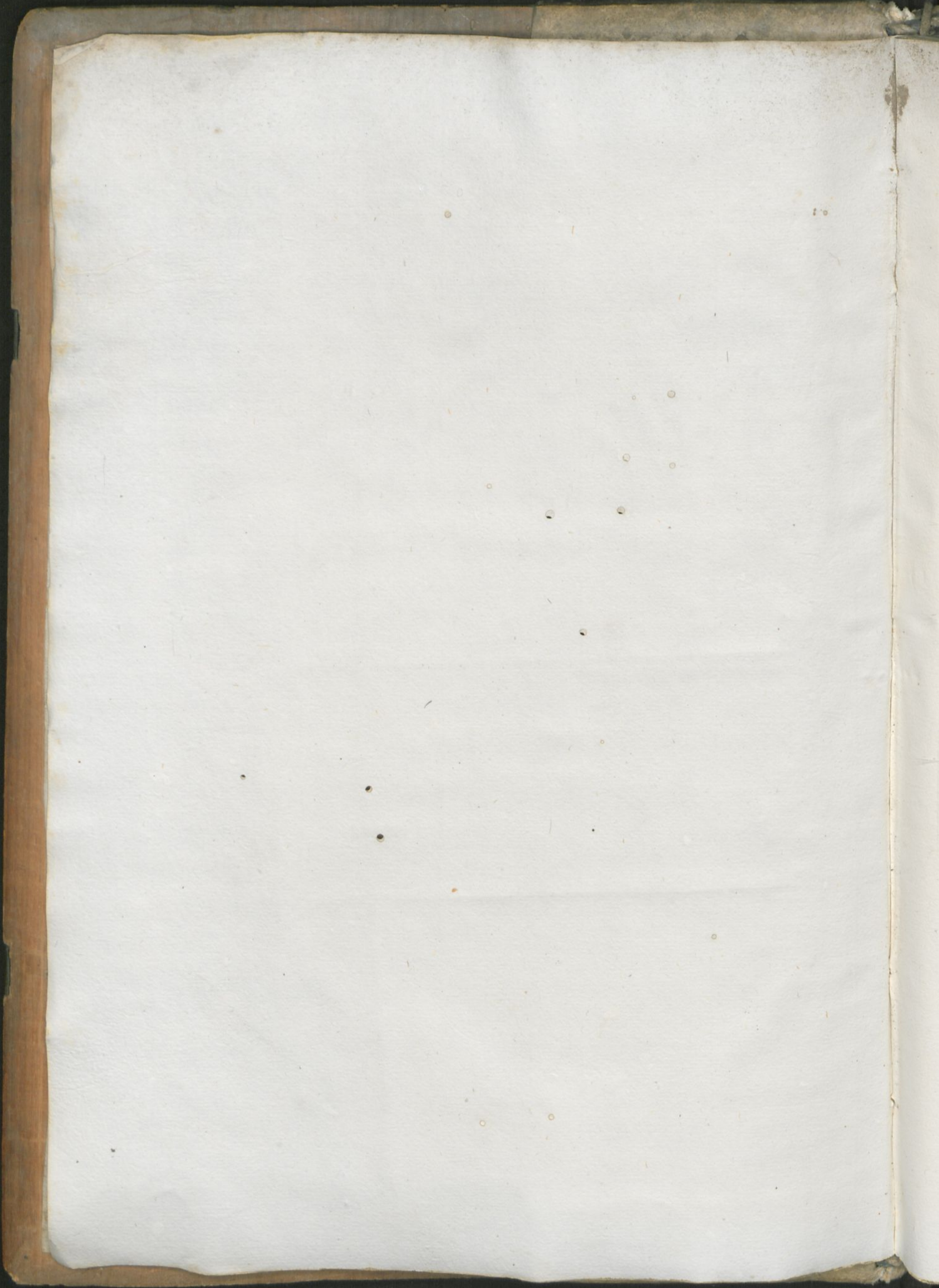
off
W
quod
W
p

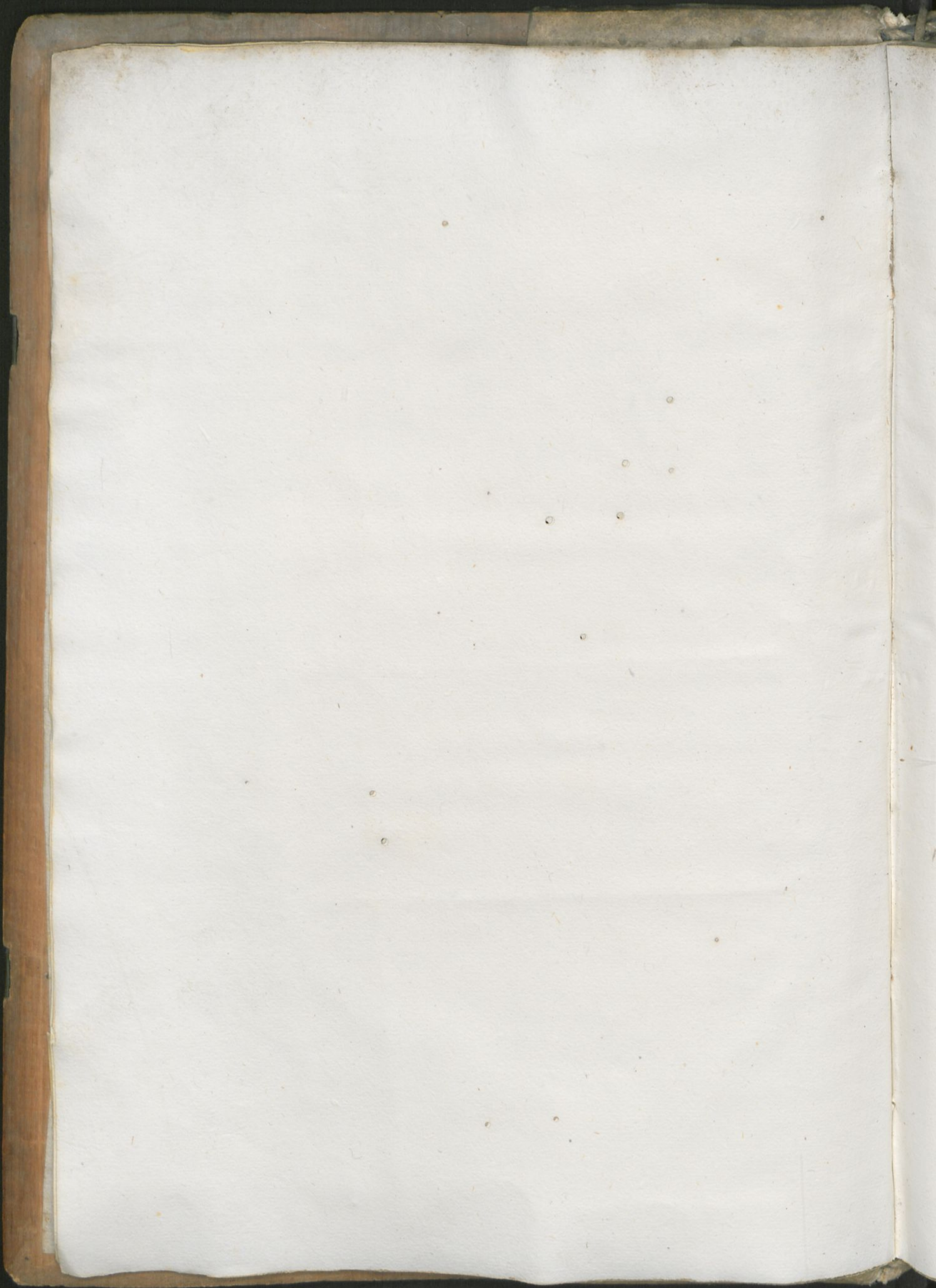

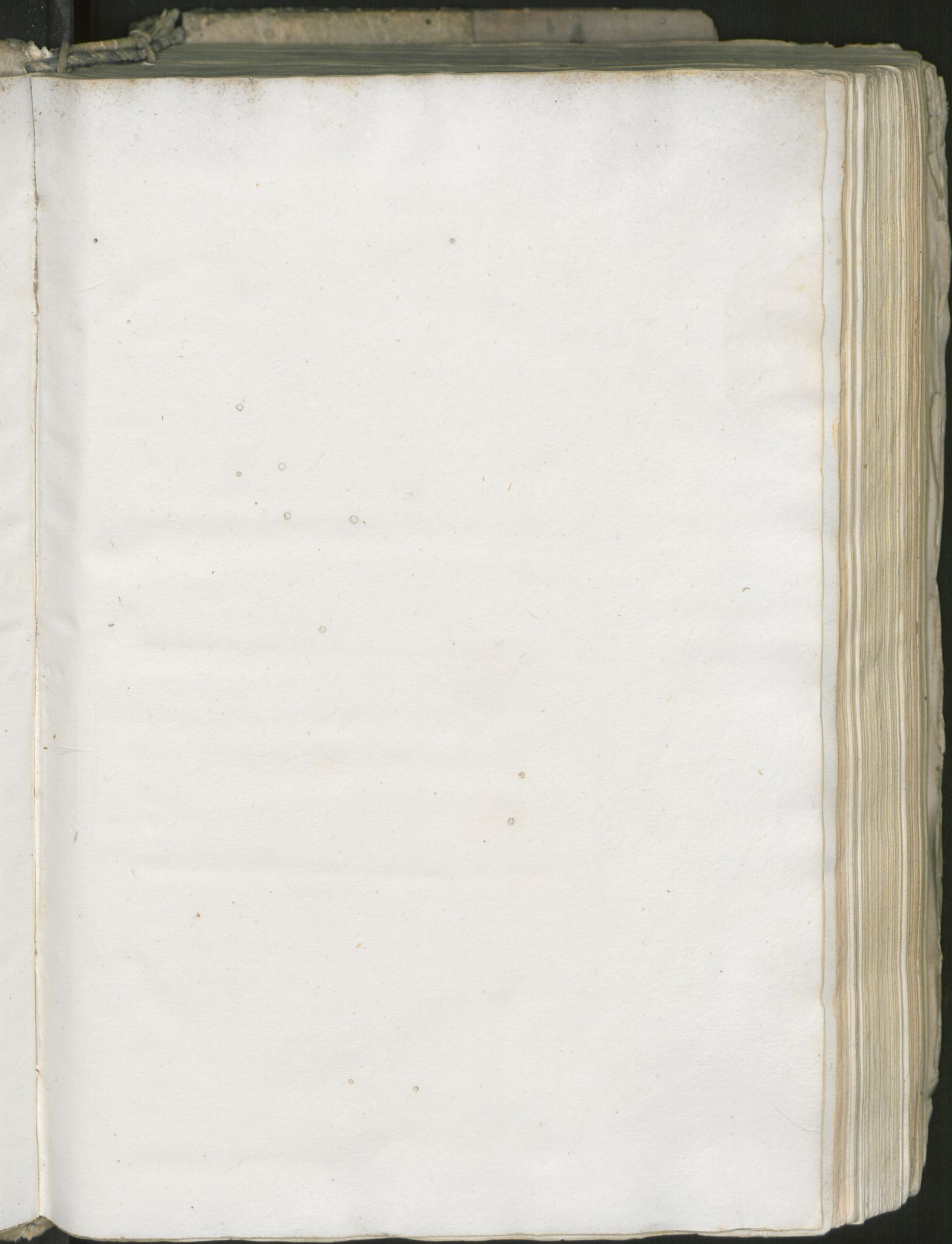

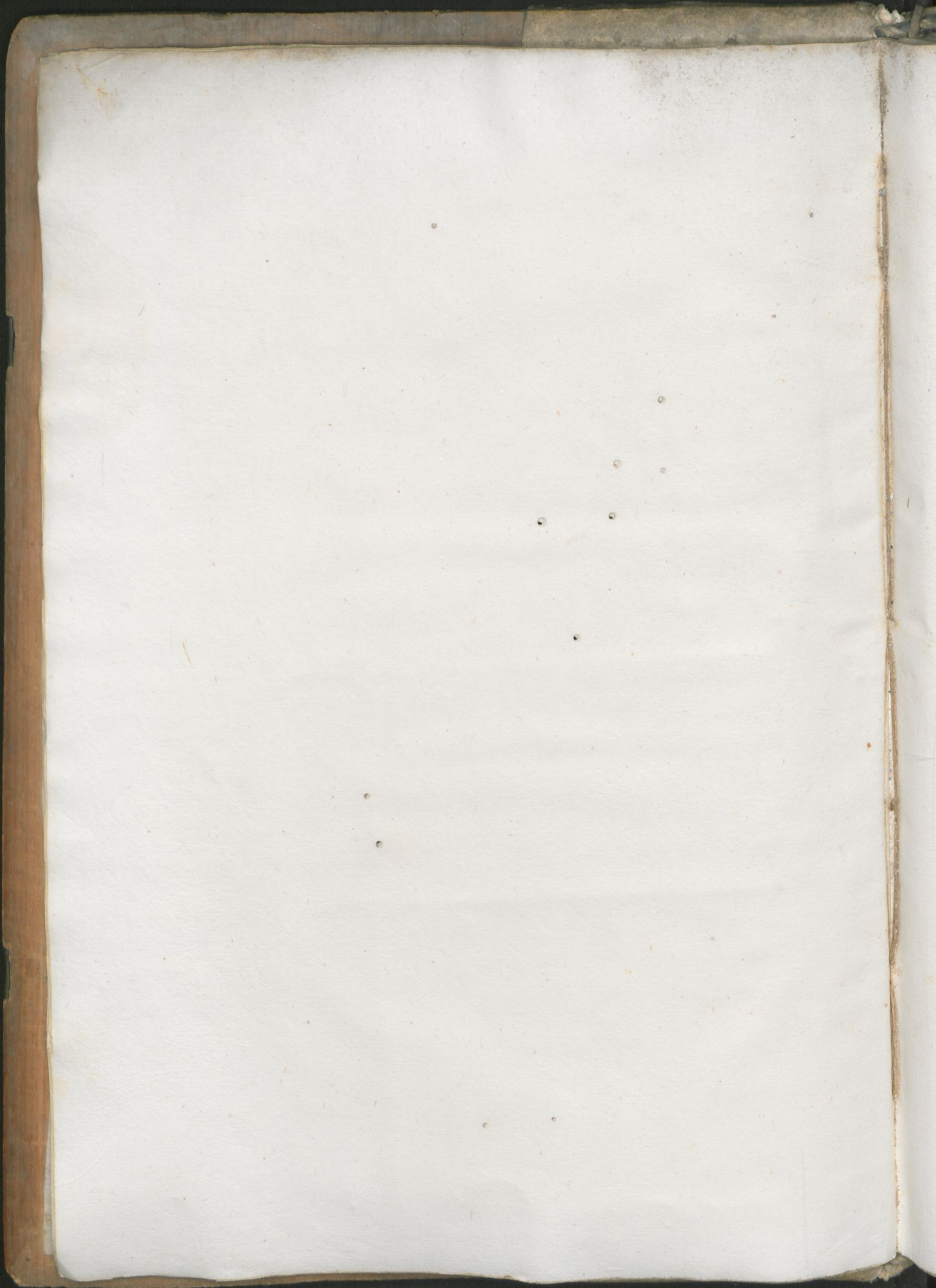
L 213, 229

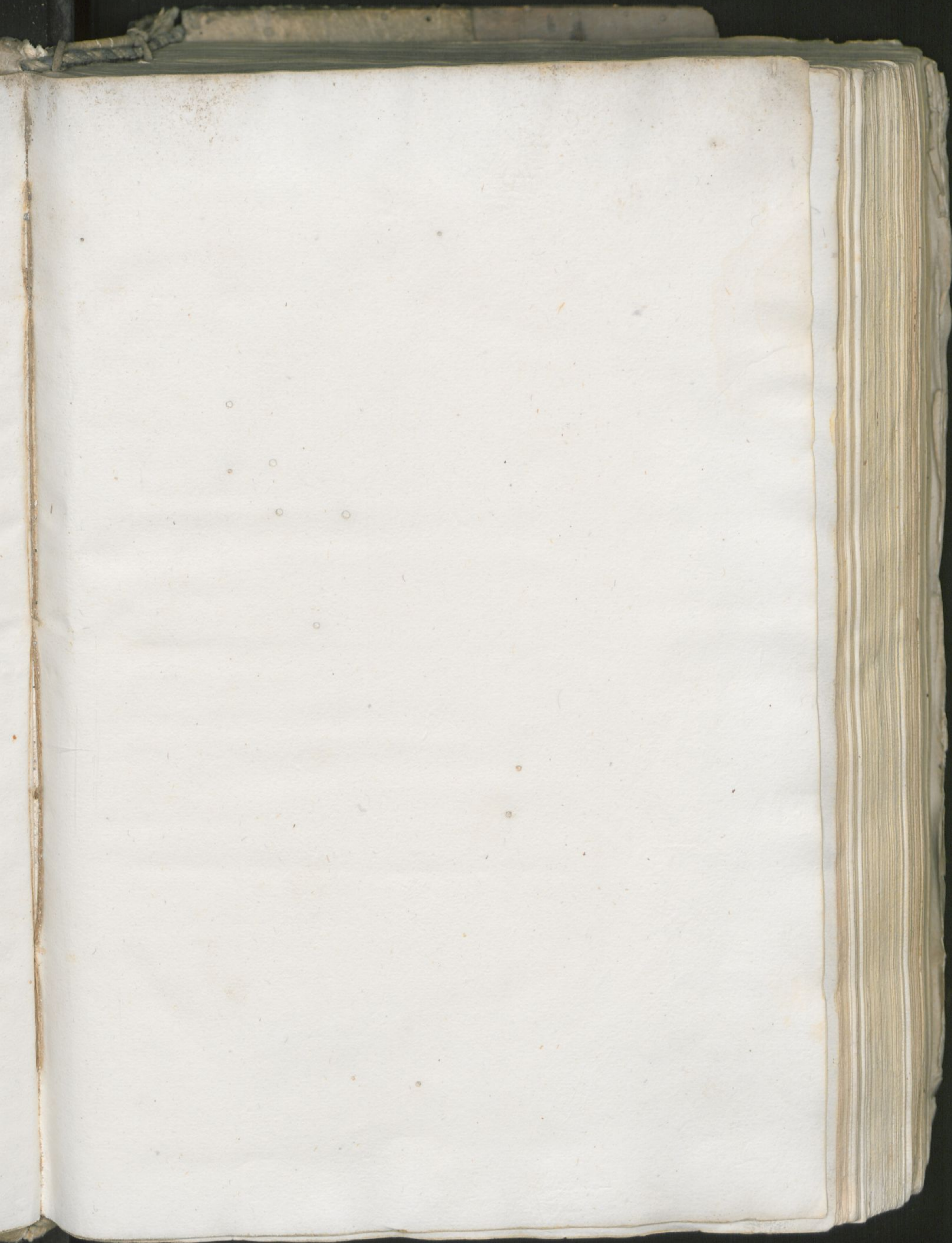

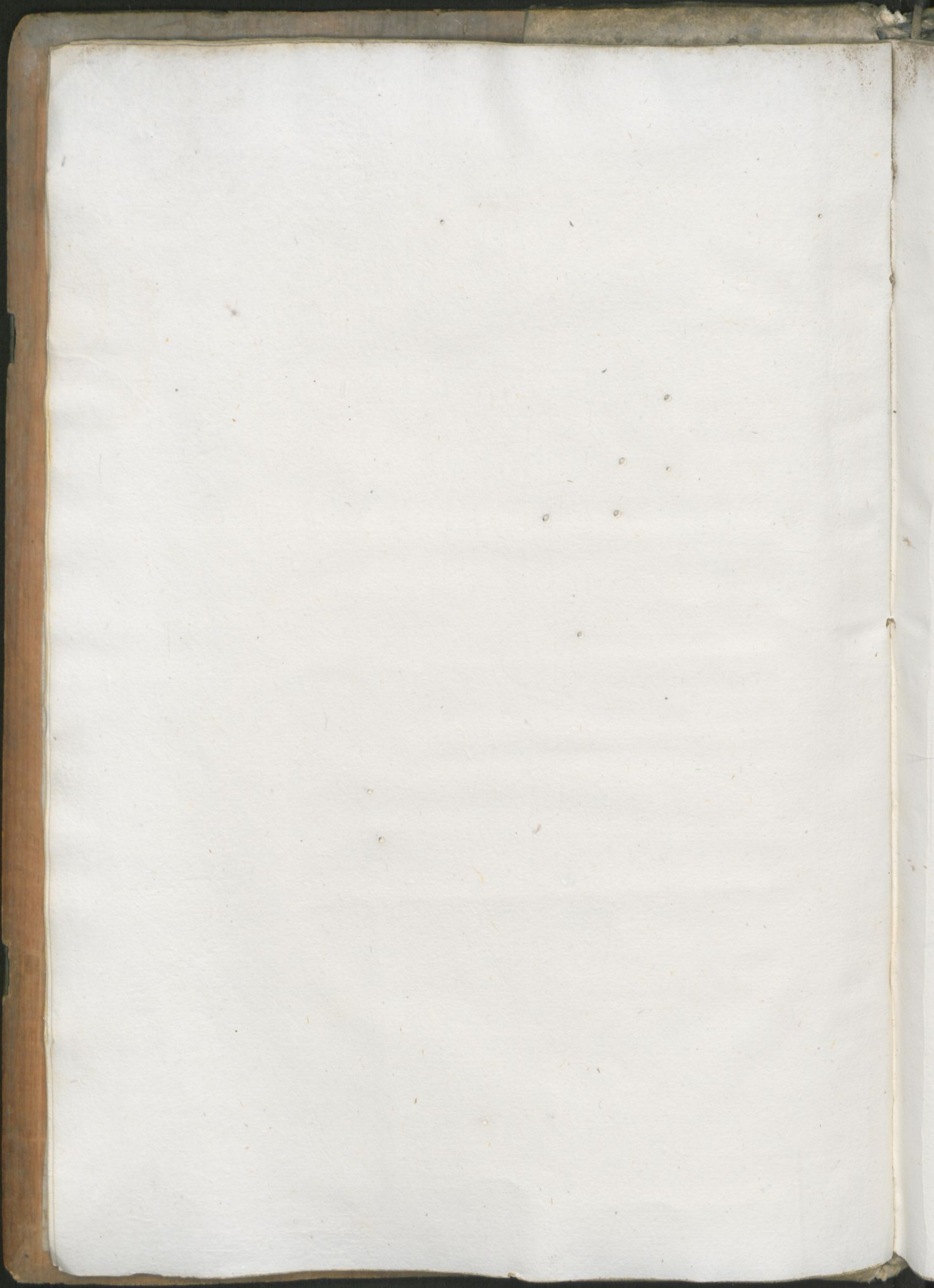

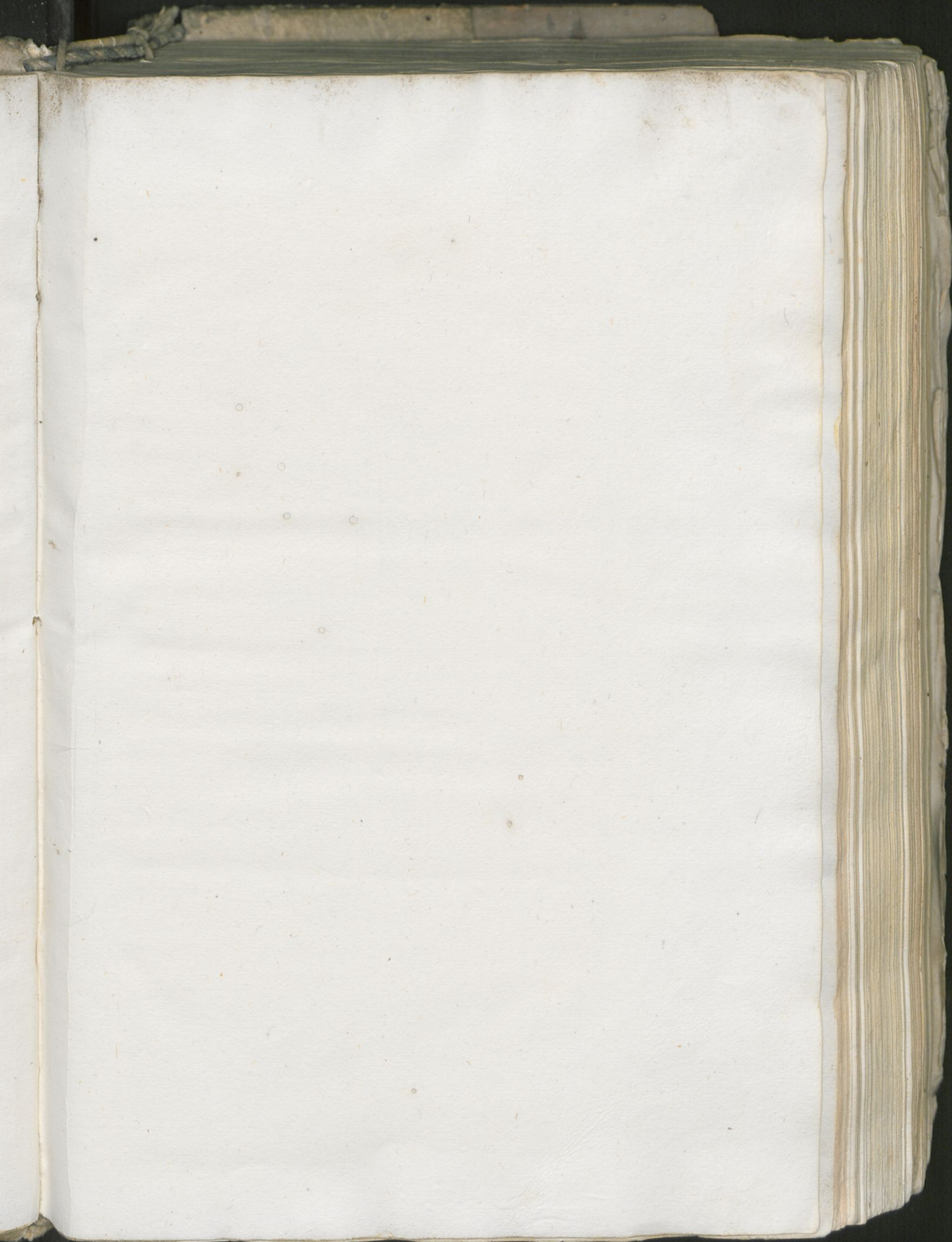

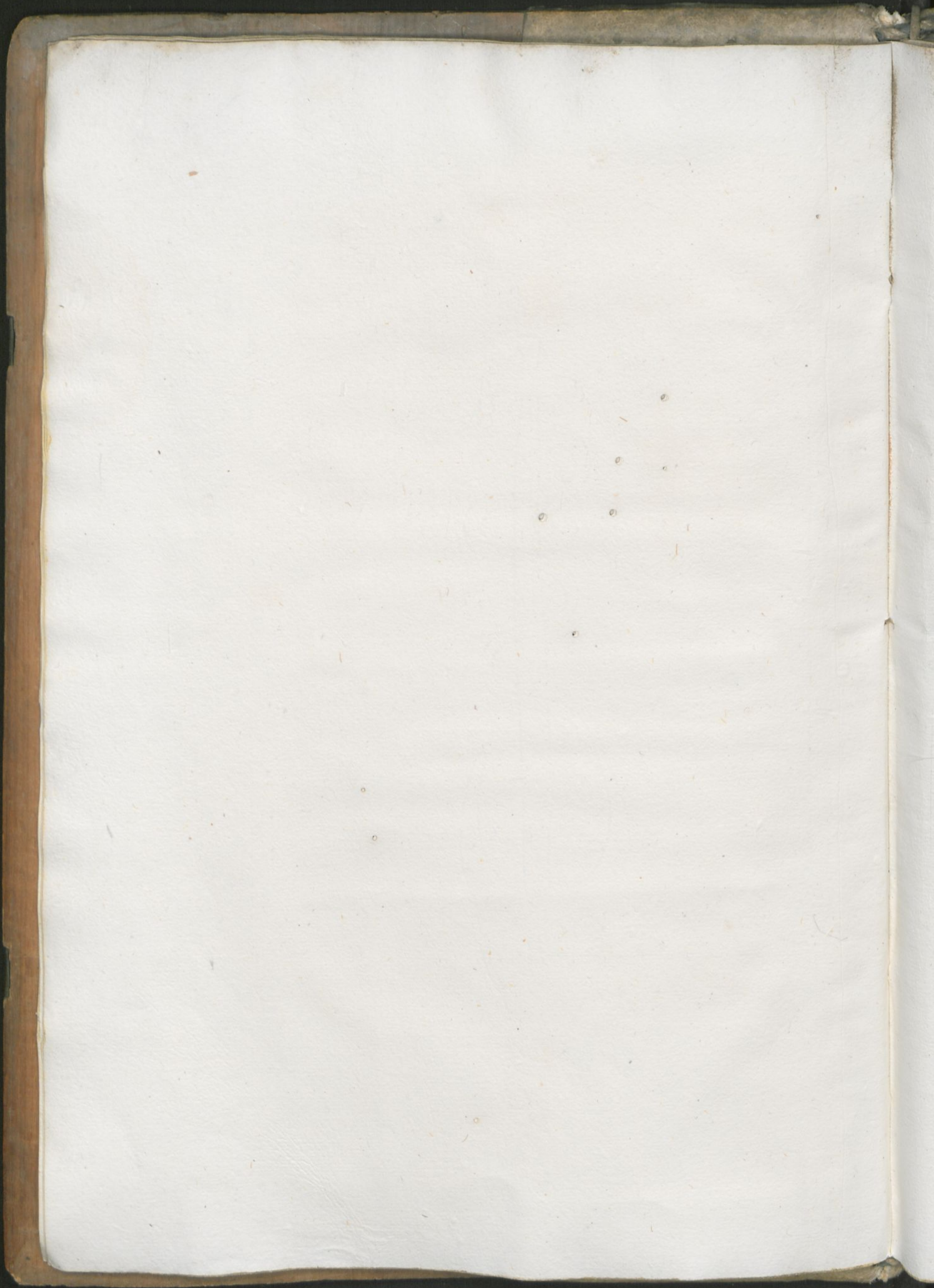

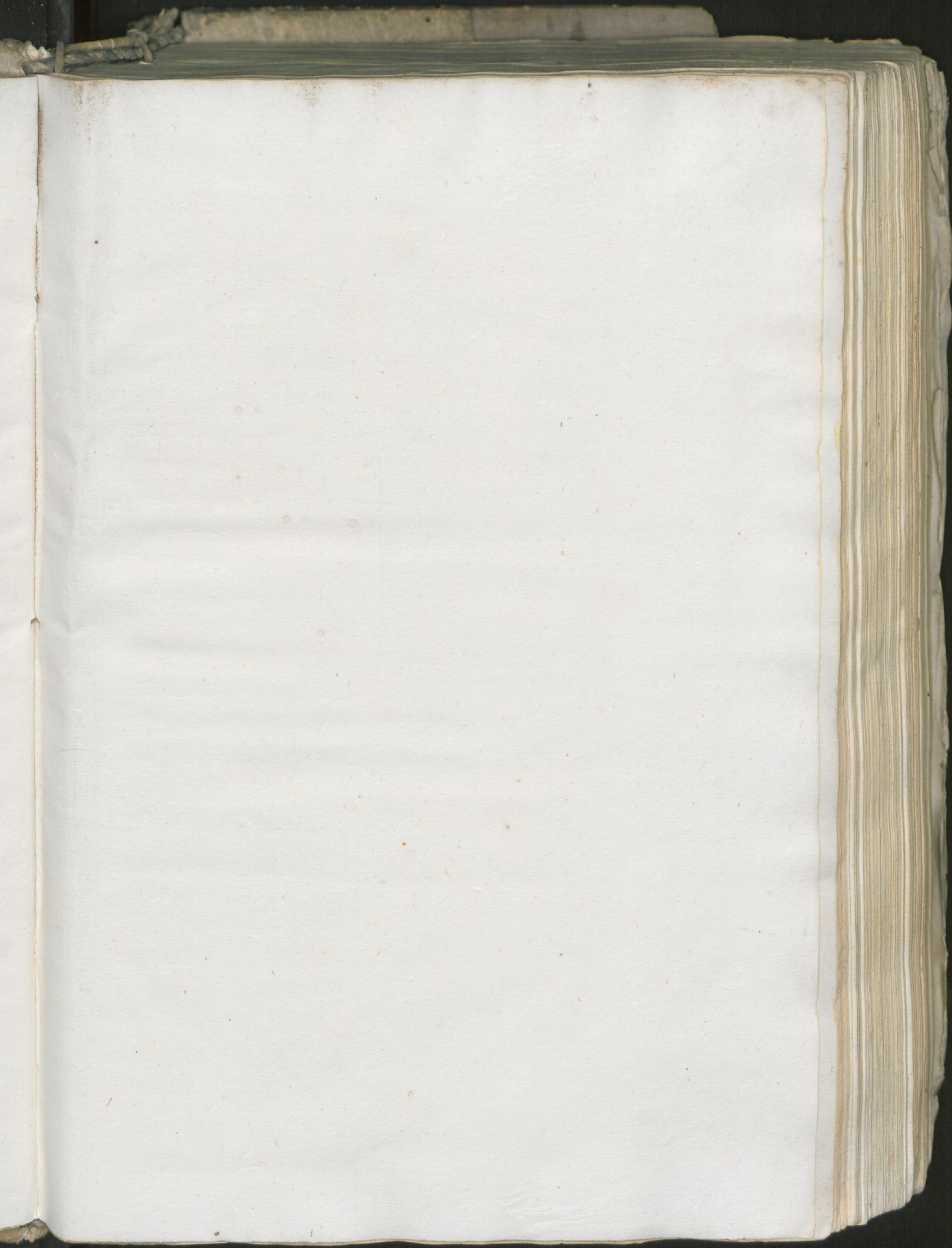

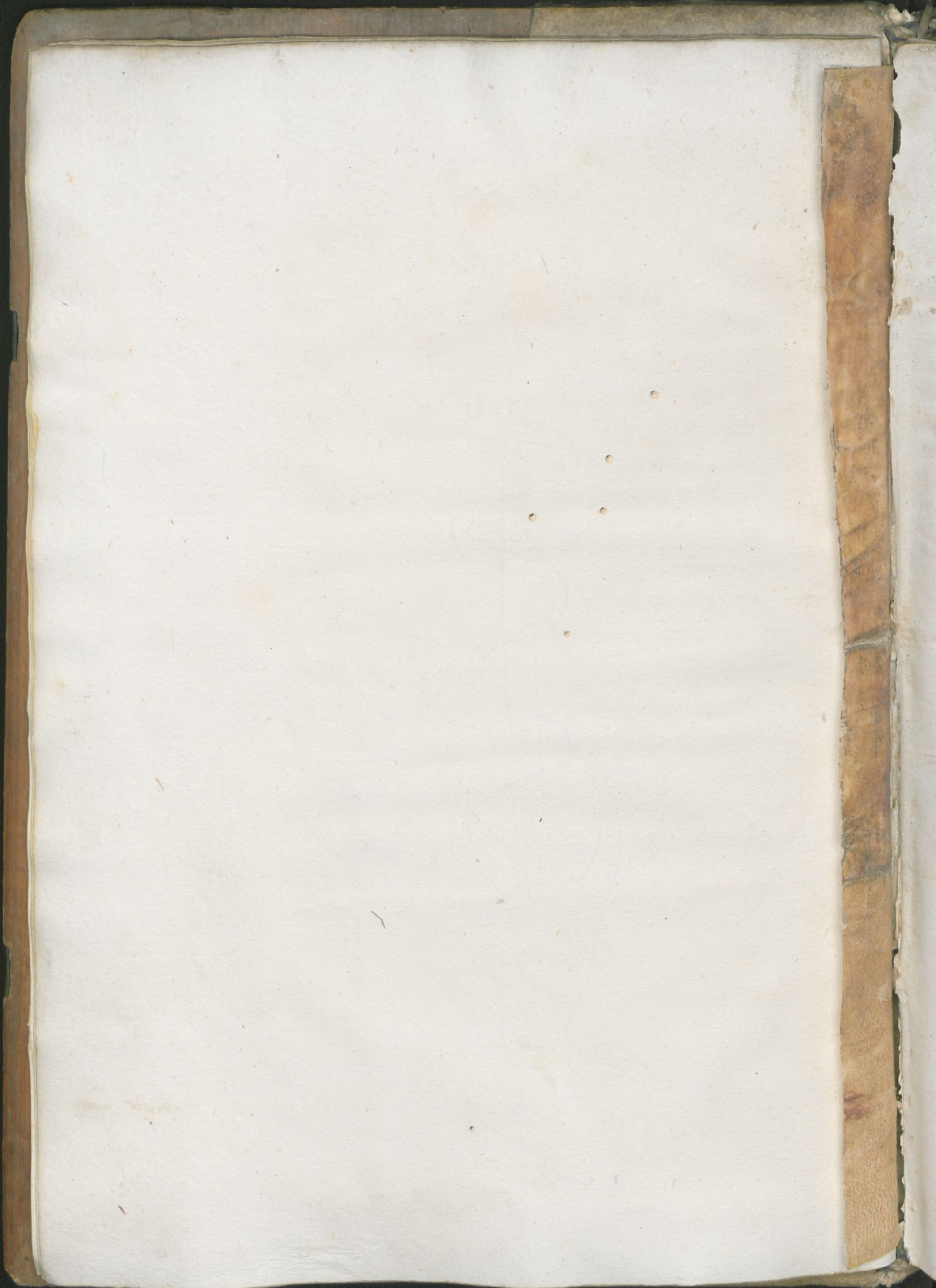

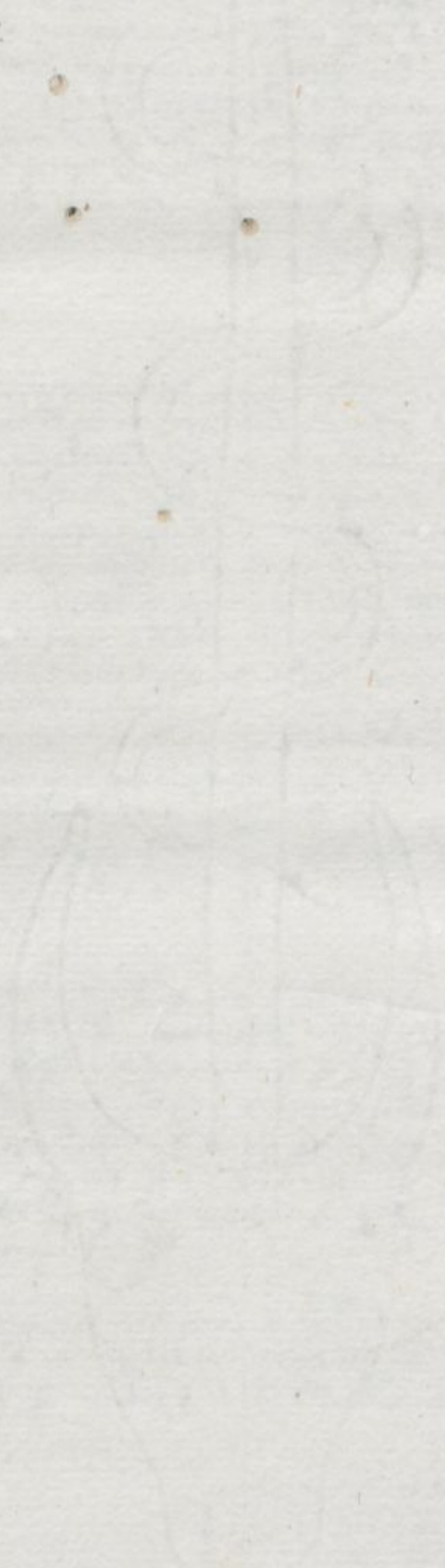

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to be organized in a list or table format with several lines of text.

- 1 Iagoge Porphyri ad Categorias aristoteli
- 2 Seneci Carmina. MS.
- 3 Bapulle Mantiani carmen contra impudicos poetas. MS.
alia quaedam ejusdem. MS.
- 4 M. Tullii Cic. officia.
- 5 Eiusd. paradoxa.
- 6 Eiusd. de Senectute.
- 7 Eiusd. de amicitia.
- 8 Alberti Magni philosophia naturalis.
- 9 Aristot. oeconomia.
- 10 Thomas de Ente.
- ii perfr. Gerardi.

223, 229

*Similitudo est inquantum est inquantum perfectio in
est de pulchritudine qui artificialiter fit inquantum est inquantum
est inquantum hinc inquantum est inquantum*

**Summa Philosophie Naturalis
Alberti Magni per Tractatus Ca-
pitula et periculas pulcherrime distincta, ita quod cuilibet legenti facile
appareat quid quodque capitulum queque etiam pericula in effectu sibi velit**

Primus
Secundus
Tertius
Quartus
Quintus

Tractatus cor-
respondet libris.

Philosophicum.
De celo et mundo
De generatione.
Meteororum.
De Anima.

Epithaphium venerabilis Alberti / predicatorum ordinis patris religioſiſſimi ac Sacre theologie profeſſoris profundiffimi / olimq; Baſilpa-
nenſis eccleſie epiſcopi digniffimi.

Notas Epithaphii

Genitrix doctorum. paris expertis philosophorum
Princeps verborum vas fundens dogma sacrorum
hic iacet Albertus preclarus. in orbe disertus
Pretuncis certus assertor in arte repertus
Majoz Platone vix inferior Salomone
Quem tu Christe bone doctorum iunge corone
Annis bis denis minus actis mille tricenis
Christi nascentis. de corporis erit habenis
Quinta post festum Martini luce molestum
Die petendo deum transiit agens iubileum
Qui legit hos versus mox ad tumulum revertertus
Inclina dicat collectam cum requiescat
Condidit iste chorum presul. qui philosophorum
Flos et doctorum fuit Albertus schola morum
Lucidus errorum destructor oberq; malorum
Hunc rogo sanctorum numero deus adde tuorum
Pontificum medius iacet Albertus tumulatus
hic studium rexit quem Christus ad ethera verit.

Quoniam multitudo librorum et temporis brevitatis Memorie quoq;
labilitas no paciunt caetera in libris Aristotelis naturalis philosophie exa-
rata pariter scholarium ingenio pprehendi Grandes etenim materias par-
ua ingenia (brs hieronymo testante) no sufficiunt et in ipso conatu ultra
vires ausa succumbunt Ne tu inertes naturalis scientie maneret / vacuiq;
abirent scholares / doctor Albert? diligencia exactissima vberiores flores
ac pregnatiores p modulo ingenij ad scholarium vtilitate pmunet electos
exerprosq; ex naturalis philosophie Aristotelis codicib? vnū voluminis
corp? ppendiose et summam redegit etiam in causa fuerit editionis disse-
rens ingenioz capacitas Pauperū exilis facultas Libroz philosophi gran-
dis difficultas Nimia deniq; eorundē prolixitas Ultimo iporū inericata
translatoz obscuritas Merito hec summa in verbis plana / ordine bona!
in sententijs electa a nouicijs r incipientib? amplectenda ē Neq; auctoz im-
putandū erit q; verborz tenorem in originalib? Aristotelis habitum no ob-
serauerit S; qnq; ordine trāposito etiā nōnunq; per paululū mutata ip-
soz verborz forma manere tñ philosophi sentētia put ipa vel plixitate ab-
breuiande vel multitudinis in vnū colligende. vel etiā obscuritatis expla-
nande exigitat necessitas pgerē libuit vt in singulis quinq; tractatib? ap-
parebit Id etiā bñ Hieronimū facitasse legim?. nequaq; verbū de verbo
translulit S; ex sensu sensum expressit. nihil itaq; (me indicāte) studiosis
scholarib? in naturali philosophia prima rudimenta haurire cupientib?
optabilius prestant? dignius ac melius hac summa esse poterit huius stu-
dium qui vitupat haud sane intelligo quid nam sit quod laudandum pu-
ter / ad hanc se conferat bonarum artium studiosus indagator / si saluus
si securus si deniq; doctus in naturali philosophia esse cupierit.

Handwritten notes and diagrams:
- A large circular diagram with lines connecting various points.
- Vertical text: "Nihil est in mundo nisi a deo" (Nothing is in the world except from God).
- Horizontal text: "Sicut in libro Aristotelis" (As in the book of Aristotle).
- Other notes: "Sicut in libro Hieronymi", "Sicut in libro Augustini", "Sicut in libro Gregorii", "Sicut in libro Bernardi", "Sicut in libro Thomas Aquinatis".
- A list of books: "Sicut in libro Aristotelis", "Sicut in libro Hieronymi", "Sicut in libro Augustini", "Sicut in libro Gregorii", "Sicut in libro Bernardi", "Sicut in libro Thomas Aquinatis".

Sicut in libro Alberti principium referat primam que quid est per mutationem

Handwritten notes at the bottom left:
- "Sicut in libro..."
- "Sicut in libro..."
- "Sicut in libro..."

Ista summa naturalium Alberti Magni in quinq[ue] partib[us] principalib[us] ut ex possi[bi]litate
partib[us] sua partib[us] dividit in primam et partem secundam in partem tertiā in partem quartā in partem quintā
primam in ratione Naturae accipit et sic et opera dicitur in et agere in tractatu primo de corpore mobili in finali quo ad
causa efficiens h[uius] summe sunt venerabilis Alberti et ad h[uius] agere prope finem et proinde causa finalis fuit et h[uius] natura
noticia hic traditur quod in h[uius] locis partem naturalis etc.

Prohemium huius Summe Naturalis Philosophie.

N

Philosophia dividit in tres partes videlicet logicam
ethicam et physicam. Sive in rationalem moralem
et naturalem. Aliis duabus obmissis ad presens de sola
physica sive naturali intendimus.

Laudamus h[uius] partem in qua
antequam accipiamus h[uius]
quod est natura.

natura multis modis dicitur. Dicitur enim natura naturalis intelligentia
sicut dicitur Aristoteles in posterioribus universalis sunt magis nota in na-
tura quam particularis id est naturalis intelligentia. Item relativa sunt simul na-
tura ut dicitur in predicamentis. Dicitur etiam natura materia. Dicitur
etiam natura forma. Et magis proprie dicitur natura forma quam materia quod sal-
natres naturales in esse. Dicitur etiam natura via in naturam sicut generatio.

Unde dicitur in h[uius] parte in qua
antequam accipiamus h[uius]
quod est natura.

Natura est principium motus et quietis
eius in quo est per se et non sicut accidens. Unde Avicenna duplicem de-
stinguunt naturam scilicet universalem et particularem. Universalem appellat virtu-
tem diffusam in substantias celorum. Particularem vero illam appellat que
est in rebus singularibus et individuis ut illa que est in hac planta vel in
hoc grano sicut dicitur. Natura est vis insita rebus ex similibus similia pro-

Unde dicitur in h[uius] parte in qua
antequam accipiamus h[uius]
quod est natura.

creans. Et hos quatuor ultimos modos ponit Aristoteles secundo physicorum
Natura etiam dicitur multis modis. Primo quod alicui inest a sua creatione
sicut dicitur. Scire et addiscere naturale est homini. quod utrumque inest ei a sua cre-
atione. Dicitur etiam naturale quod fit sicut cursus nature. sicut dicitur. Natu-
rale est quod ex homine fit homo et ex equo fit equus. Unde sicut hec tria di-

Unde dicitur in h[uius] parte in qua
antequam accipiamus h[uius]
quod est natura.

stinguuntur opera et tria agentia scilicet opus nature. artificis. et creaturę.

Unde dicitur in h[uius] parte in qua
antequam accipiamus h[uius]
quod est natura.

Unde dicitur in h[uius] parte in qua
antequam accipiamus h[uius]
quod est natura.

Quo dicitur per modum eius essentia...
Materia per se est...
Dicitur quod materia est informata...

Tractatus Primus

Subiectum uniuscuiusque / ex quo aliquid fit cum insit per se et non secundum accidens

Declarat dicitur exponendo...
cum per partem...

Cum insit dicitur quia in omni eo quod fit secundum naturam necesse est esse materiam

Originale subiectum est quod...
aliud subiectum est...

per se. Non secundum accidens dicitur propter privationem que non inest per se

Declarat quibusdam proprietatibus...
de quibus in rebus quibus...

sed secundum accidens. Et hec est definitio materie prime de qua dicit Aristoteles

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

ibidem Quod sit ingenerabilis et incorruptibilis. Si enim generaretur

Primo subiectum hoc est quod est...
subiectum hoc est quod est...

esset genita antequam generaretur. Et similiter si esset corruptibilis / esset cor-

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

rupta antequam corrumpere. Unde b. dio. c. 4. in li. de divi. no. dicit

Secundo subiectum hoc est quod est...
subiectum hoc est quod est...

Sed neque corrumpitur / aliquid existentium secundum quod est substantia et natura

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

Sed ex defectu ordinationis que est secundum naturam armonie et commensura-

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

tionis infirmatur ratio materie. Et nota quod materia dicitur in quan-

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

tum apta nata est recipere formam. Substantia vero siue subiectum / in

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

quantum subsistat forme dicitur ante yle in quantum non habet aliquam com-

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

parationem ad formas. Sed est nuda ab omni forma. Dicitur vero dicitur secundum

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

quod est principium omnium rerum naturalium. Materia autem sic dividit

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

quonia quedam est spiritualis / quedam corporalis. Spiritualis est illa que

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

est in creaturis que non habent sicut ut angeli anime in quibus simul crea-

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

tur materia cum ipsis. Corporalis est ista que est in rebus que habent

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

formam. Et illarum quedam dicitur naturalis quedam artificialis. Artificia-

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

lis est illa que est in rebus artificiaris / siue quarum principium est voluntas

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

creata. Naturalis est illa que est in rebus naturalibus. siue quarum

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

principium est natura. Et illarum quedam est universalis siue prima

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

quedam particularis siue secunda. Universalis est illa que non habet ali-

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

quem respectum ad aliquam formam speciale. Sed ad omnem formam indif-

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

ferentem. Materia est in generalibus...

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

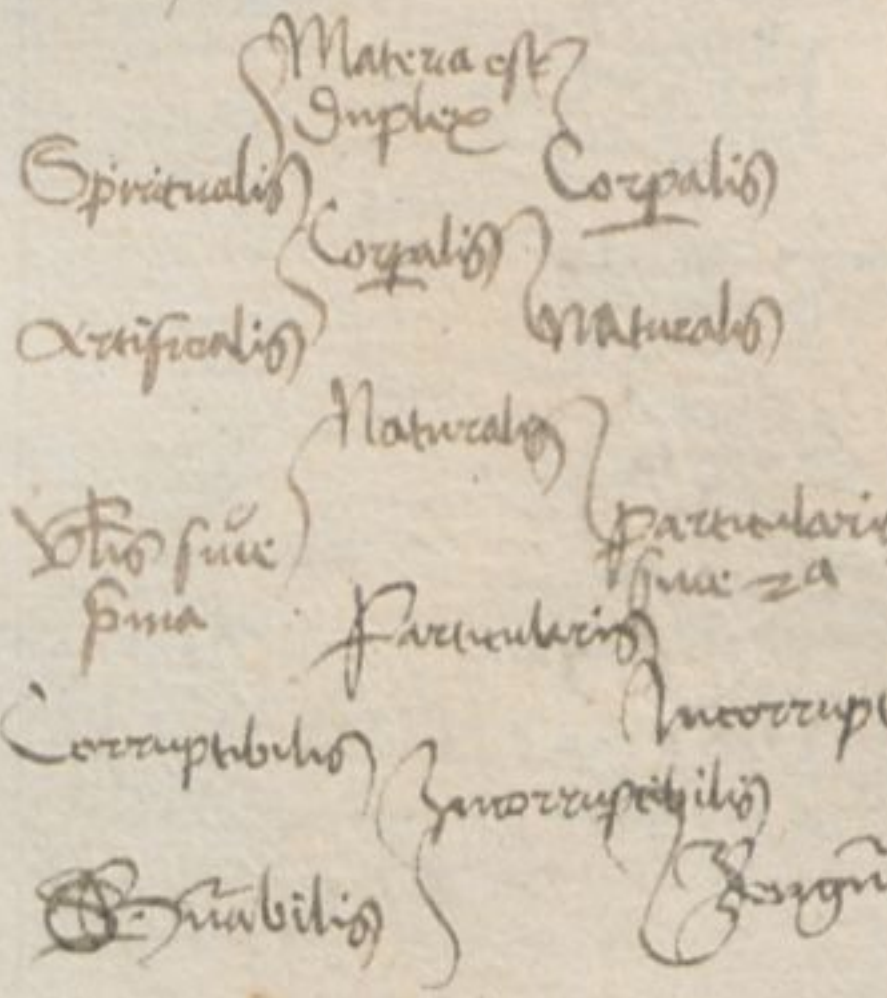
ferentem. Materia est in generalibus...

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

ferentem. Materia est in generalibus...

Declarat quibusdam proprietatibus...
quibusdam proprietatibus...

ferentem. Materia est in generalibus...

Materia est in generalibus...
Primo quod quicquid sit...
Secundo quod materia est...
Tercio quod materia est...
Quarto quod materia est...
Quinto quod materia est...

...fina nihil est qd dicitur...
...a primacione...
...potencionali

Naturalium Alberti

ferenter se habet Est enim quedam inclinatio siue appetitus naturalis in materia ad omnem formam et hoc propter omnimodam sui imperfectionem a forma

unquamque enim in quo magis deficit, illud magis appetit. Unde Aristoteles in primo philosophorum dicit quod materia appetit formam, sicut femina virum et turpe bonum

Particularis est illa que facta est hoc aliquid et coartatur a forma substantiali Et etiam a formis accidentalibus Et nota quod in materia artificiali est tantum potentia passiva sicut in ere respectu statue. In materia vero particulari naturali non solum est potentia passiva sed etiam activa

ut patet in grano milii Et talis potentia vocatur a theologis ratio seminalis que etiam est aliquid forme quia est formativa forme

Particularium quodam est ingenerabilis et incorruptibilis Sicut est in celo et in corporibus superioribus in quibus est virtus activa tamen respectu inferiorum

Quedam vero generabilis et corruptibilis ut in elementis et elementaribus in quibus est virtus activa et passiva

Ex his que dicta sunt potest concludi quod quintuplex est materie divisio puta spiritualis et corporalis

Naturalis artificialis Universalis particularis Corruptibilis incorruptibilis Generabilis ingenerabilis

De autem sic se habent ad invicem Quia sicut naturalis simplicior est artificiali Ita ingenerabilis simplicior est generabili

Et sicut universalis simplicior est particulari ita spiritualis simplicior est corporali immo ut verius dicatur in infinitum plus distans quia ad ipsam nullam habet proportionem

Quoniam omne quod est proportionabile alicui ipsum aliquotiens sumptum reddit ipsum totum Sed materia corporalis infinites sumpta non reddit spirituales neque converso

Primum autem quod sit incorruptibilis duo supponit Primum quod una forma corrupta sit in materia et est de mente philosophi secundum quod dicitur Si est corruptibilis vel igitur in aliquid vel in nihil Si in aliquid vel igitur in ipsam vel in aliud Si primum sit est corrupta antequam corrupta fuerit hoc est corrupta in nihil quod hoc est contra philosophum

Impulsio ad appetitum...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

...a primacione...
...potencionali

Tractatus Primus

^{f p actio formae} ^{elementorum}
 celi Quedam corruptibilis ut forma elementorum. ¶ Item formati que
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 dam est substantialis / alia accidentalis Substantialis est illa que ex ad-
 iunctione sui ad materiam facit quid. id est esse ^{f forma} essentielle ut ignitas. Ac
 cidentalis est que ex adiunctione sui ad materiam facit quale et non quid ut
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 albedo. ¶ Item formatum alia est posita in materia immediate. alia
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 mediate / immediate in materia posita est / ut forma substantialis.

^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 ¶ Formarum vero mediate positarum in materia quedam est posita mediante
 superficie. quedam secundum extensionem superficiei extenditur Et habet sicut secundum unam
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 partem hic / secundum aliam ibi ut color. Unde primum subiectum coloris est superficies.
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 et corpus superficiei / et corporis materia prima et ulterius non resolvuntur
 Quedam vero non mediante superficie est posita in materia / ut que non habet
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}

^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 sicut situm ut paternitas filiatio et huiusmodi ¶ Et nota sicut dicitur aucto-
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 rois multiplex fuit opinio philosophorum de formis naturalibus Quidam opi-
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 nati sunt eas esse ab extrinseco scilicet a datore formarum et ante dationem formarum
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}

^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 extra materiam esse separatas et positas in corporibus stellis ut platonici dixerunt
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 Unde dicebant quod homo nasceretur sub aliqua stella secundum caliditatem et frigiditatem
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 illi imprimere forma talis stelle ¶ Alij dixerunt formas in mate-
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}

^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 ria esse actus et latere et esse insensibiles nobis / ut Anaxagoras unde dice-
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 bant via in unum misceri ¶ Tercia opinio est aristotelis / qui ponit for-
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 mas esse in materia potentia / et non in actu Sed ab extrinseco agente edun-
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 cuntur de potentia in actum Unde dicit Aristoteles secundo de generati-
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 one et corruptione Allucio solis in obliquo circulo facit generationem in
^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma} ^{f forma}
 istis inferioribus. generatio vero formarum ergo illucio solis facit formam.

Nota dicitur opinio philosophorum de formis naturalibus
 quibusdam in corpore

Sicut dicitur de caliditate et frigiditate
 quibusdam in corpore

Nota dicitur opinio philosophorum de formis naturalibus
 quibusdam in corpore

Nota dicitur opinio philosophorum de formis naturalibus
 quibusdam in corpore

Nota dicitur opinio philosophorum de formis naturalibus
 quibusdam in corpore

Marginal notes on the right side of the page, including references to other works and philosophical concepts.

Aliquid est pati... dicitur... quod recipit in se aliquid quod est de eius natura...
et hoc modo dicitur pati... quod recipit a re...
corruptiva...
Sed est... in quo fit corruptio...
passiva...
f. 111. a. 1.

Naturalium Alberici

per generationem Et in. z. phisicorum dicit. Q homo generat homines

et soler materia Item nota q forma dicitur forma et species ratio

et endelchia. siue actus / forma dicitur in quantum dat esse materie siue

In comparatione ad materiam Species vero in quantum est principium

plum cognitionis vel pro ut consideratur in se Ratio vero in quantum

est finis materie / siue in quantum est proportionabilis materie.

Endelchia siue actus dicitur in quantum opponitur priuationi.

Item nota sicut dicit Aristoteles secundo de generatione et corruptio

ne. Materie est pati et moueri. Mouere autem et facere alterius potestie est

si forme Unde quod omnino caret materia / omnino caret passione siue

primu principiu / in alijs autem secundum diuersitate materie diuersificat proprietates

et passiones Et hec de principijs naturalis philosophie dicta sufficiunt.

Capitulum Secundum secundo

phisicorum Aristotelis correspondens Cuius sunt due particule

Prima est de causis per se

Unde considerandum est de causis que et quot numero sint.

Prænotando differentiam inter principium et causam. Principium

est causa intrinseca et essentialis rei Causa vero extenditur ad causas

extrinsecas et intrinsecas ut postea patebit Unde secundum Aristotelem secundo

phisicorum Causa est ex quo fit aliquid cum insit ut res statue Cuius insit dicitur

ad differentiam priuationis et hec est causa materialis Notandum quod

quedam est materia ex qua ut aes statue. Quedam vero est materia in qua

ut subiectum accidentium Alia vero est materia circa quam / ut obiectum

potentie ut visus circa colorem Alio modo dicitur causa forma / species

Marginal notes on the left side of the page, including references to other works and philosophical terms.

Extensive marginal notes on the right side of the page, providing commentary and further philosophical analysis.

Large block of handwritten notes at the bottom of the page, continuing the philosophical discourse.

no causa et finis sunt... causa hinc et inde... causa hinc et inde... causa hinc et inde...

In quolibet proposito dicitur forma... forma est pars... forma est pars... forma est pars...

Tractatus Primus

Exemplar / paradigma / actus / et perfectio / et ratio ipsi respectu quod quid erat esse / ut igneitas ignis et hec est formalis

Et nota quod in entibus simplicibus / sicut in angelo et anima idem est forma que est actus materie / et que est actus compositionis

In compositis vero non est idem forma ut in homine. Anima enim est actus materie / humanitas vero actus compositionis

Tercio modo dicitur causa unde est principium mutationis seu motus et quietis ut deliberas propositi / pater filij / et omne faciens est causa facti

Et hec est causa efficiens. Et nota quod duplex est causa efficiens circa materiam scilicet intrinseca et extrinseca. Intrinseca est virtus activa seminis in materia que a theologis vocatur ratio seminalis

Extrinseca est virtus celi sicut dicit Aristoteles quod allacio solis facit generationem in obliquo circulo

Et nota quod media que sunt ad finem reducuntur ad causam efficientem sicut ad sanitatem / macies / purgatio / motus et organa. omnia enim hec gracia finis sunt

Quarto dicitur causa gratia cuius aliquid sit ut culcellus gracia incidendi Et hec est causa finalis de qua dicit Aristoteles quod est causa potissima et finis aliarum

Circa causas nota quod finis movet efficientem / efficiens movet materiam / materia movet intro ducit forma sicut patet in artifice / et propter hoc causa finalis est potissima aliarum

Item nota quedam cause sibi invicem sunt cause sed non eodem modo ut laborans est causa efficiens sanitatis sed sanitas est causa finalis laborandi

Item idem contingit esse causam oppositorum ut nautas cuius presentia est causa salutis. absentia vero eius est causa periculi

Pro nota quod causa dicitur tripliciter / aliquid enim dicitur causa alicuius per prius et per se

Point 1o accipio... Point 2o... Point 3o... Point 4o... Point 5o... Point 6o... Point 7o... Point 8o... Point 9o... Point 10o...

Point 11o... Point 12o... Point 13o... Point 14o... Point 15o... Point 16o... Point 17o... Point 18o... Point 19o... Point 20o...

Point 21o... Point 22o... Point 23o... Point 24o... Point 25o... Point 26o... Point 27o... Point 28o... Point 29o... Point 30o...

Point 31o... Point 32o... Point 33o... Point 34o... Point 35o... Point 36o... Point 37o... Point 38o... Point 39o... Point 40o...

Marginal notes on the right side of the page, including references to other parts of the text and philosophical terms.

Fortuna
Casus est causa per accidens quae fit in re
 propter hoc extra se & frequenter in re
 in re proposita

Tractatus Primus

f. ad q. a causa
 natura propter hoc causa per se est natura Sed eorum que non sunt propter
f. ubi ad effectum f. quo ad f. quo ad intellectum
 hoc causa per accidens est casus et fortuna. Causa per accidens dico quia
f. in re intellectiva
 fortuna et casus accidunt causis per se Ad hoc patet ut si quis iter ad forum
f. aliter notat
 ut emeret carnes cum venit ad forum invenit ibi saurum ex casu / qui casus
f. in re
 accidit cause per se scilicet evenit ad forum ¶ Dicitur autem quod fortuita et
f. in re
 casualia raro fiunt Si enim frequenter fiunt non dicuntur casualia et fortuita
 ¶ Et si euntem ad forum contingat bellare ¶ Differt autem fortuna
 a casu Quoniam fortuna est tantum in agentibus secundum propositum Unde neque
 inanimatum / neque infans / neque brutum agunt aliquid a fortuna / quod
 nisi non habent propositum Neque eufortunium neque diffortunium est in
 his nisi secundum similitudinem sicut dicit Aristoteles / eufortunatos esse lapides
 in quibus sunt altaria cum honorentur Diffortunatos autem illos qui
 ponuntur in pavimento quoniam pedibus calcantur ¶ Sed casus est in non
 habentibus propositum ut in brutis et in inanimatis ut equus casu venit ad domum
 et salvatus est a lupis / non enim propter salutem venit ad domum Sed ut cibus
 sumat Et tripes cecidit et sedes facta est. Non enim cecidit propter hoc
 ut sedes fieret. sed ut in medio quiesceret Sicut omne ponderosum tendit
 ad centrum Sic ergo patet quod omnis fortuna est casus Sed non convertitur

Nonne dicitur in re fortuna et casus
 facit duo facta quod dicitur
 Sed ex his dicitur quod alia
 dicitur in re

Infortunium est casus malus boni et
 casus malus mali
 Diffortunium est casus malus mali et
 casus malus boni

Non ponit tamen notabile in quo
 dicitur predicta sed quod sunt quod
 que sunt propter hoc et duo facta
 primo dicitur de peccato in art. 20
 de peccato que sunt in re

Infortunium est effectus propositi subdit
 contingens vel tamen et non notabile
 notabile contingens quod per aliquid
 hoc nascitur scilicet quod per aliquid
 de effectu infortunio quod illa non ut infortunium
 libere contingit per quod tamen hoc
 duobus capitibus

¶ Et nota quod in his que sunt propter hoc / siue fiat a proposito siue a natura
 contingit sepe fieri errorem vel in faciendo plus vel minus vel indebitum ¶ Ab errore
 quod contingit in his que sunt a proposito causatur peccatum propositi De si gram-
 maticus errat inscribendo peccat in orthographia Sicut si medicus errat in po-
 su dano peccat in administrando et medicinis ¶ Ab errore vero quod fit in his

Nota in Alberto magno dicitur quod quodammodo dicitur effectus infortunio in generali. Primum fit per partem que fit in infortunio
 ex parte que tamen non dicitur propter eam nimiam simplicitatem aut magis simpliciter et tamen quodammodo contingit
 aut propter nimiam paritatem et per se et tamen dicitur propter eam indifferenter et aliquid quodammodo in dicitur
 figurat. et dicitur in dicitur: albi hominum et alia sunt ex parte agentis generantem et tamen talia sunt infortunio et
 primo quod agentia sunt in debilitate aliam gratiam per se in cor et caput dicitur: aliam nulla hinc est tota
 dicitur 200 quod agentibus in dicitur effectus: quod agentia in dicitur appetit. effectus est gratia et infortunio
 quod quod infortunio et quodammodo aliam gratiam ad quod infortunio agentibus et infortunio et aliam gratiam hoc hinc caput
 animam vel dicitur infortunio et tamen causa per se ex parte dicitur et fit duo in infortunio Nam quodammodo est infortunio
 propositum et infortunio et ipsa Maria que si caput et contingit hinc quodammodo hinc dicitur infortunio longis alio vel
 hinc quodammodo aliam est infortunio infortunio et dicitur ut est infortunio in infortunio in infortunio dicitur infortunio
 dicitur infortunio et infortunio infortunio in fortunio infortunio in fortunio in fortunio in fortunio in fortunio in fortunio

Handwritten marginal notes at the top of the page, likely from a previous page or a related work.

Naturalium Alberti

^{f. 100 a causa} que fiunt a natura causatur peccatum nature sicut sunt monstra ^{f. 100 a causa} ¶ Unus
de dicit Ari. z. phi. Monstra sunt peccata in natura illius qd ppter ali
quid fit. Sicut ppter errorem nature contingit in animalibus fieri bouigena
nas. vel vipperigenas Et in plantis vitigenas. oliuigenas ¶ Sic igitur
tur ad presens determinatum est / de causis que z quot sint. Quatuor enim
sunt numero scilicet materialis / formalis / efficiens / et finalis / de qui
bus dicit Ari. z. phi. qd conueniant tres multociens in vnam Sicut quod
quid erat esse Et cuius gratia sit aliquid. Et que est principium motus
et quietis ¶ Et non tñ idem est sensus et intellectus quasi diceret quod vna cau
sa sepe etiam suscipit appellationem ¶ Nam forma est finis respectu mate
rie Et est efficiens causa respectu eorum que fiunt a natura Et est causa
formalis ipsius compositi / quia homo generat hominem z sol Et hec de
causis dicta sufficiunt.

Extensive handwritten marginal notes on the right side of the page, providing commentary and additional references.

Capitulum Tertium cuius Tres

sunt particule Prima est de his que prinē ad quidditatem motus
¶ Vnde ut dicit Aristotelis. z. phi. Natura est principium
motus et quietis seu status et mutationis. Dicco breuiter de
principijs et causis naturalis philosophie conueniens est ut dicamus de
motu et quiete loco et tempore ¶ Primo igitur nota de motu inter phi
losophos diuerse fuerunt opinionones. Quidam enim ponebant motū esse
quidam vero non ¶ Et eorum qui ponebant motum non esse: quidam
ppter ea. qd esset impossibile duo eodē loca esse in eodem loco sicut perme
rides et mellissus. Dicebant enim probando aut aliquid moueretur vel

Continuation of handwritten marginal notes on the right side of the page.

Large handwritten marginal notes at the bottom of the page, including a reference to page 31.

Tractatus Primus

^{f. mo} nihil ^{f. mo} Si nihil habeo ^{f. q. motus} ppositum ^{f. mo} Si aliquid ^{f. mo} vel ergo ^{f. mo} per vacuum ^{f. mo} vel plenum

Si per vacuum ergo qua ratione esset alicubi vacuum. eadem ratione ubique

ergo totum esset vacuum quod est impossibile / ergo totum esset nihil vni

uersum Si per plenum ergo tam vnum corpus esset in alio / ergo duo corpo

ra essent in vno et eodem loco / qd est impossibile Vnde dicebat qd tantus

vnum esset ens continuum et sine motu et immobile Aristoteles autem di

cit. qd tales non sunt philosophi. Quia philosophi presupponunt motum

esse **C** Alij autem dicebant motum non esse / ppter infinitatem spatij se

cut zenon et eius sequaces Dicebant enim sic. si possibile est motum esse. po

natur in esse naturali motus / anteqm autem corp⁹ moueat de loco ad locum

oportet vt per transeat ptem spatij prius anteqm totum spacium pertran

seat et iterum partem spatij et sic in infinitum / quia infinite sunt partes

spatij. Sed infinitum non pertransit. ergo non est motus **C** Sed

aristoteles soluit hoc in sexto phi. et dicit qd dupliciter potest considerari

spacium. Vno modo quo ad actum / alio modo quo ad potentiam Ad actum

vero siue quo ad extremitates sic spacium non est infinitum Ad potentiam

vero siue diuisione sic est infinitum / ppter infinitatem partium spatij.

C Eorum ergo qui ponebant motum esse / quidam per vacuum quidam

per plenum. Per vacuum motum fieri dicebant Democritus et Leu

cippus et sequaces **C** Eorum qui ponebant rerum naturalium prin

cipia esse corpora indivisibilia / que sunt. Aethomi dicta ab a quod est si

ne / Et homos diuisio quasi sine diuisione **C** Et dicebant qd non con

tingeret videre. Nec tamen agere nec esse aliquem motum nisi per va

Hic videtur 2^a opinio non ponere motum propter infinitatem spatij que est Zenonis.

In actu non est motus

Præter opinionem eorum qui ponebant motum esse / et dicitur primo ponit opinionem eorum qui dicebant motum esse per vacuum / 2° eorum qui dicebant per plenum

Naturalium Alberti

cum Unde dixerunt si totum uniuersum esset vacuū contingeret videri

muscam in celo Aristoteles autem dicit qd nec bovem nec asinum cōringe

ret videri in celo. Et dicit si totum esset vacuū qd nullus esset motus / nō

em contingit motū esse p vacuū Et hoc demōstrat in .4. phi. sic. Velo

citās et tarditas motus causantur a leuitate et tarditate eius qd moueat

a subtilitate et grossitie mediū per qd fit motus Ponat ergo quod corpus

leuissimū moueat per medium subtilissimū tunc constat qd iste motus est ve

locissimus Et motus velocissimus est qui mensuratur tempore minimo

Velox em vt dicit Aristoteles est qd in pauco tpe multū perāsit. ¶ Tar

dum est qd in multo tempore parum mouet / ergo si motus esset p vacuū

cum ipsum vacuū in infinitum excedit medium subtilissimū / constat qd

ille motus esset velocior velocissimo et per consequens mensuraret tēpo

re minori minimo Sed hoc est impossibile nullus em motus est velocior

velocissimo Nec aliqd tempus ē minus minimo. Ergo per vacuum nō

contingit esse motum. Est em vacuū locus carēs corpore Et hec eadē rō

cio valet ad intelligendū. qd licet angelus moueatur de loco ad locū nō

autem per medium / motus em eius velocior est omni motu corporis in in

finitem Et etiā quia motus angeli non mensuratur tempore Sed nunc

¶ Et si obicitur qd inter duo nunc est tempus medium Et si motus an

geli moueat per nunc et sic nunc mensuratur tempore ¶ Dicendum qd

duplex est nunc scilicet fluens et inter duo nunc talia bene est tempus me

dium tali nunc non mensurat motus angeli. Aliud est nūc vicissitudina

rum et inter duo nunc talia nō est tempus mediū et tali nūc mensuratur mo

B iij

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'si totum uniuersum esset vacuū' and 'moueat per nunc'.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including phrases like 'moueat per nunc' and 'tempus mediū'.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'angelus moueatur de loco ad locū'.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including phrases like 'tempus mediū' and 'mensuratur tempore'.

in die actus in potentia... actus in potentia... actus in potentia...
Actus in potentia... actus in potentia... actus in potentia...
Actus in potentia... actus in potentia... actus in potentia...
Actus in potentia... actus in potentia... actus in potentia...

Tractatus Primus

Prout opinio... **Sed Aristoteles dicit motum esse per plenum in actu et per vacuum in potentia. sicut videtur quando aliquid mouetur in aere vel per aquam.**

Secunda pars...

Motus ergo dicendum est / quid sit motus et de eius definitione

in calore... in aqua... in aere...

est entelchia entis existentis in potentia secundum quod huiusmodi est. ut alterabilis quidem in quantum est alterabile / alteratio est.

Item in eodem libro Motus est actus imperfectus Unde actus perfectus est quando forma perfecte acquisita est in aliquo subiecto. Sed imperfectus est per oppositum.

Auicenna diffinit sic motum. Motus est exitus de potentia ad actum continue et non subito.

Item diffinitur sic motus. Est prima perfectio eius quod est in potentia. Que diffinitiones ut notentur

Prout opinio... motus... actus...

Sciendum quod rerum quedam sunt in potentia ut ex eis eliciatur actus subito / et talium non est motus. Quedam autem sunt in potentia ut ex eis eliciatur actus non subito et talium est motus.

Hoc autem quod sic est in potentia duplicem habet potentiam / unam respectu motus / aliam respectu eius quod acquiritur per motum.

Et sic patet qualiter motus sit prima perfectio respectu sequentis. Est enim motus actus quod existente adhuc aliquid eius remanet. Forma enim que acquiritur per motum est perfectio / qua existente nihil remanet ipsius.

Nota quod motus proprie non mensuratur nisi tempore / tanquam propria passione. Unde cum tempus est continuum / et motus continuus sit.

Continuus autem est cuius partes copulantur ad communem terminum. ergo motus

in aqua... in aere... in terra...

margin notes on the right side of the page, including 'in medio actu pleno' and 'quid est'.

Et per omne quod movetur in ipso dicitur per se in instanti non sit motus. Sed tempus est divisibile in parte prioris et prius movetur
in parte posteriori quia postea movetur. Quia sic per se movetur. aut sit divisibile aut in divisibile. Et talis
posteriora ut postea movetur.

Movetur
Minima pars
Tempus
Magnitudo
Instanti
Puncto

Naturalium Alberti

suo habet partes et medium. **¶** Et ex hoc est quod quicquid movetur prius
us movebatur et movebitur. Est enim partem in termino a quo et partem
in termino ad quem et partem in medio. Talis enim motus non est
nisi corporum que partem et partem habent et medium.

¶ Item nota differentiam inter continua / contigua et consequenter
se habentia. Continua sunt que copulant ad unum terminum commu-
nem / sicut linea ad punctum et partes superficiem ad lineam / et partes
corporis ad superficiem. **¶** Contigua sunt quorum partes et termini
sunt simul et non distant ut penna et pergamentum / quoniam termini
horum idem sunt. **¶** Consequenter vero se habentia / sunt que non ha-
bent medium inter se sui generis aliud autem nihil prohibet esse medium

Et sumatur genus large ut duo scilicet asini sunt eiusdem generis / et due
domus et hijs similia. **¶** Item nota quod ad unum motum numero ut di-
cit Aristoteles sexto physicorum tria eriguntur scilicet ut illud quod mo-
vetur sit unum numero Et forma que acquiritur per motum sit unum nume-
ro.

Et tempus mensurans motum sit unum numero et continuum ita
quod non intercitat quies. Ut dicit in eodem Aristoteles Multi sunt motus
et non unus motus quorum quies est medium. Quare si motus aliquis a
latu occuparetur non esset unus motus nec continuus. Ut si sagitta sur-
erit missa in altum et ibi aequaliter quiescat ille motus in sursum est diver-
sus a motu deorsum per quietem interpositam.

¶ Et hoc valet ad cognoscendum quum unum sit peccatum et quando plura

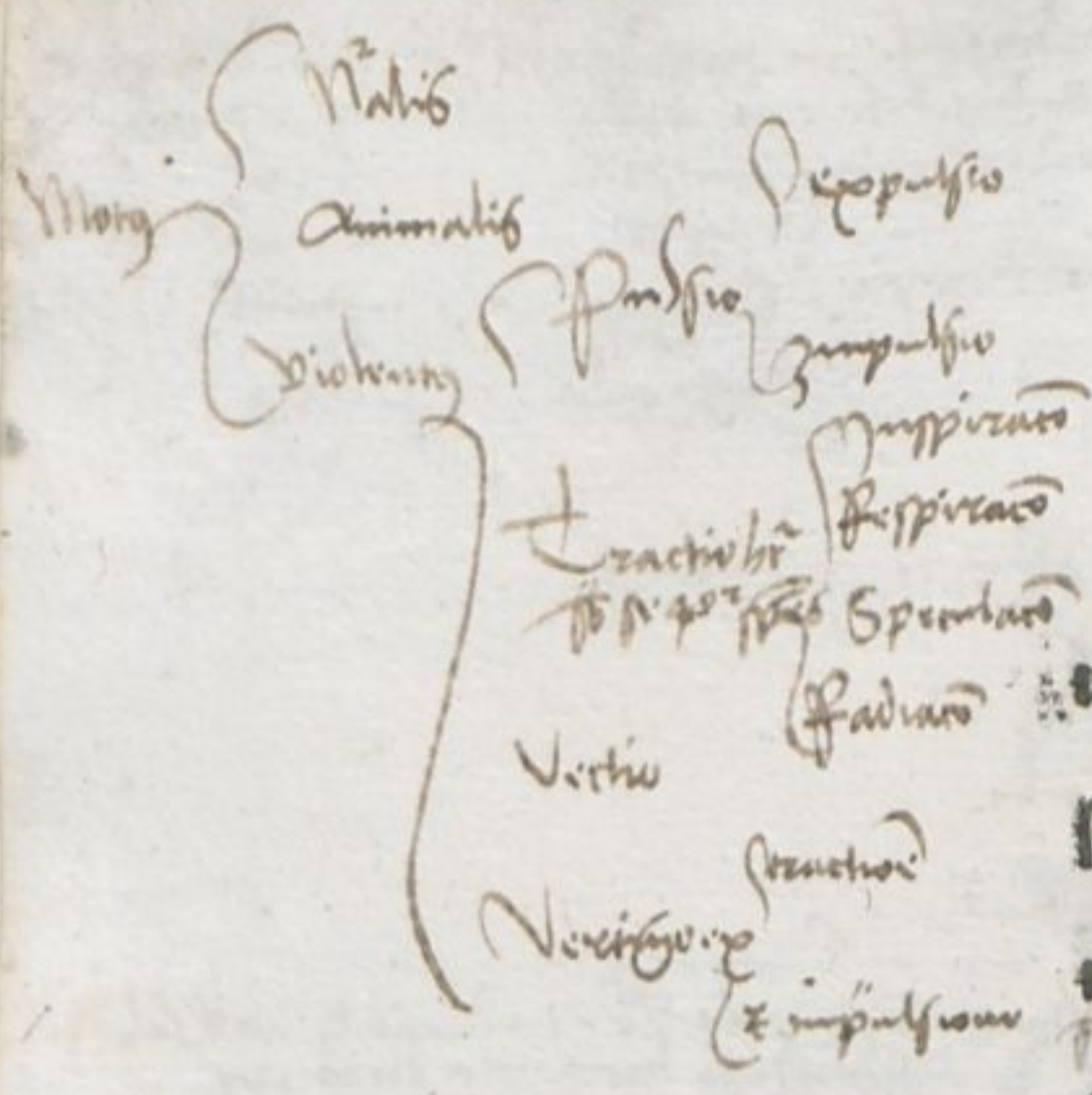
¶ Item notandum aliquid movetur per se aliquid per accidens per se mo-

Et nota quod motus est in parte prioris et prius movetur in parte posteriori quia postea movetur. Quia sic per se movetur. aut sit divisibile aut in divisibile. Et talis posteriora ut postea movetur.

Et nota quod ad unum motum numero ut dicit Aristoteles sexto physicorum tria eriguntur scilicet ut illud quod movetur sit unum numero Et forma que acquiritur per motum sit unum numero.

Et nota quod ad unum motum numero ut dicit Aristoteles sexto physicorum tria eriguntur scilicet ut illud quod movetur sit unum numero Et forma que acquiritur per motum sit unum numero.

Et nota quod ad unum motum numero ut dicit Aristoteles sexto physicorum tria eriguntur scilicet ut illud quod movetur sit unum numero Et forma que acquiritur per motum sit unum numero.

Tractatus Primus

vetur subiectum / per accidēs vero mouet aliquid dupliciter Vno modo
 sicut forma in subiecto vt albedo mouetur motu subiecti. sicut q dicitur
 motis nobis mouentur omnia que in nobis sunt. Alio modo sicut pres
 sa corō vt clauis motu nauis.

Particula Secunda de motus

Ponit duplex diuisionem motus
 Et prout dicitur

diuisione.

Vnde dicendum est de diuisione motus ¶ Motus enim vno
 modo diuiditur sic Motus alius naturalis / alius animalis
 alius violentus. Naturalis est ille cuius principium intra se est natura.
 Animalis est cuius principium intra se est anima. Violentus cuius prin
 cipium est extra non conferens vim passo. Et hec diuisio sumit ex eo q
 dicit. Ari. 7. phi. Omne q mouet vt mouet a se ipso vt ab altero ¶ Et

Et motus lapidis velocior est motu
 velocior: lapis cadens de domo tardior
 cadit in pmo q d appropinquat tardior
 et q in pmo q in maiore resistit
 ipse tardior motu q in pmo
 est maior q in fine

nota q motus naturalis in principio est remissus et in fine intensus An
 malis est in principio et fine remissus in medio vero intensus Violentus

Subiungit proprietates predictorum
 motus sunt in pmo q in fine
 motus sunt in pmo q in fine
 motus sunt in pmo q in fine

¶ Motus violentus
 vero est in principio intensus. et in fine remissus ¶ Motus violentus
 in Ari. 7. phi. diuiditur in quatuor species scilicet in pulsionem / tractionem

Et motus lapidis velocior est motu
 velocior in fine tardior q in pmo
 impetu est maior q in fine dimissio

¶ Vectorem et vertiginem. Pulsionis due sunt species scilicet impulsio et expul
 sio. Impulsio est q mouens ab eo q mouetur non deficit Expulsio au
 tem quando ab eo q mouetur expellens deficit. Tractio cum ad ipm vel

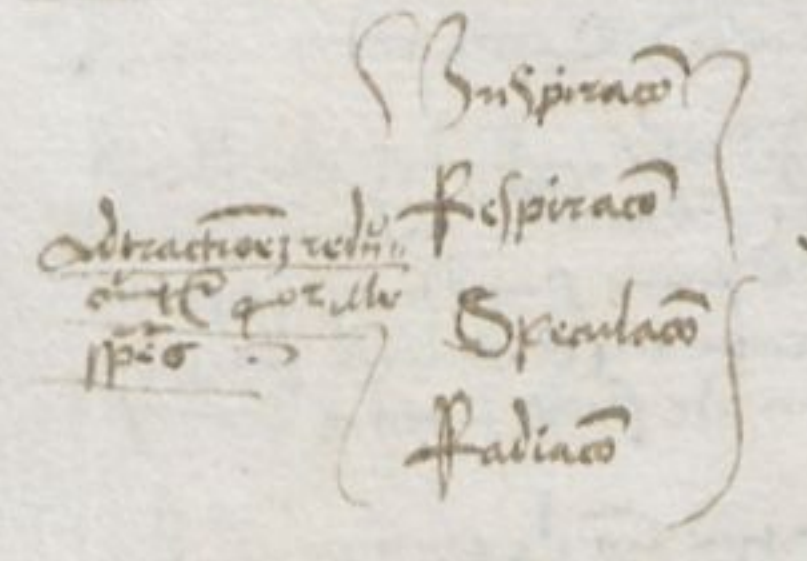
Et motus lapidis velocior est motu
 velocior in fine tardior q in pmo
 impetu est maior q in fine dimissio

alterum velocior est motus trahentis non separatus ab eo qd trahitur
 Et ad hunc motum reducuntur inspiratio et respiratio. Speculatio ra
 diatio sunt enim similes tractioni ¶ Vectio est qd aliqd non sim se si sim

Et motus lapidis velocior est motu
 velocior in fine tardior q in pmo
 impetu est maior q in fine dimissio

accidens mouetur / et hoc contingit tribus modis scilicet impulsione
 et tractatione et vectatione

Et motus lapidis velocior est motu
 velocior in fine tardior q in pmo
 impetu est maior q in fine dimissio

¶ Vectio est qd aliqd non sim se si sim
 accidens mouetur / et hoc contingit tribus modis scilicet impulsione
 et tractatione et vectatione
 Vectio per ventum a trahit attractio
 Vectio per pulmonem per vocalem tractio emissio
 Radiatio visibilis ab oculo ingredientium vsq ad eum visam emissio
 Vectio radiorum a corpore radiante et splendente et albedo magis q est illud motus
 similes tractioni q radij sequuntur corpus luminis sicut trahit per tractio et spec
 reflectio sequitur rem visam sicut trahit per tractio q est motus per dicitur motus
 tractionis per similitudinem

Pa de sedentur in ... de rectione ... et al talis ...

Naturalium Alberti

tractatione et vertigine. Vertigo est motus compositus ex tractatione et im-

pulsione. Alio modo aristoteles in postpredicamentis dividit motum in

sex species / scilicet in generationem corruptionem / augmentationem /

diminutionem / alterationem et loci mutationem ¶ Cuius sex sunt dis-

ferentia. scilicet ante et retro / sursum deorsum / dextrosum et sinistro-

sum. Et ipse corrigit se in phisicis. dicens generatio et corruptio non sunt

motus Sed mutationes unde in quinto phisicorum hec quidem sunt mu-

tationes. motus autem non sunt ¶ Motus enim de subiecto in subie-

ctum id est de ente ad ens Generatio vero est de nonente ad ens Corrup-

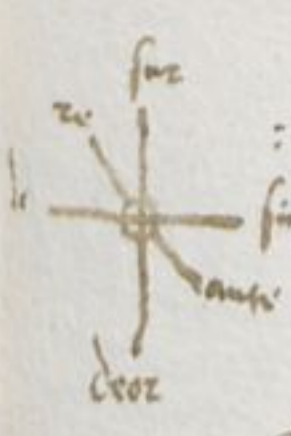
tio vero est de ente ad nonens ¶ Item motus non est nisi in re existen-

te actu et in re fixa / et in tempore / et non in instanti ut generatio et cor-

ruptio non sunt motus sed mutationes ¶ Omnis enim motus est mu-

tatio. sed non convertitur De his speciebus plenius dicendum erit in tra-

ctatu de elementis.

... de rectione ...
 ... motus ...
 ... generatio ...
 ... corruptio ...
 ... motus ...
 ... generatio ...
 ... corruptio ...

Particula Tertia de Quiete motu

cui opposita.

¶ Tercio de motu dicendum est de quiete / opposita enim iuxta

se posita magis elucescunt ¶ Quies autem sic diffinitur.

Quies est id quod inest rei de cuius aptitudine est quod moveatur non tamen

est motus ¶ Item avicenna sic diffinit quietem. Quies est privatio

motus in illo de cuius aptitudine est quod moveatur non tamen est mo-

tus. Et hoc patet quod sicut motus fit in tempore Ita et quies est in tem-

pore. Non autem hic dicere intendimus de quiete / sed quod autem in des-

... de rectione ...
 ... motus ...
 ... generatio ...
 ... corruptio ...
 ... motus ...
 ... generatio ...
 ... corruptio ...

... de rectione ...
 ... motus ...
 ... generatio ...
 ... corruptio ...
 ... motus ...
 ... generatio ...
 ... corruptio ...

*Proprie ut illud qd partes copulantes amittuntur in partes loci copulatio dicitur esse equalis locato & tale dicitur esse in loco
arod scripturae Sic ut in indivisibile est in loco ut punctus in linea & sic et illa pars est.
Diffinitio ut illud quod in hie partibus sit quod describitur loco 63 tamq[ua]m ipse agit in isto loco sic q[ua]m in alio
sunt in locis: Anima humana & sic in indivisibilibus prater deum
Repletur eo qd replet omne locu[m] presencialiter sic qd est in loco dante ibid[em] locato esse sic dicitur esse*

Naturarum Alberti

loco qd sic est hic et non alibi et sic sunt angeli in loco! angelus est ibi / ubi
operatur ut dicit Damascenus Et anime exute a corpore Dico exute / quia
anima unita corpori est in eodem loco cum corpore no[n] p[er] se. sed p[er] accidens
Repletive dicitur aliquid esse in loco / q[uo]d replet omnem locu[m] et sic deus

dicitur esse in loco quia omnem locu[m] replet Item quedam sunt in loco
per se ut subiecta. quedam p[er] accidens ut ea que sunt in subiecto. ut albedo
nigredo / vel pres[ent]e integrales ut digitus in manu Item duplex est lo-
cus / quidam est communis et quidam p[ro]p[ri]us. Locus communis est sicut celu[m] de
quo dicit Damascenus celum est continens visibilia et invisibilia creatu-
raru[m] Et domus locus communis est omnium que in domo sunt Locus p[ro]p[ri]us
est circumscrip[ti]o corporis t[ame]n una rem includens. nec maior nec minor cor-
pori q[uo]d includit Et sic hoc locus est quantitas.

Particula Secunda est de Tem- pore et his que pertinent ad ipsum.

Equitur de tempore de quo primo dicendum est quid sit temp[us]
Secundo quid sit esse in tempore. Tercio de differentiis tem-
porum. Quarto de eius distinctione. Tempus autem sic diffinitur ab Ar-
istotele .4. phi. Temp[us] est numer[us] motus sicut p[ri]us et p[ost]erior Item
tempus est mensura mot[us] reru[m] mutabilium sicut p[ri]us et p[ost]erior. Que dif-
finitiones intelliguntur manifeste ex comparatione temp[or]is ad motu[m] locale[m]

Cuius p[ro]p[ri]a et per se passio est temp[us] Motus igitur localis est si-
cut p[ro]p[ri]a magnitudine que habet partem ante et partem post Et ille partes dicitur
respectu altius medie partis Mobile autem q[uo]d movetur super ip[s]u[m]
sua magnitudine est quid divisibile / et est in potentia ad renovationem

*Repletive
Nam sicut in hoc q[uo]d repletur ita
proprie dicitur q[uo]d ad ip[s]u[m] repletur
et sic dicitur q[uo]d repletur et in
replet omne locu[m] sua p[ro]p[ri]a
p[ro]p[ri]a & essentia p[er] s[e]c[un]d[u]m q[uo]d
nuda & expectat sicut in
q[uo]d o[mn]i adest ut in p[ri]mo
q[uo]d eiq[ue] p[ro]p[ri]a sicut p[ri]mo
q[uo]d o[mn]i sicut p[ro]p[ri]a p[er] s[e]c[un]d[u]m q[uo]d
Subdividit autem motu[m] p[ro]p[ri]u[m]
in p[ri]mo & s[e]c[un]d[u]m in loco h[ic] scriptu[m]*

*Ne dicitur intendit q[uo]d
et per se p[ro]p[ri]a p[er] s[e]c[un]d[u]m
et quibus in temp[or]e et sicut in
partiu[m] in s[e]c[un]d[u]m p[ro]p[ri]a*

*Quia quod motu[m] locale[m] est
mobile q[uo]d est acquirere locu[m]
ubi p[ro]p[ri]a q[uo]d tunc q[uo]d motu[m] p[er]
et corpus et una corpus p[er]
divisibile p[er] s[e]c[un]d[u]m s[e]c[un]d[u]m
renovare ubi p[ro]p[ri]a q[uo]d tunc est in
alio & in alio loco*

*Tercia
suppositio p[ro]p[ri]a
p[ro]p[ri]a q[uo]d
mobile ad s[e]c[un]d[u]m
ubi est s[e]c[un]d[u]m
ubi q[uo]d p[ro]p[ri]a s[e]c[un]d[u]m p[ro]p[ri]a
indivisibile p[ro]p[ri]a s[e]c[un]d[u]m
loco p[ro]p[ri]a s[e]c[un]d[u]m s[e]c[un]d[u]m
ubi p[ro]p[ri]a p[ro]p[ri]a s[e]c[un]d[u]m p[ro]p[ri]a
ad illa via in p[ro]p[ri]a q[uo]d s[e]c[un]d[u]m p[ro]p[ri]a
commutabilis*

Numerus inanimatus et anima solus
Numerus numeratus et res habens habitum
Numerus numerans et res numerata
Numerus numeratus et res numerata
Numerus numerans et res numerata
Numerus numeratus et res numerata
Numerus numerans et res numerata
Numerus numeratus et res numerata
Numerus numerans et res numerata
Numerus numeratus et res numerata

Naturalium Alberti.

habitus Sciendum q duplex est numerus scilicet numerus numerans / et numerus numeratus

Numerus numerans est numerus permanens quo multa possunt numerari ut denarius vigenarius et huiusmodi quo numeratur decem asini vel similia Numerus autem numeratus est res numerata ut canes / asini vel oves et similia

Numerus autem numeratus dicitur dupliciter scilicet secundum potentiam scilicet et secundum actum. Secundum potentiam dicitur proprie numerabile ut arena secundum actum vero ut res numerata secundum actum.

Item numerus numeratur duobus modis numeratur scilicet a causa numeri hoc est a causa que facit numerum esse. Et sic tempus numeratur a motu quia prius et posterius in tempore / causatur a priori et posteriori in motu

Aliter numeratur numerus numeratus a partibus suis et a substantia sua secundum quod habet eam Et secundum hoc dupliciter numeratur tempus scilicet a priori et posteriori in tempore ut a partibus Et a nunc iterato secundum eundem in manente secundum substantiam et sic numeratur tempus tanquam a substantia sua

Item alio modo consideratur numerus qui est in tempore ut scilicet mensura reddens quantitatem motus et sic tempus est numerus mensuras motum Certificatur enim primo quantitas temporis ex numero suar partium et ex substantia sua Et hec certificata certificatur quantitate motus. Et hoc est quod dicit Aristoteles quod tempus est numerus minimus

Minimus autem numerus est duo dico minimus numerus numeri numerati Minimus enim numerus numeri numerantis est binarius Unde tempus mensurat motum vel numeratur eo modo quo duo multociens accepta explicat diversas partes numeri Unde tempus non multiplicat numerum ultra duo scilicet prius et posterius. Sed illa multociens accepta

Explicit Naturalium Alberti

Declarat quod particula huiusmodi
Inferuntur enim et 3° fiat huius
quod dicitur sit est 3° fiat huius
cum in quibus nulli dicitur
tempus huiusmodi hoc est patet
Tunc dicitur d 3° huiusmodi
nota

Declarat quod tempus in
declarat tempus esse numerum
motus huiusmodi a causa motus
et motus a nunc Et alii dicitur
tempus huiusmodi partibus suis
et 3° huiusmodi

Declarat quod tempus in
motus huiusmodi a causa motus
et motus a nunc Et alii dicitur
tempus huiusmodi partibus suis
et 3° huiusmodi

Declarat quod tempus in
motus huiusmodi a causa motus
et motus a nunc Et alii dicitur
tempus huiusmodi partibus suis
et 3° huiusmodi

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including various annotations and corrections.

Tractatus Primus

Concludit p̄ dicta volens q̄ nō eodē
mō tempus s̄ mō motus
motus nō tempus dicitur tempus
q̄ nō motus p̄ se dicitur motus
et mensurat q̄ propria et formalis
et p̄ se tempus q̄ q̄nt̄ s̄c̄l̄ p̄ se
S̄ motus est nō tempus p̄ se
Quia motus et mensura nō est
propria et formalis nō motus

piuntur sc̄m partes illius motus in tota q̄titate motus Et sic patet quā

liter tempus est numerus motus sine mensura sc̄m prius et posteri

hoc etiā patet q̄ motus nō potest esse numerus temporis p̄ se sed p̄ acci

dens licet sit causa temporis Quia nō est causa inherens / sed efficiens

extrinseca ¶ Preterea in motu non est idem manēs iteratum in substā

tia / nec manens in esse eodem. Quia illud q̄ est accipere de motu non

est idem permanēs in substantia Sed nunc quod est accipere de tempore

est p̄manens idē in substātia. Et est loco vnitatis iterate in numero.

¶ Et sic patet quid sit tempus q̄ est p̄pria passio motus Et quomodo

mensurat motum ¶ Sed nota q̄ nunc duobus modis accipit̄ ut dicitur

Auicenna sc̄z p̄ nunc quod ē substantia temporis de quo nūc iam dictū est

Et p̄ nunc imaginato et illa acceptio p̄pria dicit̄ ad similitudinē p̄cc̄tē

in linea existentis Ponat̄ em̄ per impossibile q̄ sit punctus fluens p̄ li

neam p̄cc̄tē ille fluxu suo p̄tinuo facit̄ lineā successivā que p̄manentiāz

nō habet in partibus / que inquā linea substantiam nō habz aliq̄ā ni

si substantiam p̄cc̄tē Sed tamen habet esse alterum sc̄m q̄ punctus est

hic vel ibi sc̄m longitudinē ante vel post Et cū illo puncto nunc simi

litudinē habz q̄ est substantia temporis Et sic nō accipitur nunc ut est

terminus temporis S̄z ut est substantia ipsius Si in mathematica lon

gitudine est punctus terminans et cū illo habet similitudinē nunc sc̄m

q̄ est terminus temporis sed nō terminus actus. Sed in cōparatione ad

intellectum vel ad aliq̄m motum ¶ Sed si quis vellet distinguere s̄m

Auicennam diceret Quod nunc q̄ est substantia temporis dicitur p̄o

hic 2° patet q̄ motus nō est tempus
nisi p̄ se dicitur Unde hanc rōnē hōmō
et hō explicatio rōnē et cetera
Et sic p̄ se nō potest aliquid manere
Et motus nō p̄ se q̄ nō manere
sicut aliud p̄ se tempus

Completur ante p̄ se q̄ nō hō circa
p̄ dicta de tempore Et q̄ se fiat
p̄ se declarat q̄ nō nō est hō
ad tempus S̄z potest fieri ut
nō est infra q̄ se S̄z q̄ nō
vellet id dicitur p̄ se
Et que nō est ut p̄ se
¶ Et nō q̄ p̄ se
declarat q̄ accipitur p̄ se
p̄ se facta tempus

hic p̄ se dicitur nō nō est et nō
hō p̄ se

manifestum

et nō est p̄ se

et tempus

et explicatio q̄ se ad q̄ se

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

et hō

Naturalium Alberti.

prae instans quasi non stans. Tunc autem quod est terminus temporis recte

non proprie nomen ipsius nunc. Et nota quod punctus ad lineam et nunc ad

tempus in quibusdam similiter se habent. In quibusdam dissimiliter in terminando

et continuando quodammodo similiter se habent. Sed in essendo

(ut ita dicam) siue substans non habent se similiter. Quia punctus non

unus facit lineam, neque fluens neque non fluens. Sed nunc fluxu suo facit

tempus quod dictum est. Et ideo punctus non est substantia lineae, sed nunc est

substantia temporis. Diximus autem quod nunc et punctus in terminando

et continuando quodammodo se similiter habent, quia in linea est accipere

re duo puncta terminantia actu. Sed autem probatur quod nunc non est terminus

actus in tempore eo quod non est interruptio temporis sui naturam. Sed

sine intellectum vel preparationem ad aliquem motum terminatum. Similiter

punctus continuans est principium et finis lineae. Et ideo qui utitur puncto

et continuante, bis utitur eodem. Et ideo quiescere in tali puncto accidit

et hoc verum est. Si motus sit super lineam ita quod mobile utatur puncto

et continuante utatur ipso in ratione finis ad precedentem magnitudinem et

ita utatur eo quasi in motu esse quia moveri siue motus non est in fine alii

cuius magnitudinis, sed in medio ut probatur. 6. philosophorum. Si autem utitur

ipso in ratione principii tunc utatur eo ut post quod est motus in sequentem

magnitudine. Sed quandoque utatur puncto utatur eo in nunc. Sed bis

utatur eo ergo utatur puncto bis in duobus nunc. Sed inter quolibet duo

nunc est tempus medium ergo inter nunc quo utatur eodem puncto ut prius

et post et sine erit tempus medium, et in illo erit quies. Et hoc est quod dicitur Aristoteles

in libro primo de generatione et corruptione. Et hoc est quod dicitur Aristoteles

in libro primo de generatione et corruptione. Et hoc est quod dicitur Aristoteles

in libro primo de generatione et corruptione. Et hoc est quod dicitur Aristoteles

Punctus est terminus ad lineam et nunc ad tempus

*Primo posteriorum
Sicut linea est ex punctis
sic tempus est ex punctis
accipitur in quibusdam partibus
magis sic ut dicitur in libro primo
de generatione et corruptione
Sed punctus non facit lineam
sic nunc non facit tempus*

*Subiungit quoniam dicitur aliquando
et dicitur quod punctus hinc est terminus
temporis*

*non in linea est accipere actum
puncta terminantia actu
Sed in tempore non est
accipere actum puncta terminantia actu
Sed in tempore non est
accipere actum puncta terminantia actu*

Et hoc verum est si motus sit super lineam

*Si autem utitur ipso in ratione principii
tunc utatur eo ut post quod est motus
in sequentem magnitudine
Sed quandoque utatur puncto utatur eo
in nunc Sed bis utatur eo ergo utatur
puncto bis in duobus nunc
Sed inter quolibet duo nunc
est tempus medium ergo inter nunc
quo utatur eodem puncto ut prius et post
et sine erit tempus medium et in illo erit quies*

Et hoc est quod dicitur Aristoteles in libro primo de generatione et corruptione

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including 'Punctus est terminus ad lineam' and other philosophical observations.

Tractatus Primus

Stoteles quarto phisicor' q' quando mobile videtur vno puncto vt duob'

quiescere accidit Est ergo dissimilitudo quia pūctus pētūās qui est in

linea bene accipitur bis vt est principij et finis. ita q' nihil ē mediū S'

nunc nūq' potest accipi vt finis et vt principij / nisi cadat tps in mediū

¶ Et nota q' substātia dicitur dupliciter Vno modo q' quid erat esse

et sic nunc nō est substātia tēporis quia indiuisibile nō est substātia di

uisibilis Alio modo dicitur substātia illud quod res est Et sic bene aliq'd

indiuisibile potest esse substātia diuisibilis. Sed tñ esse diuisibile erit

ab aliquo alio r sic nunc est substātia tēporis / cuius tñ esse erit a fluxu

ipius preteriti in futurum. Restat nunc dicere quid sit esse in tēpore et

ad hoc sciendū Quatuor modis dicitur aliquid esse in tempore Primo s'

cut in subiecto Et sic passiones tēpis sunt in tēpore sicut longum / breue

paucū multū Secundo modo aliquid est in tēpore sicut id quod est sub

stātia tēporis sic nunc est in tempore Tertio modo aliquid dicitur esse

in tpe sicut terminans in terminato et sic nunc signatū est in tpe Quar

to aliquid est in tempore simpliciter sicut in numero / et hoc est qd toto

tpe vel parte temporis mensurat Et hoc contingit duob' modis scilicet

absolute et per pparationē Absolute adhuc duob' s' per prius et postea

rius. p prius aliquid est in tempore vt mor' et mobile scdm q' est in mo

tu. per posterius vt quies vel quiescens scdm q' refertur ad motum.

¶ Per pri' esse i tpe adhuc dicit' duob' modis s'z in toto tpe mēsurari et

pte tēpis mēsurari Toto tpe mēsurari sicut mor' celi Parte tēpis sicut a

lij mor' p'culares ¶ Per pparationem vero aliquid dicitur esse in tpe

¶ Per pparationem vero aliquid dicitur esse in tpe

concludit q' dicit q' tunc in
et q' nunc dicit q' tunc in
tunc dicit q' tunc in
tunc dicit q' tunc in
tunc dicit q' tunc in
tunc dicit q' tunc in
tunc dicit q' tunc in
tunc dicit q' tunc in
tunc dicit q' tunc in
tunc dicit q' tunc in

¶ Et nota q' substātia dicitur dupliciter
et sic nunc nō est substātia tēporis
quia indiuisibile nō est substātia di
uisibilis Alio modo dicitur substātia
illud quod res est Et sic bene aliq'd
indiuisibile potest esse substātia diuisibilis.
Sed tñ esse diuisibile erit
ab aliquo alio r sic nunc est substātia tēporis /
cuius tñ esse erit a fluxu
ipius preteriti in futurum. Restat nunc dicere
quid sit esse in tēpore et ad hoc sciendū
Quatuor modis dicitur aliquid esse in tempore
Primo sicut in subiecto Et sic passiones tēpis
sunt in tēpore sicut longum / breue paucū
multū Secundo modo aliquid est in tēpore
sicut id quod est substātia tēporis sic nunc
est in tempore Tertio modo aliquid dicitur
esse in tpe sicut terminans in terminato et
sic nunc signatū est in tpe Quarto aliquid
est in tempore simpliciter sicut in numero /
et hoc est qd toto tpe vel parte temporis
mensurat Et hoc contingit duob' modis
scilicet absolute et per pparationē Absolute
adhuc duob' s' per prius et posterius. p prius
aliquid est in tempore vt mor' et mobile
scdm q' est in motu. per posterius vt quies
vel quiescens scdm q' refertur ad motum.

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

¶ Nota pars h' q' cal'

Naturalium Alberti.

tribus modis. aut em id qd comparatur est immobile sicut esse posse et agere

re Sed comparat ad rem mutabilem et mobilem sicut aliquam durationem

excellentem scilicet in ante et post comparatur et sic dicitur deus est / deus factus

it / deus erit. Sensus enim est ut dicit beatus Hieronimus deus est / id est

deus semper est / deus fuit id est deus nunquam defuit / deus erit id est nunquam

deceat Aut enim quod comparatur sicut esse est immobile. Sed sicut posse est motum

compositum et est mobile sicut vicissitudines et sic angelus est mobilis sicut omnes

differentias temporis quia potentia angeli vicissitudinatur per actus

intelligendo diversa et volendo et hoc quantum ad cognitionem respertina

et sicut hoc dicit beatus Augustinus Quod deus creaturam spirituales motus

uet per tempus. Creaturam vero corporalem per tempus et locum Aut tunc

modo modo tra est quod esse rei totum simpliciter Sed habet potentiam ad motum compositum

tinuum Et hoc dicitur ad differentiam motus angeli Et hoc contingit duobus

modis secundum duplicem motus potentie Est enim motus potentie ad ubi

tantum / et ad formam / et primo modo celi est in tempore. Secundo modo generabilia

et corruptibilia sunt in tempore ¶ Tempus dividitur per differentias tres scilicet presens preteritum et futurum. Preteritum est quod fuit et

iam non est. Futurum est quod iam non est sed erit Presens est finis preteriti et initium futuri

continuuata ad instans ¶ Jam vero est pars temporis quod est prope presens nunc ut iam facio Et est pars preteriti prope presens nunc ut iam feci

¶ Modo est pars preteriti prope presens nunc ut modo comedi Olim autem est quod procul est a presenti nunc ut olim feci Repente vero est / quod est in tempore insensibili propter parvitatez

¶ Cij

Tam
Molo
Olim
Repente
Sensibile

Tractatus Primus

sui. Subitoat ut dicit dionisi⁹ in mystica theologia e quod preter spem

est et ex re non apparente deductum est ad manifestum ¶ Ultimo no

ea q tempus multipliciter dicitur aliter em dicitur temp⁹ scdm q adia

cet motui naturali Aliter qm adiacet Indivisibili mutacioni siue illa sit

naturalis siue supra natura Et siue sit in formis spiritualib⁹ siue corpa

libus Temp⁹ em qd adiacet motui est pprietas mot⁹ cui accidit r ideo

tota natura et principia dependent a principijs motus Motus at est p

prietas mobilis sm qd mobile ideo principia principiant ab ipso Unde

cum motus in natura sic divisibilis et sit prim in termino a quo r prim

in termino ad quem sm hoc quod habet mediu p qd mouetur habet ra

tionem principij et finis Et ideo motus ipius est acc⁹ impfect⁹ Et hoc

q sit acc⁹ perfectus habet a termino ad quem ¶ aut sit acc⁹ impfect⁹

habet a termino a quo Et similiter tempus qd adiacet ei est cu priori et

posteriori quorum vnum habet a termino a quo scz prius. Et alterum

a termino ad quem scilicet posterius Et qd de tempore est accipere tunc

fluens coniunctu priori et posteriori Et illud est temp⁹ in quo duo nuc

se non cōtingunt nec psequenter se habēt adinvice Et hoc tpe mēsurat

motus primi mobilis Et p pns omnes alij mot⁹ qui sunt sub motu celi

¶ Omnis em mot⁹ naturalis sicut dicit Ari. mensurat p motu celi tanq

per simplicissimu sui generis Et similiter mēsurat per numeru motus

celi tanq per extrinsecu adiacens ei qd nō est in eodē genere sicut dicit

philosophus ¶ d in eodē numero numerate possunt eē plura numerata

¶ Plures em res referri possunt ad vnu numerum ¶ Est aut aliud temp⁹

hic autem dicitur qd de distinctione temporis volens sunt motus proprie dicti p successu qd est prius et posterius Et tempus proprie dictu quod est successus est p hunc et posterius et ponit distinctionem numeribus de ara in textu

¶ qd qd propria passio dependet a suo subiecto r de ara in triplici qd est qd multo efficitur et pntis Sed tempus qd propria passio motus

hic dicit qd in ipso proprio dicto no est accipere duo tunc origina motus qd p finia

Remouet dubium dicitur quod si motus celi est simplicissimus et in ipso r motus simplicissimus p hunc r hoc pnt plures res pnt esse in eodē numero pnt tunc eodē numero qd pnt in tempore p eē in nro ad hoc dicitur aliter qd in tra qd nō pnt numerari qd plures res numerantur eodē numero

¶ omne secundum accipione temporis et dicit qd r motus p illo quod adiacet motui naturali r ipso suo accidit in tempore et ipso creatura que dicitur in creatura et aliud

quod de oclo p dicit in nro

¶ ultimo no

¶ scdm q adia

¶ adiacet

¶ ideo

¶ motus

¶ ab ipso

¶ prim

¶ habet

¶ acc⁹

¶ temp⁹

¶ accipere

¶ duo

¶ mēsurat

¶ motu

¶ celi

¶ dicit

¶ numerata

¶ temp⁹

Nota

radom

¶ motus

¶ motus

¶ motus

¶ motus

Note quod supra dicitur quod motus est in creatura sed in creatura per se est in materia
 sic in creatura et est in materia et in materia et in materia

Naturalium Alberti

pus quod adiacet mutationi supra naturam sicut est creatio / que licet non
 dicat mutationem in creatore tamen dicit quandam mutationem in creatura.
 Que mutatio creature nihil aliud est quam existetia creature post nihil Et
 in hac mutatione non est accipere substantiam vel materiam supra quam
 fit mutatio. Neque enim est accipere privationem vel terminum a quo nisi sim-
 rationem non sibi esse. Cum enim dicitur hoc fit ex nihilo per hoc non ponit
 materia Sed tamen ordo denominatur sibi rationem entis / ad pure nonens
 Secundum rem non est ordo entis ad nonens Et illud tempus est indivisibile si-
 cut et ipsa mutatio Non enim est in ipsa accipere rationem perfecti et imper-
 fectionis (nisi sibi quid) sicut in alio motu Et est tertio modo tempus quod
 adiacet motui anime Cuius motus est ut dicit Averroes actus perfectus
 Et hoc maxime est quando anima movetur de peccato ad gratiam in quo
 motu nihil est de interceptione medij a quo causaretur fluxus temporis.
 Anima enim semper est sub gratia vel peccato Sicut est de alteratione
 albi in nigrum ubi est interceptio medij coloris Et similiter hoc tempus
 quod adiacet motui anime adiacet motui Angeli sibi quod dicimus angeli mo-
 ventur in tempore et intelligunt tempore sibi cursum angelice intelligentie
 super res intelligibiles in cognitione vespertina ¶ Dico autem secundum
 cognitionem vespertinam / quia sibi cognitionem matutinam attingunt
 eternitatem. Et istum motum tam anime quam angelus mensurat nunc vicis-
 situdinatum secundum quod anima vel angelus movetur de uno intellectu in
 alium et de una voluntate in aliam. Et quilibet actus eius est perfec-
 tus: Et hoc est quod dicit Beatus Augustinus deus autem creaturam corpo-

ratione //
 quod movetur
 quod movetur
 quod movetur

Subditur quod in materia accidentis non
 est substantia Et est in materia super
 qua fit mutatio neque est de
 primo in materia Et ad quo
 nisi per se et per se

ponit tertium accipere tempus
 et dicitur quod tempus est in materia
 accipit per se quod significat motum
 anime quo movetur de peccato in
 gratiam Et hoc fit in tempore sibi
 actus perfectus quod in tali motu
 non est aliquid motus quod causaretur
 fluxum sicut in aliis motibus
 naturalibus dicitur albertus hoc
 dicitur sicut in tempore sibi quod
 mutatio anime per actus perfectus
 Et hoc est quod movetur in materia
 cognitionis anime quod movetur de igno-
 rantia in scientiam quod hoc proprie
 non est motus sed quidam perfectio
 ipsius anime

Tractatus Primus

ralem mouet per tempus et locum Creaturā vero spiritualem per tem-
pus tantū In hoc tempore non est inconueniens quod nunc sit conse-
quens ad nunc sine medio tēpore ¶ Et nota q̄ tempus est plus causa
corruptionis q̄ generationis ut dicit philosophus Quarto phisicorum
propter mutationem quam mensurat que facit distare a principio Ad
eū antiquatur et senescit ppe interitū est Et hec de tpe sufficiant.

*Ponit notabile q̄ tempus
magis est corruptibile q̄ generabile
Et ut in textu
Videtur q̄ tempus est magis corruptibile
Et magis est sua natura sicut cum dicitur
a sua prima diffinitio magis corruptibile
p̄ se*

Particula Tertia de his que ad

rationem eternitatis pertinent.

¶ Quia dictum est de tempore quod sit temporalium mensu-
ra Dicendū nunc est de eternitate / que est mensura eternorū

¶ Et de euo qd̄ est mensura eternorū. ¶ Quedā em̄ sunt ut dicitur in li-
bro de causis / quorū substantie et actio sunt in tpe / sicut natura infima

cuius entis esse est per generationem Quedam vero sunt quorū substan-
tia et actio sunt supra tēpus ut natura suprema ut deus pater filius spiritus

sanctus Quedam em̄ sunt quorū substantia est extra tēpus S3 actio in tpe
sicut natura media / cuius esse est per creationē Quartū vero membrum

stare nō p̄t Sic em̄ esset actio alicuius rei prius q̄ substantia qd̄ ē impossi-
bile Item ille tres mensure capiuntur in cōparatione ad durationem.

¶ Est em̄ quedā duracio hñs principiū et finē sicut tps et motus Et ē
quedā duracio nō hñs principiū neq̄ finē sicut eternitas Et est quedam

duracio habēs principiū S3 nō finem ut euum Quartū membrū iterū
stare nō p̄t s3 q̄ aliquid esset habens finē nō principiū ¶ Omne em̄

quod habet finē habet principiū et nō eōuerso ¶ Eternitas a Boetio

*Particula 3a in qua dicitur de
mensura cuius in corruptibile et
incorruptibile confirmans dicta
duodis et hoc patet per ordinem primo
ponit quosdam distinctiones de
hoc et eternitate ad delectationem
et q̄ hñs eternitas definitur
Tercio ponit q̄ nō hñs qd̄ est
nota q̄ eternitas dicitur de
de tpe nunc eternitas hñs est
de nunc eternitate.*

*Summa dicitur in incipit quod me-
ntis hñs nō p̄t ut dicitur
in media q̄ dicitur q̄ hñs hñs
et actio finē ut patet per textum*

*Summa dicitur in q̄ dicitur q̄
hñs hñs et hñs illa infima
in hñs hñs illa dicitur in
generata*

*Actio p̄t p̄t esse
Tpe se motus et hñs hñs hñs
ponit secundam distinctionem
principiū et finē sicut tempus
Tercio ponit q̄ dicitur q̄ hñs hñs
q̄ dicitur nō hñs hñs hñs
motus et tempus*

*Summa dicitur in q̄ dicitur q̄
hñs hñs et hñs illa infima
in hñs hñs illa dicitur in
generata*

*Summa dicitur in q̄ dicitur q̄
hñs hñs et hñs illa infima
in hñs hñs illa dicitur in
generata*

*Summa dicitur in q̄ dicitur q̄
hñs hñs et hñs illa infima
in hñs hñs illa dicitur in
generata*

Naturalium Alberti.

in libro de conso. phi. sic diffinitur Est interminabilis vice tota simul
 id est non distans et perfecta possessio Que diffinitio sic declarari potest
 possessio est nomen commune omni mensura / omnis enim mensura possidet ab eo
 cuius et per se eamque propria passio eius pro hoc quod est interminabilis vice tamquam
 subiectum ipsius eternitatis deum eternum non habentem principium neque finem
 Quod enim subiectum non est aliud ab eternitate nisi secundum rationem Et potest
 dici vice quod esse pro hoc inueniens differentiam ab illis que sunt in eternitate
 penam non habentia vitam beatam neque locum Vita enim licet absolute pro qua
 libet vita accipiatur tamen hic per participationem sumitur pro vita beata atque locum
 da Tota simul dicit ad differentiam etiam quod non eodem simul est Sed pars
 preterita preterit et pars futura non est Et non ponitur ibi simul pro similes
 et partium. Sed dicitur simul id est non distans / perfecta dicit ad differentiam eius
 quod non est omnino simplex sicut nec illud cuius est mensura / perfectum ibi enim pro
 simplici ponitur ¶ Et notandum quod eternitas analogice sive pro parte et po-
 sterius dicitur de creatore et creaturis Tres enim sunt predicationes eternitatis pro parte
 dicte scilicet simplex / invariabile et interminabile secundum quod interminabile non
 solum dicitur privationem finis scilicet principii et sic solum creatore pervenit eter-
 nitas. ille enim solus est simplex invariabilis et interminabilis. ¶ Sed
 quedam creature eodem interminabilitatis suo modo precipiant Sicut anime
 angeli et quedam corpora glorificata post resurrectionem precipiant eodem inter-
 minabilitatis. propter caritatem finis sed non principii Et ob hoc anime beate
 et angeli post resurrectionem dicuntur eterna et sunt in eternitate Eterna propter
 interminabilitatem in eternitate propter invariabilitatem ¶ Item quedam creature

Poni eternitatem diffinitio est
 duo sunt primo quod dicitur
 2o cum dicitur per quod dicitur
 factio est per se dicitur

Eternitas per se dicitur
 et dicitur in fine et principio
 sine et sine interminabilitate
 eternitas et sine fine et principio

in omni motu et successione dicitur
 eternitas et est quod in quolibet motu
 et quod dicitur in tali aliquo
 ab idem et alterum acquirunt
 aut est in dicitur in principio
 in motu et in dicitur in motu
 in motu et in dicitur in motu

Poni a motu et dicitur in motu
 et dicitur in motu et dicitur in motu

Poni a motu et dicitur in motu
 et dicitur in motu et dicitur in motu

Poni a motu et dicitur in motu
 et dicitur in motu et dicitur in motu

Primum est aliquod eternum et interminabile et ipse dicitur
 una mensura quod ad esse et esse interminabile
 quod ad finem que realiter non est finis ¶ Et est per se
 Sed aliqua eterna et interminabile per se eterna
 et mensura. ¶
 Tercio aliqua eterna per se interminabile neque eterna et motu
 loco et tempore et per se motu in tempore per se mensura

In libro de conso. phi. sic diffinitur
 Est interminabilis vice tota simul
 id est non distans et perfecta possessio
 Que diffinitio sic declarari potest
 possessio est nomen commune omni mensura
 omnis enim mensura possidet ab eo
 cuius et per se eamque propria passio eius
 pro hoc quod est interminabilis vice tamquam
 subiectum ipsius eternitatis deum eternum
 non habentem principium neque finem
 Quod enim subiectum non est aliud ab eternitate
 nisi secundum rationem Et potest dici vice
 quod esse pro hoc inueniens differentiam
 ab illis que sunt in eternitate penam non
 habentia vitam beatam neque locum Vita enim
 licet absolute pro qua libet vita accipiatur
 tamen hic per participationem sumitur pro
 vita beata atque locum da Tota simul dicit
 ad differentiam etiam quod non eodem simul
 est Sed pars preterita preterit et pars futura
 non est Et non ponitur ibi simul pro similes
 et partium. Sed dicitur simul id est non
 distans / perfecta dicit ad differentiam eius
 quod non est omnino simplex sicut nec illud
 cuius est mensura / perfectum ibi enim pro
 simplici ponitur ¶ Et notandum quod eternitas
 analogice sive pro parte et posterius dicitur
 de creatore et creaturis Tres enim sunt
 predicationes eternitatis pro parte dicte
 scilicet simplex / invariabile et interminabile
 secundum quod interminabile non solum dicitur
 privationem finis scilicet principii et sic solum
 creatore pervenit eternitas. ille enim solus
 est simplex invariabilis et interminabilis. ¶
 Sed quedam creature eodem interminabilitatis
 suo modo precipiant Sicut anime angeli et
 quedam corpora glorificata post resurrectionem
 precipiant eodem interminabilitatis. propter
 caritatem finis sed non principii Et ob hoc
 anime beate et angeli post resurrectionem
 dicuntur eterna et sunt in eternitate Eterna
 propter interminabilitatem in eternitate propter
 invariabilitatem ¶ Item quedam creature

Tractatus Primus

participant eternitates ppter rationem interminabilitatis et ppter

causam finis Sicut pene infernales dicuntur eterne Sed non in eter

nitate sunt quia non picipat rationem invariabilitatis Sed variant

et augmentantur de tempore in tempore / invariabilitas em dicit bene e

Sed hec p dicitur que est simplicitas simpliciter in nulla creatura reperit

Domini Terentii notabile quod sequitur ex primo

¶ Item eternitas dicit excellentem mensuram quantum ad utrumque ter

minum scilicet tam principij quam finis Et sic quedam creature quo ad duratio

nem sunt generabilia et corruptibilia et claudunt ab eternitate Sed non

sunt eterna / neque in eternitate Quedam vero eterna sunt et in eternitate p

prie dicta sunt sicut deus Quedam improprie et illorum quedam sunt eter

na et in eternitate per participationem ut angeli et anime beate Quedam

sunt eterna per participationem Sed non sunt in eternitate sicut pene infer

nales Quedam nec eterna / nec in eternitate sunt. Sed claudunt ab eterni

De quo dicitur quod est in eternitate per participacionem est invariabile

tate ut generabilia et corruptibilia Quartum membrum stare non potest / quod

aliqua sunt in eternitate per participationem Sed non eterna Omne enim

invariabile caret fine sed non convertitur ¶ Sequitur de nunc eterni

tatis de quo dicit Boetius in libro de eternitate Quid nunc est stans et non mo

uens se semper facit eternitatem Quid melius intelligitur facta comparatione

ad nunc temporis imaginetur itaque linea . a . c . et sit b . punctus et ipse b

moueat in ista linea ab a in c distinguens prius a . a posteriori c . Prima

parte scilicet a dicimus pertransitam / posteriori vero pertranscundam

Similiter intellige per . a . c . totum tempus . per b ipse nunc tempore

quod continue mouetur ab a in c Et quod pertranscundum est dicimus preteritum

Tractatus de eternitate cum dicitur de nunc eternitate et de nunc eternitate quod est in eternitate per participacionem erit etiam in nunc eternitate

¶ Nota Stans in proposito in alio

quod est in eternitate per participacionem est invariabile

¶ Nota Stans in proposito in alio quod est in eternitate per participacionem est invariabile

Tractatus Primus

illa que est remotior: Et prius illa remotior q̄ remotissima et sic contin
 git in infinitum partes inuenire Et predictis patet quid sit dicere deus
 est / deus fuit / deus erit Est em̄ sensus deus ē idest deus est in nūc eterni
 tatis / cui coexistit presens preteritum et futurum tempus Patet etiam
 solucio cuiusdā questiois qua pbatur Quicquid de^o scit nūq̄ sciet eis
 contradictorie oppositū. in eodē em̄ nunc temporis est impossibile ali
 quem scire duo cōtradictoria opposita sicut sortem sedere. sortem nō se
 dere Sed nūc eternitatis in infinitum est simplicius q̄ nunc temporis
 Ergo cum deus sciat in nunc eternitatis quicquid sciet / nūq̄ sciet duo
 opposita contradictoria quod est falsum. Scit enim me esse dum sum.
 Et scit me nō esse dum nō sum. Et sic patet responsio quoniam tūc
 est cum qualibet parte temporis.

Mouet quedā instancā Si dicitur
 apper in nunc eternitatis quod
 dicitur et indimibile p̄prietatē q̄
 nūq̄ possit fieri duo cōtradictoria
 p̄prietatē q̄ nūq̄ possit fieri duo cōtradictoria in
 dicitur et eodē nunc temporis q̄ nūq̄
 nūq̄ possit fieri duo cōtradictoria in nunc
 eternitatis q̄ nūq̄ possit fieri duo cōtradictoria
 in nunc temporis hoc dicitur in
 textu dicitur q̄ nūq̄ possit fieri duo
 cōtradictoria in nunc eternitatis
 stat ad qualibet parte temporis
 quod nō patet in nunc temporis q̄ nūq̄
 cōtradictoria p̄prietatē q̄ nūq̄
 possit fieri duo cōtradictoria in
 nunc eternitatis q̄ nūq̄ possit fieri
 duo cōtradictoria in nunc temporis

Em̄ quod
 apparet p̄prietatē
 q̄ nūq̄ possit fieri
 duo cōtradictoria
 in nunc eternitatis
 q̄ nūq̄ possit fieri
 duo cōtradictoria
 in nunc temporis

Particula Quarta et ultima de

Euo circa hoc duas mouens opiniones.
 Equitur de euo quod p̄ sic diffinitur Euum est mensura ha
 bentium principium sed nō finem. Et nota q̄ quidā dicunt
 q̄ sicut temp⁹ est in vno subiecto ut in motu primi mobilis Quo motu
 mensurantur omnes motus inferiores tanq̄ sui generis minimo et sim
 plicissimo Et per p̄sequens mensuratur mensura motus primi mobilis
 Sic euum ē in vno euiterno simplicissimo quo oia alia euiterna mensu
 rantur Alij dicunt q̄ nō est quia quodlibz euiternū habz suū euum Tul
 lum em̄ euiternum est causa aliorum sicut mot⁹ primi mobilis est causa
 omnium aliorum motuum ¶ Et predictis colligi potest q̄ angelus

Particula quarta ip̄y Caput in
 prima dicitur de euo quod est mensura
 euiternorum et 3^a p̄ p̄ ordinem p̄mō
 q̄ nūq̄ possit fieri duo cōtradictoria
 in nunc eternitatis q̄ nūq̄ possit fieri
 duo cōtradictoria in nunc temporis
 hoc dicitur in textu dicitur q̄ nūq̄
 possit fieri duo cōtradictoria in
 nunc eternitatis q̄ nūq̄ possit fieri
 duo cōtradictoria in nunc temporis

¶

¶ Duo contradictoria que in nunc temporis
 possunt a deo fieri

Naturalium Alberti.

quantum ad substantiam est in evo Quantum autem ad agere / sicut est co-
gnoscere cognitione vespertina est in tempore. Quantum autem ad bene
agere / sicut ad contemplari et frui est in eternitate. Et hec de prima par-
te huius compilationis magni Alberti sufficiunt dicta :

Disputatio 5a

Tractatus Secundus Summe philosophie naturalis Alberti magni libri de celo et mundo correspondens. Cuius septem sunt capitula. Primum est de mundi unitate.

Via dictum est de corpore mobili secundum se dicendum est et
sequenter de corpore mobili contracto ad ubi. Et
primo de ingenerabili et incorruptibili quod est celum
Unde dicit Aristoteles primo physicorum. Ex universa

liber ad singularia oportet pervenire Unde pueri primo appellant omnes
viros patres et omnes feminas matres / posterius autem determinant ho-
rum unumquodque. Primo igitur ostendendum est quod unus est mundus cor-
poralis et non plures. Secundo quod celum sit finitum. Tertio quod omnia cor-
pora sunt in celo et extra celum nulli. Quarto quod celum nec est elementum
nec elementatum. Quinto de nobilitate celi respectu inferiorum corporum
Sexto de motu celi. Septimo de numero celorum. Quod autem unus
mundus sit corporalis et non plures Aristoteles sic probat. ponam quod duo sunt

mundi aut ille alius mundus similis erit nature huic mundo in rebus et cum
aut in nomine tantum Si in rebus autem ista terra similis erit illi terre et con-
verso et illa aqua similis erit isti aque et sic de alijs. Sed que sunt eiusdem
nature tendunt ad eundem locum ergo illa terra et illa terra habebunt eum

Non est liber 29 naturalium Alberti
libro de celo et mundo Equi est p. 12
29 librorum in ordine scripti sunt
corum 19 subit. et corpus motu
ad ubi tractu sua sua dimisio
in peria dimidit et parte ex ill
etiam partem ex parte ubi 2 ant
ang. huius sit in p. 12
facit primo ordinem sui de loco
et postea proponit d. d.

Secundo (ut videtur) dicitur in
tractatu in 11
capitula

Et est pars capitula
primo a 7 h. 12. 21
in quo incipit agere de unitate
mundi corporalis de uno mundo
Et p. 1. 2. 1. 3

Et est pars capitula
primo a 7 h. 12. 21
in quo incipit agere de unitate
mundi corporalis de uno mundo
Et p. 1. 2. 1. 3

Handwritten marginal notes at the top of the page, including the phrase 'Sed quocumque res tendunt ad'.

Tractatus Secundus

Handwritten marginal notes on the left side, including the word 'Sed' and various philosophical terms.

Sed quocumque res tendunt ad eundem locum sunt res eiusdem mundi ergo tantum unus mundus est corporalis et non alius. Si dicatur quod iste mundus est huic similis nomine tantum sed non rebus ergo cum non sint alie res huius mundi non erit ille mundus realis et corporalis sed tantum spiritualis siue intellectualis siue archetypus de quo non est dubium quin sit.

Capitulum Secundum Celum finitum et terminatum esse ostendens.

Handwritten marginal notes on the left side, including the word 'Capitulum' and 'in'.

Primo nota quod sicut dicitur Arist. in 3. phi. Infinitum multis modis dicitur Uno modo dicitur infinitum quod sit impossibile pertransiri ex eo quod non est apertum natum pertransiri ut est vox inuisibilis Et sic dicitur infinitum negative quasi non finitum siue non terminatum et sic deus dicitur esse infinitus Secundo modo dicitur esse infinitum habere transitum imperfectum quod quis sit apertum natum habere transitum perfectum tamen non habet sicut si quis pertransit spatium non tamen complevit ad finem et sic dicitur infinitum privative Et his duobus modis aliquid est infinitum actu Tertio aliquid dicitur esse infinitum secundum apertionem sicut in quantitate discreta Quarto dicitur aliquid esse infinitum secundum divisionem sicut in quantitate continua Quinto aliquid dicitur infinitum utroque modo sicut tempus Et his tribus ultimis modis nihil dicitur esse infinitum actu sed tantum in potentia Et secundum hoc infinitum sic diffinitur in eodem tertio philosophorum Infinitum est cuius pars vel quantitas accipitur semper est aliquid summere extra Restat hic probare quod

Extensive handwritten marginal notes on the left side, providing commentary on the main text.

Restat hic probare quod

Handwritten marginal notes on the left side, including the word 'Cum'.

Cum quodlibet in actu sit in eodem modo Duo sunt per se distincta et sunt infinita Sed sunt in eodem modo et sunt in eodem modo et sunt in eodem modo

Handwritten marginal notes at the bottom of the page, including the word 'Sed'.

Handwritten marginal notes on the right side of the page.

... in fieri quodammodo parte accepta ...

Naturalium Alberti

celum non sit infinitum actu primo problem⁹ generaliter q^o nullum cor^o pus sit infinitum actu sic Omne corp^o habet superficiem & omnis superficies est termin⁹ ergo omne corp^o est terminatum Et omne terminatum est finitum ergo omne corp^o est finitum. Exinde potest sic inferri Celum est corpus ergo celum est finitum ¶ Specialiter pbem⁹ celum esse finitum Supponamus ergo q^o inferius pbatur q^o omne corpus est in celo et nullum extra celum Inde arguitur inter omnia corpora nobilior corpus est celum Est enim in generabile et incorruptibile virtutem habens activa respectu inferiorum Omne aut^{em} agens nobilior est patiente s^{ecundum} Aristotelem Sed corpori nobiliori nobilior debet forma ergo celo debet nobilior forma s^{cilicet} forma spherica semper est nobilior omnib^{us} alijs formis siue figuris corporalib^{us} ppter suam capacitate^m et interminabilitate^m ¶ Et habet enim principium neq^{ue} finem vna superficie p^{er}fecta ¶ Est enim spherica figura plana vna superficie p^{er}fecta ergo forma siue spherica figura debet celo ergo celum est sphericum siue rotundum ergo nos videmus q^o quando luna est semiplena q^o est arcualis Illa aut^{em} figura noⁿ est nisi a circulo Circulus enim solus est in corpore rotundo ergo luna est rotunda Eadem ratione sol et omnia alia corpora supercelestia sunt rotunda ergo celum est rotundum Exinde procedit ulterius sic q^o corpus rotundum siue sphericum est in cui^{us} medio intelligitur punctus a quo omnes linee ducte ad circumferentiam sunt equales ergo celum habet medium et omne medium habet extrema / s^{ed} quod habet extrema est terminatum siue finitum ergo celum est terminatum seu finitum ¶ Item celum probat^{ur} esse finitum in comparatione ad motum et ad mensuram ipsius mot^{us} que

... qua p^{ro}bat^{ur} celo ...

... nobilior est corpore ...

... probat^{ur} alia ...

Tractatus Secundus

est temp⁹ Omne quod mouetur in certo tempore totaliter / hoc finit⁹

est. s. celum mouet totaliter in certo tempore et finito quia in vno die

naturali ergo celum est finitum. ¶ Q² autem motus infinitus non po

test mensurari tempore finito sic declarat sic illud tempus . a . b . c . d . et

diuidit in quatuor partes vna pars temporis mensurabit vnā partē

et alia aliam rēis. Motus autem cum sit infinit⁹ nondū totaliter men

suratus est a tempore finito ergo motus infinitus nō mēsuratur tempo

re finito. ¶ Eodem mō demonstratur q² motus finitus non mensura

tur tempore infinito diuidendo motū in quatuor partes p^oportionales

Debet enī esse p^oportionalia motus et temp⁹ sicut subiectū z p^opria pas

sio ipi⁹ / ita q² neuterū excedit reliquū z sic patet si tempus mensurās mo

tum est finitū z motus erit finitus. Et si motus est finitus et cor^opus q²

mouetur erit finitum. Constat ergo celum esse finitum.

Capitulum Tertium de eo q² om

nia corpora celo contineantur.

¶ Probat⁹ debem⁹ q² omnia corpora sunt in celo et nullus

extra. Et primo probam⁹ q² nullum corpus sit extra celū na

turaliter. Secūdo q² non accidentaliter nec violent⁹ ¶ nullum corp⁹

sit extra celum naturaliter p^obat⁹ sic / tria sunt genera corporum s^z ce

lum / elementū z elementatū ¶ celum non sit extra celum probat⁹ quia

nihil est extra seipm ergo celum non est extra celū. Similiter q² elemen

tū non est extra celum patet: q² inter oīa elemēta inferius est terra sup^ora

quam aqua / supra quam aer / supra quem ignis / ergo eadē p^oportio

Nic declarat quoddam sup^o...

Probat alia conclusio incidenta...

Capitulum Tertium de tractatu...

Terra est elementum...

Terra est elementum...

Et quod motus...

Et ad arguē...

Et probat⁹...

Naturalium Alberti.

ignis est super aerem Cum ergo omnia elementa sunt sub igne et ignis sub celo / constat quod nullum elementum extra celum est naturaliter ¶ Item gravia naturaliter tendunt deorsum ad centrum Terra sursum ad circumferentiam que est celum et non ultra ergo nullum elementum est extra celum naturaliter.

Uult argui quod terra non tendit sursum ab aliquo puncto extra quod gravitas sua est a celo et ad punctum circumferentia et manifestum est quod terra non tendit extra celum

¶ Similiter patet quod nullum elementum naturaliter est extra celum Omne elementum potest ex elementis sed nullum elementum est extra celum ut probatur

in aliis probatur quod in corpore mixto sit extra celum

¶ batum est ergo nullum elementum est extra celum naturaliter / et sic patet quod nullum corpus est extra celum naturaliter ¶ Secundo patet quod nullum corpus sit extra celum accidentaliter siue violenter In quocumque enim loco aliquid corpus est naturaliter in eodem est possibile esse accidentaliter siue violenter ut terra naturaliter est deorsum / ignis accidentaliter vel violenter

Secunda pars illius capituli in qua dicitur quod corpus sit naturaliter vel violenter extra celum

¶ Similiter elementum ignis naturaliter est sursum et terra violenter Et ubi non est possibile esse aliquod corpus naturaliter / impossibile est ibi esse aliud corpus violenter sed extra celum nullum corpus est naturaliter ut probatur / ergo ibi non est violenter Sic patet quod nullum corpus sit extra celum. Hoc est quod dicit Damascenus. Celum est continentia visibilium et invisibilium creaturarum.

De hoc primo de celo extra celum nihil potest esse ubi enim materialia et impassibilia optima hinc videntur et per se sufficientissima propter toto mundo a quibuslibet generantur et sunt hinc quod dicitur hinc quod dicitur dicitur

Capitulum Quartum Celum non esse de natura elementorum neque ex elementis compositum manifestans

¶ An debemus ostendere quod celum nec sit elementum nec elementatum ¶ Et celum non sit elementum patet quia de proprietate omnis elementi est habere contrarietatem in se et agere in suum contrarium si jungitur et corrumendo ipsum si vincit generando in materia suam speciem Et

Capitulum quartum in tractatu in quo dicitur quod celum non sit elementum nec compositum et in quo dicitur quod partes mundi sunt in parte et dicitur quod in se est et corpus quod est potest esse extra mundum et dicitur quod dicitur quod dicitur

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including 'Dicitur quod...', 'et dicitur...', and other fragments.

Tractatus Secundus

ergo celum esset elementum cum omnia elementa habent se ad celum sicut
punctus ad totam terram omnia tandem corruptisset / et omnia essent celum
quod non videmus ¶ Eodem modo probatur quod celum non sit elementatum Omne
enim elementatum minus est elementis ex quibus componitur sed celum est ma-
ius omnibus elementis / ergo non est elementatum ¶ Item similiter sic
patet quod celum neque est elementum neque elementatum Omne enim elementum habet
motum rectum hoc est deorsum ad medium vel sursum a medio sed celum non
habet motum rectum sed circularem ergo nec est elementum nec elementatum
¶ Si dicatur quod motus rectus est ei naturalis, circularis vero accidentalis
Sed contra motus accidentalis intendit et remittit. si ergo motus circula-
ris esset ei accidentalis intenderet et remitteret. hoc autem non videmus esse
ergo motus celi non est accidentalis, motus autem celi semper est uniformis.
¶ Ex predictis patet quod celum non est generatum Omne enim quod generatur a
principio per ratio vel a principijs per ratio generatur / ut dicit Aristoteles
de celo et mundo Plato tamen dicit in thymeo quod celum sit generatum sed intelli-
gitur id est habens principium et causam suam esse ¶ Ex predictis patet quod celum non
calescit neque frigescit quia non est elementum neque elementatum quia iste proprietates
sunt elementorum scilicet humidum calidum frigidum et siccum Et cum non accipiat ce-
lum humidi impressiones patet quod iam non est magis vetus quam fuit a principio
sue creationis ¶ Et etiam patet quod quicquid ex aggregatione luminis quod a sole p-
venit ad nos sentiamus calorem tamen corpora supercelestia non sunt calida
¶ Et dicuntur calida ut sol frigida ut saturnus humida ut luna per effec-
tum suum Aliter enim corpora superiora in inferiora et non e converso Quod

Probat quod celum non sit elementatum
Dicens

non potest motus fieri in elemento nisi
motus a medio vel ad medium
et motus extra medium
et motus deorsum a medio vel deorsum
et motus sursum a medio vel sursum
et motus circum medium vel circum
et motus circum medium vel circum

motus celi non est accidentalis
et motus celi semper est uniformis
et motus celi non est generatum
et motus celi non est calidus
et motus celi non est frigidus
et motus celi non est humidus
et motus celi non est siccus

Sed motus

et motus celi non est calidus
et motus celi non est frigidus
et motus celi non est humidus
et motus celi non est siccus
et motus celi non est elementum
et motus celi non est elementatum

et motus celi non est calidus
et motus celi non est frigidus
et motus celi non est humidus
et motus celi non est siccus
et motus celi non est elementum
et motus celi non est elementatum

et motus celi non est calidus

et motus celi non est frigidus

et motus celi non est humidus

et motus celi non est siccus

Nota de diluuiio
Naturalium Alberti

patet. videmus enim quando luna habet plenitudinē sui luminis tunc mare crescit et in decremento lune mare decrescit Unde patet qd luna ē causa et mater humiditatis Propterea dicit Aristoteles in libro de ppri

etatis elemētorū qd qñ omēs planete fuerūt coadunati in signo piscium factum est diluuium Cum autem coadunati fuerūt in signo geminorū facta est magna mortalitas. ¶ Item patet ex predictis qd celum non est coloratum quia color causatur ex qualitatibus elementorum.

Capitulum quintum de celi et superiorum corporum nobilitate.

Nobilitas celi et corporum superiorum celestium respectu inferiorum patet ex eleuatione sua sup omnia corpora inferiora Quanto

enim corpus est nobilius tanto altior debetur ei locus. ¶ Item nobilitas corporum superiorum patet ex figura siue forma s̄porū que ē rotunditas. Rotunditas enim nobilitas est omnibus alijs figuris Sicut dicit

Aristoteles de celo et mundo qd patet ex eo quia omnes alie figure habent terminos. Rotunda autem figura habet formam circulare. Et celi

globus non habet principium neq; finem / sed in se est terminatus.

¶ Si autem omnia corpora superiora sunt rotunda ostensum ē supra.

¶ Et hoc patet qd celum sit rotundum et omnia corpora inferiora sunt rotunda et ob hoc sunt finita Omne enim rotundum habet medium et

omne medium habet extrema / et quod habet extremum est finitum.

¶ Si autem omnia corpora inferiora sunt rotunda manifestū ē Ignis enim si retineatur a celo qd est rotundum habet figurā rotundā ut dicit in se

No illud diluuiū opinioe phoca
fuit et gūctioe fatuū
dicitur in p̄te s̄porū p̄stū
quod s̄p̄m h̄gūctioe q̄ plauit
sub tali s̄p̄m s̄p̄m h̄m̄id
nature quae influentia ē
conuē plauitū māp̄
fuit fortissimū h̄m̄
uiditū ē s̄p̄m h̄m̄
vīy s̄p̄m h̄m̄ p̄ad s̄p̄m
omne ali fuerūt apertū ad 40
d̄. r. d. q̄ cap̄itū ē s̄p̄m p̄stū
vidē s̄p̄m h̄m̄ v̄it a celo

Capitulum quintum de celi et superiorum corporum nobilitate
Nobilitas celi et corporum superiorum celestium respectu inferiorum
patet ex eleuatione sua sup omnia corpora inferiora Quanto
enim corpus est nobilius tanto altior debetur ei locus. ¶ Item nobilitas
corporum superiorum patet ex figura siue forma s̄porū que ē rotunditas.
Rotunditas enim nobilitas est omnibus alijs figuris Sicut dicit
Aristoteles de celo et mundo qd patet ex eo quia omnes alie figure habent
terminos. Rotunda autem figura habet formam circulare. Et celi
globus non habet principium neq; finem / sed in se est terminatus.
¶ Si autem omnia corpora superiora sunt rotunda ostensum ē supra.
¶ Et hoc patet qd celum sit rotundum et omnia corpora inferiora sunt
rotunda et ob hoc sunt finita Omne enim rotundum habet medium et
omne medium habet extrema / et quod habet extremum est finitum.
¶ Si autem omnia corpora inferiora sunt rotunda manifestū ē Ignis enim
si retineatur a celo qd est rotundum habet figurā rotundā ut dicit in se

Prout dicitur qd s̄p̄m h̄m̄
st̄t in h̄m̄ nobilitate corporū
nobilitate arguitur s̄p̄m h̄m̄

No vna figura ē p̄fectior alia
duoq; iō s̄p̄m h̄m̄ cap̄itū
Et s̄p̄m h̄m̄ s̄p̄m h̄m̄
figura ē s̄p̄m h̄m̄ nobilitas alio
quo ad operationes s̄p̄m h̄m̄
fuerūt s̄p̄m h̄m̄ s̄p̄m h̄m̄
ē p̄fectior qd ultra aliud s̄p̄m h̄m̄
h̄t ut organa ad diuersa opa
deputata s̄p̄m h̄m̄ s̄p̄m h̄m̄
Sed de p̄ma h̄m̄ s̄p̄m h̄m̄

Capitulum quintum de celi et superiorum corporum nobilitate
Nobilitas celi et corporum superiorum celestium respectu inferiorum
patet ex eleuatione sua sup omnia corpora inferiora Quanto
enim corpus est nobilius tanto altior debetur ei locus. ¶ Item nobilitas
corporum superiorum patet ex figura siue forma s̄porū que ē rotunditas.
Rotunditas enim nobilitas est omnibus alijs figuris Sicut dicit
Aristoteles de celo et mundo qd patet ex eo quia omnes alie figure habent
terminos. Rotunda autem figura habet formam circulare. Et celi
globus non habet principium neq; finem / sed in se est terminatus.
¶ Si autem omnia corpora superiora sunt rotunda ostensum ē supra.
¶ Et hoc patet qd celum sit rotundum et omnia corpora inferiora sunt
rotunda et ob hoc sunt finita Omne enim rotundum habet medium et
omne medium habet extrema / et quod habet extremum est finitum.
¶ Si autem omnia corpora inferiora sunt rotunda manifestū ē Ignis enim
si retineatur a celo qd est rotundum habet figurā rotundā ut dicit in se

Autem ad p̄m̄ d̄m̄
rotunda ē s̄p̄m h̄m̄ s̄p̄m h̄m̄
ut qd qd qd d̄m̄ s̄p̄m h̄m̄
p̄m̄ ḡm̄ s̄p̄m h̄m̄
rotunda ē s̄p̄m h̄m̄ s̄p̄m h̄m̄
s̄p̄m h̄m̄ s̄p̄m h̄m̄

Nota de diluuiio
Comoz
p̄p̄m
Scorpio
3 s̄p̄m
aquatica
Cor
tin

Tractatus Secundus

et mundo de celo et mundo et ob hoc finitus est. Et aer cum contineatur ab igne rotundo / est rotundus et ob hoc finitus. Similiter de alijs.

Remouere dubium quod in dicit circa p[er]fecta posse quia dicitur quod terra est spherica ad una pars eius elevat supra aquam et alio no[n] est aut dicitur est terra sicut aradant aqua f[er]re d[icitur]

Nota q[uod] terra est disco aperta aquis quia deus voluit cohabitare homines in ea. Item nobilitas corporum superiorum patet ex impassibilitate eorum. sunt enim ingenerabilia et incorruptibilia et impassibilia / virtutem tantum actiuam respectu inferiorum habentia.

Capitulum sextum de celi motu

Capitulum primum huius tractatus in quo arguitur proprietas ipsius celi dicitur in tres partes in prima parte probat[ur] quod celi motus circularis est perpetuus et esse perpetuum volens quod nobilitas motus et nobilitas ad nobilitatem d[icitur]

Quia celum est nobilior corporibus inferioribus omnibus perpetuus ab omni pena et fatigatione alienus. Quia autem motus celi sit perpetuus patet ex eo quia principium mouens ipsum non potest separari ab eo. Illud enim principium vel est intra vel extra. Si extra tunc motus celi esset accidentaliter sive violentus sive omne accidentale sive violentum transiret velociter ut dicit Aristoteles in libro de celo et mundo. Si ergo motus celi esset accidentaliter sive violentus iam dudum pertransisset.

Non s[ed] in d[icitur] ad parte q[uod] motus

Probat q[uod] f[er]re

Restat ergo q[uod] illud principium est intra. Dicitur autem q[uod] est intra aliud non potest remoueri ab eo nisi per passionem vel per aliquam contrarietatem. Sed celum est impassibile non habens contrarietatem aliquam. ergo illud principium non mouebitur ab eo. ergo motus celi dicitur perpetuus.

no[n] p[ro]bat motus ad est in d[icitur] celi ad no[n] esse s[ed] inferentia q[uod] f[er]re ad motu[m] celi nec corpora ad celi dicitur in d[icitur] motus ad motu[m] celi et co[m]p[ar]atione

Item q[uod] motus celi sit perpetuus sive circularis sive naturam patet ex eo q[uod] non habet aliquam intensio[n]em nec remissionem aliquam s[ed] semper est uniformis nec magis nec minus intendit ad acquirendum illud ubi vel illud

Probat p[ro]p[ri]etate q[uod] dicitur q[uod] motus celi sit perpetuus sive circularis sive naturam patet ex eo q[uod] non habet aliquam intensio[n]em nec remissionem aliquam s[ed] semper est uniformis nec magis nec minus intendit ad acquirendum illud ubi vel illud

Probat q[uod] motus celi sit perpetuus sive circularis sive naturam patet ex eo q[uod] non habet aliquam intensio[n]em nec remissionem aliquam s[ed] semper est uniformis nec magis nec minus intendit ad acquirendum illud ubi vel illud

Naturalium Alberti.

Preterea motus celi non tendit ad aliquam formam vel finem acquirendum quo acquisito quiescat ergo est perpetuus sicut natura

Probat dicta g. d. p. c. 3. a. 20. c. 1. et stat in hoc qd motus qui fit no fit propter aliquid acquirendum est perpetuus sicut motus ali

Et predictis autem patet quod motus celi non est naturalis nec violentus patet ex eo quod omnis talis motus est motus rectus. Ponamus ergo quod corpus naturale

Motus a? motus de? motus ad medium? motus a? motus de? motus ad medium?

ter sive violenter moveatur per aliquam lineam sive spatium finitum. Impe-

nitur enim spatium est finitum. Illud autem corpus quando pertransit id spatium esse sit finitum aut ergo stabit aut non. Si stabit, ergo quiescit in puncto ergo

motus ille non est perpetuus. Si vero non stabit ergo redibit quod ulterius non est procedere. Aut igitur redibit in eodem tempore aut in alio. Si in eodem

tempore ergo simul in eodem tempore ibit et redibit tempore, ergo duo opposita essent simul in eodem quod est impossibile. Si in alio ergo quies est in medio

quod est impossibile

illorum temporum. Igitur cessabit ille motus ergo non est perpetuus.

Sed probatum est quod motus celi est perpetuus sicut natura igitur non erit naturalis nec violentus. Item talis motus intenditur et remittitur

probat dicta g. d. p. c. 3. a. 20. c. 1. et stat in hoc qd motus qui fit no fit propter aliquid acquirendum est perpetuus sicut motus ali

sed motus celi non intenditur nec remittitur ergo motus celi non est naturalis. Item Avicenna probat quod motus celi non est naturalis, quia

talis motus naturalis est ab aliquo in aliquid et semper intendit aliquid acquirere quo acquisito quiescit illud mobile. Motus autem celi non requirit aliquid in quo quiescit ergo non est naturalis.

Probat dicta g. d. p. c. 3. a. 20. c. 1. et stat in hoc qd motus qui fit no fit propter aliquid acquirendum est perpetuus sicut motus ali

Item alia ratione probatur quod motus celi non sit naturalis, quia ea que moventur naturaliter sunt eiusdem speciei et eiusdem nature, moventur versus eandem partem ut omnia gravia tendunt ad centrum et omnia levia ad superiora ascendant ergo cum celum sit eiusdem speciei et eiusdem nature si motus eius

Secunda pars intelligitur... motus a? motus de? motus ad medium?

Tractatus Secundus

esset naturalis moueret versus eandem partem. & nulla esset diuisio vel di-
 versificatio. **Sed** pbatur est in astrologia qd Aristoteles dicit in li-
 bro de celo & mundo qd octaua sphaera mouet de oriente in occidentem. et alie
 sphaere septem mouent per incessum primi mobilis. ergo non mouent versus
 eandem partem ergo motus celi non est naturalis. **Item** alia ratione
 potest probari qd motus celi non est naturalis. qd motus celi principium est natu-
 re. i. rerum naturalium qd mediante motu illo omnes res naturales genera-
 tur et corrumpuntur & alterantur. Illud autem qd est causa alicuius fortis & no-
 bilius est eo cuius est causa. et cum motus celi sit principium rerum natura-
 lium non est subiectus nature. ergo non est naturalis sed est super naturas
2. autem motus celi non est violentus pbatur est supra. Omne enim vio-
 lentum velociter transit. **Similiter** ostensum est qd non est animalis
 quia Aristoteles dicit qd motus animalis non est sine pena nec sine labore nec
 sine terminatioe. Motus autem celi est sine labore & sine pena. ergo motus
 celi non est animalis. **Item** talis motus intendit in medio. motus
 autem celi non intendit in medio. ergo motus celi non est animalis. **Pre-**
ter hos autem motus oportet ponere alium motum celi scilicet circularē ut dicit Ari-
 stoteles in de celo & mundo De quo dicit Avicenna qd non est simpliciter ani-
 malis. s. per similitudinem qd sicut anima humana mouet corpus humanum
 et corpus obedit ei. Ita angeli in eo qd cognoscunt et vident suum creatorem
 ex leticia & ex desiderio mouent illas sphaeras. ita qd prima sphaera que est maxi-
 ma sphaera ex tali desiderio mouetur primo ordine. Unde appellatur motum
 istius desiderij. Et secunda sphaera mouetur a secundo ordine. et sic de alijs
 sphaeris.

Proprium est qd
 motus celi non est
 violentus
 Similiter ostensum
 est qd non est
 animalis

Pbatu est qd
 motus celi non
 est naturalis
 Item alia ratione
 potest probari qd
 motus celi non
 est naturalis

Sic pbatur qd
 motus celi non
 est violentus

Motus celi non
 est animalis
 Item talis motus
 intendit in medio

Similiter ostensum
 est qd non est
 animalis

Motus celi non
 est animalis
 Item talis motus
 intendit in medio

Pbatu est qd
 motus celi non
 est naturalis

Item alia ratione
 potest probari qd
 motus celi non
 est naturalis

Motus celi non
 est animalis

Item talis motus
 intendit in medio

Naturalium Alberti

per ordinē Vñ tpe dicit angeli sunt qñt aie nō tñ simpliciter sunt β meta

phorice Et ideo mot⁹ ille celestis dicit aialis. nō tñ simpliciter t aialis.

Capitulū septimū de spera celestium numero.

Qua q octo distinguunt speres celestes Quaz prima ē in qua stelle sunt fixe innumerabiles vt dicit Ari. Secūda spera ē s̄

extima in qua solūmodo ē saturn⁹. Tercia ionis. Quarta martis Quin

ta solis Sexta veneris Septia mercurij Octana lune. vers⁹ Octo sunt speres quas poteris sic retinere Celum stellarum saturn⁹ iupiter ⁊ mars

Sol ven⁹ has sequit mercurius vltima luna. Sub luna nō sunt res cor

porales nisi res natales sicut ignis / aer ⁊ alia corpora sicut dicit macro

bios ¶ Ptolomeus aut assignat alias super istas in qua sunt angeli et res spirituales ⁊ incorruptibiles ⁊ ista est immobilis huc tñ Aristoteles

non videt consonare ¶ Theologi septem speras sive celos assignat s̄

aerem / etherem / ignem / siderium / cristallinum / olimpu / empirium sive tri

nitatis. Quarū numer⁹ sic potest capi Omne celū vel nominat rē crea

tam aut increatā Si increatā sic est celū trinitatis empirium Si creatā

vel nominat rem corporalē vel incorporalē. Si corporalē hoc est dupli

citer vlt quantū ad extrema vlt quantū ad media. Si quantū ad extrema sic est celum igneum et aereum. Si quantū ad media. sic est celum ethe

reum. Si vero nominat rem creatā incorporalē hoc iterum est duplici

ter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad ex

rema sic est celus siderium et empirium. Si quantum ad medium sic est cristallinum ¶ Et nota q motus octave sperae dicitur vniformis.

Capitulum in quo dicitur de numero sperarum celestium. In hoc capitulo dicitur de numero sperarum celestium. Dicitur quod sunt octo sperae celestes. Prima est in qua sunt stelle fixe innumerabiles. Secunda est sphaera Saturni. Tercia est sphaera Iovis. Quarta est sphaera Martis. Quinta est sphaera Solis. Sexta est sphaera Venus. Septima est sphaera Mercurii. Octava est sphaera Lunae. Dicitur etiam quod sub Luna non sunt res corporales nisi res natales sicut ignis, aer et alia corpora sicut dicit Macrobius. Ptolomeus autem assignat alias super istas in qua sunt angeli et res spirituales et incorruptibiles et ista est immobilis huc tamen Aristoteles non videt consonare. Theologi septem speras sive celos assignant scilicet aereum, etherem, igneum, siderium, cristallinum, olympum, empirium sive trinitatis. Quarum numerus sic potest capi. Omne celum vel nominat rem creatam aut increatam. Si increata sic est celum trinitatis empirium. Si creatam vel nominat rem corporalem vel incorporalem. Si corporalem hoc est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celum igneum et aereum. Si quantum ad media sic est celum etherium. Si vero nominat rem creatam incorporalem hoc iterum est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celus siderium et empirium. Si quantum ad medium sic est cristallinum. Et nota quod motus octave sperae dicitur vniformis.

Capitulum in quo dicitur de numero sperarum celestium. In hoc capitulo dicitur de numero sperarum celestium. Dicitur quod sunt octo sperae celestes. Prima est in qua sunt stelle fixe innumerabiles. Secunda est sphaera Saturni. Tercia est sphaera Iovis. Quarta est sphaera Martis. Quinta est sphaera Solis. Sexta est sphaera Venus. Septima est sphaera Mercurii. Octava est sphaera Lunae. Dicitur etiam quod sub Luna non sunt res corporales nisi res natales sicut ignis, aer et alia corpora sicut dicit Macrobius. Ptolomeus autem assignat alias super istas in qua sunt angeli et res spirituales et incorruptibiles et ista est immobilis huc tamen Aristoteles non videt consonare. Theologi septem speras sive celos assignant scilicet aereum, etherem, igneum, siderium, cristallinum, olympum, empirium sive trinitatis. Quarum numerus sic potest capi. Omne celum vel nominat rem creatam aut increatam. Si increata sic est celum trinitatis empirium. Si creatam vel nominat rem corporalem vel incorporalem. Si corporalem hoc est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celum igneum et aereum. Si quantum ad media sic est celum etherium. Si vero nominat rem creatam incorporalem hoc iterum est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celus siderium et empirium. Si quantum ad medium sic est cristallinum. Et nota quod motus octave sperae dicitur vniformis.

Secunda pars dicitur de numero sperarum celestium. In qua dicitur de numero sperarum celestium. Dicitur quod sunt octo sperae celestes. Prima est in qua sunt stelle fixe innumerabiles. Secunda est sphaera Saturni. Tercia est sphaera Iovis. Quarta est sphaera Martis. Quinta est sphaera Solis. Sexta est sphaera Venus. Septima est sphaera Mercurii. Octava est sphaera Lunae. Dicitur etiam quod sub Luna non sunt res corporales nisi res natales sicut ignis, aer et alia corpora sicut dicit Macrobius. Ptolomeus autem assignat alias super istas in qua sunt angeli et res spirituales et incorruptibiles et ista est immobilis huc tamen Aristoteles non videt consonare. Theologi septem speras sive celos assignant scilicet aereum, etherem, igneum, siderium, cristallinum, olympum, empirium sive trinitatis. Quarum numerus sic potest capi. Omne celum vel nominat rem creatam aut increatam. Si increata sic est celum trinitatis empirium. Si creatam vel nominat rem corporalem vel incorporalem. Si corporalem hoc est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celum igneum et aereum. Si quantum ad media sic est celum etherium. Si vero nominat rem creatam incorporalem hoc iterum est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celus siderium et empirium. Si quantum ad medium sic est cristallinum. Et nota quod motus octave sperae dicitur vniformis.

Secunda pars dicitur de numero sperarum celestium. In qua dicitur de numero sperarum celestium. Dicitur quod sunt octo sperae celestes. Prima est in qua sunt stelle fixe innumerabiles. Secunda est sphaera Saturni. Tercia est sphaera Iovis. Quarta est sphaera Martis. Quinta est sphaera Solis. Sexta est sphaera Venus. Septima est sphaera Mercurii. Octava est sphaera Lunae. Dicitur etiam quod sub Luna non sunt res corporales nisi res natales sicut ignis, aer et alia corpora sicut dicit Macrobius. Ptolomeus autem assignat alias super istas in qua sunt angeli et res spirituales et incorruptibiles et ista est immobilis huc tamen Aristoteles non videt consonare. Theologi septem speras sive celos assignant scilicet aereum, etherem, igneum, siderium, cristallinum, olympum, empirium sive trinitatis. Quarum numerus sic potest capi. Omne celum vel nominat rem creatam aut increatam. Si increata sic est celum trinitatis empirium. Si creatam vel nominat rem corporalem vel incorporalem. Si corporalem hoc est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celum igneum et aereum. Si quantum ad media sic est celum etherium. Si vero nominat rem creatam incorporalem hoc iterum est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celus siderium et empirium. Si quantum ad medium sic est cristallinum. Et nota quod motus octave sperae dicitur vniformis.

Secunda pars dicitur de numero sperarum celestium. In qua dicitur de numero sperarum celestium. Dicitur quod sunt octo sperae celestes. Prima est in qua sunt stelle fixe innumerabiles. Secunda est sphaera Saturni. Tercia est sphaera Iovis. Quarta est sphaera Martis. Quinta est sphaera Solis. Sexta est sphaera Venus. Septima est sphaera Mercurii. Octava est sphaera Lunae. Dicitur etiam quod sub Luna non sunt res corporales nisi res natales sicut ignis, aer et alia corpora sicut dicit Macrobius. Ptolomeus autem assignat alias super istas in qua sunt angeli et res spirituales et incorruptibiles et ista est immobilis huc tamen Aristoteles non videt consonare. Theologi septem speras sive celos assignant scilicet aereum, etherem, igneum, siderium, cristallinum, olympum, empirium sive trinitatis. Quarum numerus sic potest capi. Omne celum vel nominat rem creatam aut increatam. Si increata sic est celum trinitatis empirium. Si creatam vel nominat rem corporalem vel incorporalem. Si corporalem hoc est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celum igneum et aereum. Si quantum ad media sic est celum etherium. Si vero nominat rem creatam incorporalem hoc iterum est dupliciter vel quantum ad extrema vel quantum ad media. Si quantum ad extrema sic est celus siderium et empirium. Si quantum ad medium sic est cristallinum. Et nota quod motus octave sperae dicitur vniformis.

Plot in 70 dicit planetis

Plot in 70 dicit planetis

Plot in 70 dicit planetis

Plot in 70 dicit planetis

Plot in 70 dicit planetis

Tractatus Tertius

Solus error p. 100
fuit 100 plura

¶ Motus autē sperarum inferiorum et planetarum est duplex scilicet tropicus siue diurnus et est reuolutio primi mobilis siue motus ppi⁹.

¶ Motus tropicus dicitur conuersiuus. Unde omnes planete dicunt tropici in astronomia quia retrogradantur a motu primi mobilis quia motus talis cum desiderio tanto est qd omnes alias speras secum reuoluit.

¶ Motus autem qui dicitur reuolutio in contrarium primi mobilis ē motus proprius et naturalis planetarum.

¶ Quare autem sperae planetarum mouentur contra incessum primi mobilis ut dictum ē supra. a diuersis diuersimode rationes assignantur.

¶ Aliqui dicunt qd hoc sit ad retardandum motū primi mobilis. nisi enim motus ille (ut dicunt) nō retardaretur ppter nimiam sui velocitatem / totum firmamentū frangeretur inferius / et iam dudum esset fractū.

¶ Alij autē (ut aristoteles) dicunt qd hoc sit propter homines et alia super terram existentia / quia si motus primi mobilis qui est cum desiderio nō haberet aliquam retardationem non posset aliquid crescere super terram nec homines possent vivere. Et hec ad presens de celo dicta sufficiant.

¶ Penes quosdam dubium modum dicitur qd motus assignat ab in rebus 2° dicitur qd motus est de se

¶ Hic est Tractatus Tertius summe p^{ri}me h^{ab}ilis Alberti libri de generatione et corruptione et corruptione correspondens / scilicet habet capitula. Primum est de quibusdam preambulis.
¶ Deinde dicitur de corpore mobili ingenerabili et incorruptibili. Tunc dicitur de corpore mobili generabili et corruptibili. Et primo de simplicibus et postea de compositis. Corpora generabilia et corruptibilia.

Tertius Tractatus Summe Phi

osophie naturalis Alberti magni libri de generatione et corruptione correspondens / scilicet habet capitula. Primum est de quibusdam preambulis.

¶ Deinde dicitur de corpore mobili ingenerabili et incorruptibili. Tunc dicitur de corpore mobili generabili et corruptibili. Et primo de simplicibus et postea de compositis. Corpora generabilia et corruptibilia.

Dicitur...

¶ Hic est Tractatus Tertius summe p^{ri}me h^{ab}ilis Alberti libri de generatione et corruptione et corruptione correspondens / scilicet habet capitula. Primum est de quibusdam preambulis.
¶ Deinde dicitur de corpore mobili ingenerabili et incorruptibili. Tunc dicitur de corpore mobili generabili et corruptibili. Et primo de simplicibus et postea de compositis. Corpora generabilia et corruptibilia.

*Unde dicitur in 3° non magis est ignis primo dicitur elementa ad similitudinem voca elementa sed me ut elementa
Sed dicitur in 3° non magis est ignis primo dicitur elementa ad similitudinem voca elementa sed me ut elementa
Sed dicitur in 3° non magis est ignis primo dicitur elementa ad similitudinem voca elementa sed me ut elementa*

Naturalium Alberti

f vocata *f in 1° tractu* *f vocata*
ptibilia simplicia sunt quatuor: scilicet elementa. Unde de elementis dicitur
f sub gano *f paribz* *f elementis*
dum que distincta sunt sub celo in suis sibus et locis. Ita quod illud quod est
f in facta *f hanc* *f raminis* *f pte* *f tale* *f delecto* *f delecto* *f lemo*
subtilius alijs propinquius est celo ut ignis quia aere subtilior est celo propin-
f dicitur *f in 1° tractu* *f delecto*
quior est quam aer. Et aer quam aqua / et aqua quam terra. Ideo primo pone-
f corporibz *f simplicibz*
mus opiniones antiquorum philosophorum de elementis. Secundo dica-
f pmo
mus de primis qualitatibus elementorum. Tertio de generatione et corrup-
f pmo delecto *f gano* *f hanc* *f raminis*
tione elementorum adinvicem. Quarto dicamus de alteratione et alijs
f natura *f pmo*
speciebus motus. Et antequam ponamus opiniones de elementis. No-
f ad *f hanc* *f raminis* *f pmo*
ta quod elementum capitur multis modis. Dicitur enim primo quod est principium
f pmo *f hanc* *f raminis* *f pmo*
artis complexum ut illud / omne totum est pars sua parte. Unde dicitur
f hanc *f raminis* *f pmo*
Arist. in li. phis. Dispositio scientie et veritatis est in omnibus rebus quare
f hanc *f raminis* *f pmo*
sunt principia aut elementa / ibi Arist. elementa appellat principia. Sec-
f hanc *f raminis* *f pmo*
undo dicitur elementum secundum philosophum in quinto metha. Quod est com-
f hanc *f raminis* *f pmo*
mune omnibus rebus et quod est principium cuiuslibet rei naturalis / sicut
f hanc *f raminis* *f pmo*
lapides et lingua etiam dicuntur elementa domus. Et quod in quolibet ge-
f hanc *f raminis* *f pmo*
nere primum est principium sicut littere dicuntur elementa vocis significati-
f hanc *f raminis* *f pmo*
ve ad placitum et sic de alijs. Dicitur etiam elementum secundum specialiore in-
f hanc *f raminis* *f pmo*
tellectum principium cuiuslibet corporis sensibilis et mixti. Et secundum hoc diffi-
f hanc *f raminis* *f pmo*
nitur quinto metha. elementum sic. Elementum est ex quo res componit
f hanc *f raminis* *f pmo*
primo et est in eodem et non dividitur secundum formam. id est speciem in aliam for-
f hanc *f raminis* *f pmo*
mam. Verbi gratia ut in mixto est aqua / cuius quilibet pars aque est aqua
f hanc *f raminis* *f pmo*
et similiter de alijs elementis. Et secundum hoc quatuor distinguuntur elemē-
f hanc *f raminis* *f pmo*
ta / scilicet ignis / aer / aqua / terra / que omnia in materia conveniunt. Sed
f hanc *f raminis* *f pmo*

*Sed pars prima in qua dicitur de 4°
primordiale et hanc in hoc
tractu 1° dicitur*

*Tercia pars prima in qua dicitur de 4°
dicitur in tractu 1° dicitur*

*hec est pars vocatuna istig
tractu in 1° dicitur de 4°
pente opinionem de phis et de
elementis sic accipitur hanc
elementis assignat ut propria sibi
ad propria pertinet dicitur*

*Unde dicitur in 3° non magis est ignis primo dicitur elementa ad similitudinem voca elementa sed me ut elementa
Sed dicitur in 3° non magis est ignis primo dicitur elementa ad similitudinem voca elementa sed me ut elementa
Sed dicitur in 3° non magis est ignis primo dicitur elementa ad similitudinem voca elementa sed me ut elementa*

*hic ex predictis sunt magis de materia
et hoc quod dicitur de materia
et hoc quod dicitur de materia*

*Nota ex hac dicitur de materia Colligat quod quicquid de hoc dicitur primo ut sic et ex qua materia dicitur
et hoc quod dicitur de materia Colligat quod quicquid de hoc dicitur primo ut sic et ex qua materia dicitur
et hoc quod dicitur de materia Colligat quod quicquid de hoc dicitur primo ut sic et ex qua materia dicitur*

Tractatus Tertius

non sunt formas (frigidum / calidum / humidum / siccum / ideo dicuntur
contraria ratione suarum formarum. Unde substantie nihil est acti-
vum sed naturam sed formam est aliquod substantie contrarium.

Capitulum Secundum ponens

opinionum antiquorum circa numerum elementorum.

Elementis vero diverse sunt philosophorum opiniones. Qui-
dam ponebant plura elementa / quidam unum tantum. In-
ter eos qui ponebant plura adhuc fuit diversitas. Empedocles enim
et Aristoteles ponebant quatuor elementa que dicta sunt. Attamen empe-
docles nihil certum dixit de hoc. Ponebat enim illa quatuor elementa prin-
cipia materialia omnium corporum. Et ponebat duo principia formalia

scilicet licet et amicitiam. Et dicebat quando qualitates iste ac differenti-
e scilicet calidum / frigidum / humidum / et siccum separabantur ab eis. et glutinaba-
tur in massam unam propter amicitiam. Postea qualitatibus vero et dif-
ferentiis advenientibus separabantur propter licentiam. Et hoc contingebat

post magnam annorum puta post decem milia annorum / vel semel post
triginta sex annorum milia. Et dictis itaque Empedocles nesciebatur
verum elementa essent principia illius masse / vel an massa foret elem-
entorum principium.

Democritus et Leucippus ponebant corpora indivi-
sibilia esse principia omnium corporum. Unde et ea atomos vocabant
que etiam esse debebant infinita. Et istam positionem sic probabant.

Possibile est corpus dividi in infinitum. Ponatur igitur aliquod corpus
quod potest dividi in infinitum. aut ergo remanet aliquid / aut nihil.

In hoc capitulo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum
quodammodo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum

In hoc capitulo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum
quodammodo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum

In hoc capitulo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum
quodammodo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum

In hoc capitulo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum
quodammodo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum

frigidum *calidum* *humidum* *siccum* *ideo dicuntur*
contraria ratione suarum formarum *Unde substantie nihil est acti-*
ivum sed naturam sed formam est aliquod substantie contrarium.

Elementis vero diverse sunt philosophorum opiniones. Qui-
dam ponebant plura elementa / quidam unum tantum. In-
ter eos qui ponebant plura adhuc fuit diversitas. Empedocles enim
et Aristoteles ponebant quatuor elementa que dicta sunt. Attamen empe-
docles nihil certum dixit de hoc. Ponebat enim illa quatuor elementa prin-
cipia materialia omnium corporum. Et ponebat duo principia formalia

scilicet licet et amicitiam. Et dicebat quando qualitates iste ac differenti-
e scilicet calidum / frigidum / humidum / et siccum separabantur ab eis. et glutinaba-
tur in massam unam propter amicitiam. Postea qualitatibus vero et dif-
ferentiis advenientibus separabantur propter licentiam. Et hoc contingebat
post magnam annorum puta post decem milia annorum / vel semel post
triginta sex annorum milia. Et dictis itaque Empedocles nesciebatur
verum elementa essent principia illius masse / vel an massa foret elem-
entorum principium.

Democritus et Leucippus ponebant corpora indivi-
sibilia esse principia omnium corporum. Unde et ea atomos vocabant
que etiam esse debebant infinita. Et istam positionem sic probabant.
Possibile est corpus dividi in infinitum. Ponatur igitur aliquod corpus
quod potest dividi in infinitum. aut ergo remanet aliquid / aut nihil.

In hoc capitulo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum
quodammodo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum

frigidum *calidum* *humidum* *siccum* *ideo dicuntur*
contraria ratione suarum formarum *Unde substantie nihil est acti-*
ivum sed naturam sed formam est aliquod substantie contrarium.
Elementis vero diverse sunt philosophorum opiniones. Qui-
dam ponebant plura elementa / quidam unum tantum. In-
ter eos qui ponebant plura adhuc fuit diversitas. Empedocles enim
et Aristoteles ponebant quatuor elementa que dicta sunt. Attamen empe-
docles nihil certum dixit de hoc. Ponebat enim illa quatuor elementa prin-
cipia materialia omnium corporum. Et ponebat duo principia formalia
scilicet licet et amicitiam. Et dicebat quando qualitates iste ac differenti-
e scilicet calidum / frigidum / humidum / et siccum separabantur ab eis. et glutinaba-
tur in massam unam propter amicitiam. Postea qualitatibus vero et dif-
ferentiis advenientibus separabantur propter licentiam. Et hoc contingebat
post magnam annorum puta post decem milia annorum / vel semel post
triginta sex annorum milia. Et dictis itaque Empedocles nesciebatur
verum elementa essent principia illius masse / vel an massa foret elem-
entorum principium.
Democritus et Leucippus ponebant corpora indivi-
sibilia esse principia omnium corporum. Unde et ea atomos vocabant
que etiam esse debebant infinita. Et istam positionem sic probabant.
Possibile est corpus dividi in infinitum. Ponatur igitur aliquod corpus
quod potest dividi in infinitum. aut ergo remanet aliquid / aut nihil.
In hoc capitulo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum
quodammodo dicitur de
opinionibus antiquorum
circa numerum elementorum

Naturalium Gilberti.

quod simpliciter in corpore

Si nihil ergo aliquid corpus constabit ex nihilo quod est impossibile Si vero remanet aliquid aut est corp⁹ vel nō corpus. Si non corpus tunc

aliquid corpus constabit ex non corporibus. quod iterū est impossibile

Si autē est corpus aut est divisibile vel non divisibile. Si est divisibile

hoc est cōtra prius positū / dictū enim fuit qd divideretur in infinitum

quousq; dividi ulterius non potest. Si enī est indivisibile habetur pro

positum / scz q; corpora indivisibilia sunt principia omnium corporum

Huic autē probationi. Aristoteles dicit: respondendo. Si corpus est divisibile in infinitū potentia nō enī actu. Sed ipi intellexerunt cora

pus esse divisibile in infinitū actu. i. divisibile vsq; ad ultimū ita q; ul-

terius dividi non potest. Anaxagoras autem infinita posuit elemen-

ta. Et dicebat contrariū et aris. Empedo. Dicebat enī q; illa quatuor

elementa ignis / aer / aqua / terra / essent elementata et dia alia essent

elementa / scz lignum / lapis / caro et cōsimilia. Et q; ita esset pbabat

per hunc modum. Tu dicis q; illa quatuor sunt elementa. Et ex illis cō-

stat caro / lapis / et cōsimilia. Aut igit ista caro que constat ex eis vel ē

in eis vel non. Si non ergo ex non entibus cōstaret ens / quod falsus est

Si vero in eis est caro et ergo eadē ratione ossa z medulla / ergo ista que

sunt in eis dicuntur elementa. Et ista quatuor ignis aer zc. dicuntur ele-

mentata. Item Anaxagoras dicebat quodlibet esse in quodlibet / di-

xit enim q; in carne esset os. z iterum in illo osse caro. z iterū in illa car-

ne essent nervi / et in illis nervis aliud / et sic vsq; in infinitum. Aristo-

teles vero reprobat eius opinionē in. i. phi. dicens aliqua caro est minē

fundamentū z motum Anaxagori / propter quod partes q; sitis posuit

z q; dicitur in unum esse omnes formas ut sit q; et res diversimode opponeret per qualē

prostant. Anaxagori q; res phi in primo phoro st.

Impbat opinio Anaxagori
z Empedocli de motu
z Anaxagori de motu
z Empedocli de motu

Caro pars p̄m h̄y capiti
m̄m̄ carōe p̄m̄ z impbat opi
m̄m̄ Anaxagori

Quo enī in actu sit
in actu vsq; de m̄m̄ p̄m̄
q; sit in actu vsq; p̄m̄
z q; sit in actu vsq; p̄m̄
z q; sit in actu vsq; p̄m̄

Quo enī p̄m̄ q; sit in
actu aliquo q; sit in
actu vsq; p̄m̄ z q; sit
in actu vsq; p̄m̄

z q; dicitur in unum esse omnes formas
ut sit q; et res diversimode opponeret
per qualē prostant.

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including references to Aristotle's Physics and other philosophical discussions.

Nota minima caro logica & math. ... non est danda sed bene phica ...
denit qz dicitur abstracte a mat & motu ...
corp-8 phisicis quod dicitur mag ad forma qm dicitur qualitatibus actis & passis atqz acty activorum
qz sunt veru a na sui sunt dicitur opinioibz qz ad minimum aut ad maximum

Tractatus Tertius

Quarta ad
maxima ad
minima ad

ma caroitica qz si dividat illa caro tam non est caro . in illa igit carne mini-

ma esset os vt dixit Anaxagoras Et in illo osse alia caro minima . ergo

Alia caro que est minima in osse e minor alia qz omne quod continet est

minus eo quod continet ergo illa caro est minor minima Et aliquid e

minus minimo qd e impossibile . relinquu qz opinio anaxagore sit falsa

Et eorum vero qui dicebant vnum esse elementum / vt Eraclitus que

dixit qz esset mobile Alter vero vt Permenides dixit qz esset immobile . se

mititer et Melissus . dicebant qz vnu essz tantu principiu sz vnum tam-

tum ens continuum et immobile . Et probabant in huc modu dicentes

Aut aliquod ens mouetur vel non mouetur vt supra In prima parte de

motu et dictu et visum fuerat Sz eraclitus dicebat qz vnum esset elemē-

tum materiale z mobile sicut ignis Et qz essent duo formalia principia

sz rarum z densum Et probabat in hunc modu Vne corpus est mobile

et omnis motus est ab igne . quia nullum corpus est adeo mobile vt ignis

ergo ignis est elementum omnium aliorum mixtoz corporum Et sm qz con-

densatur fit aer Et quando plus condensat fit aqua . Et quando iteru

fit magis spissus fit terra Quare solummodo ignis est elementum .

Quarta parte primi caputli in
qua ponit & declarat opinionem
illorum qui ponebat tantu vnu
elementum & per malv vnu
vnu

Eraclito sunt motu qz vnu qz p
condensatione & per rarefactionem
aer . aqua . terra . Sed per rarefactionem
qz aeris gignit ignis qz de primo
fit voluit gignere qz quod vna
alia gignit et ipm qz nullo alio
est primum illorum Sed ignis est
hugr qz de secundo in quod
est alia via dicitur qz ipm in
vnu est primum om illorum sz
vnu est hugr qz de secundo

Capitulum Tertium de numero

Capitulum Tertium de numero

et distinctione primarum qualitatum .

Estat nunc videre de primis qualitatibus peratis elemento-

rum que sunt / calidum / frigidum / humidum et siccum que

bus determinata sunt elementa . Et Ignis enim est calidus et siccus .

Aer calidus et humidus . Aqua humida et frigida Terra frigida et sicca

Capitulum Tertium de numero
sz vno autem dicitur de primis qua-
litatibus elementorum At dicitur et
in 36 partibus sz qz 3a facit primo
vnu mmm de rarum & eab singulari
ad attributa elementorum Sz ponit
proprietas de quibus eadem dicitur
Tertio autem qualiter & hanc in
activitate & passivitate 2a ibi
primum tam qz 3a ibi

Nota qz de elementis prima sz qz de rarum
vnum sz qz de calidum & de frigidum Sz qz de humidum
in 4 partibus Sz qz de elementis qz de 3a qz de
regula vnu quodlibet elementum dicitur sibi dicitur qualitatem vnam in primo et alia in secundo sz dicitur qz elementa radium
intertransmutabilia id est quodlibet elementum est actu et passivum sz dicitur et quodlibet dicitur recipit quatuor
per quod est actum et alia per quod est passivum actu et passivum sz dicitur et quodlibet dicitur recipit quatuor
combinacionum hanc qualitatem sz dicitur et in signum illis dicitur dicitur vnum elementum ex uno possibile
impossibile sz quia non potest in eodem Combinacione dicitur et dicitur hanc qualitatem vnam quod elementum quod dicitur
4a parte omni 4a parte sz vnum & qz dicitur primum sz dicitur et dicitur hanc qualitatem vnam quod elementum quod dicitur
3a a 3a ad vnu sz dicitur ad 3o annum sz dicitur et dicitur hanc qualitatem vnam quod elementum quod dicitur
vnu dicitur ad 6o annum sz dicitur hanc qualitatem vnam quod elementum quod dicitur hanc qualitatem vnam quod elementum quod dicitur
sz dicitur hanc qualitatem vnam quod elementum quod dicitur hanc qualitatem vnam quod elementum quod dicitur hanc qualitatem vnam quod elementum quod dicitur

Paru est motus
inter elementa
sz magis sz
quod sit parum
inter hanc magis

Qua & frigidior tra pbat hoc z ont Confiliato seu 12 Signo tali Lina animalia in terra plucta magis abundant sanguine
si producta in aqua z naves aut pho habundat de fomentis sunt calidiora z in tempore frigiditate in terra pbat terra z p.

Naturalium Alberti

Quatuor autem qualitates predictae sex faciunt combinationes Quatuor quatuor sunt possibiles. due vero impossibiles / scilicet calidum frigidum humidum et siccu Quare in illis duabus combinationibus nullum est elementum determinatum Contraria enim simul in eodem esse est impossibile

Dicuntur autem istae qualitates primae quia non fluunt ab alijs qualitatibus. Sed omnes aliae fluunt ab ipsis atque pueniunt. Unde caliditas non dependet nec puenit a siccitate nec e converso z sic de alijs quia frigiditas non dependet ab humiditate nec e converso Et hoc sic verum sic probatur Quia si caliditas dependeret a siccitate / ergo quicquid esset summe calidum / esset etiam siccum. et sic ignis qui est summe calidus esset summe siccus quod est falsum. ut probatur inferius per diffinitionem positam siccitatis / quia terra est summe siccata. et eadem ratio est in alijs Et sic patet quod una qualitas non dependet ab alia qualitate Quare etiam ut dictum est / qualitates primae dicuntur Secundariae autem dicuntur

que causant ab istis sicut durum / molle / dulce / amarum / album / nigrum / et similia Reuertamur igitur ad proprietates siue diffinitiones qualitatium primarum scilicet calidi / frigidi / humidum et siccu Calidum enim diffinitur ab Aristotele in libro de generatione et corruptione Calidum est congregatiuum homogenerum et disgregatiuum heterogenerum Congregat enim aurum cum auro. argentum cum argento Et separat aurum a ferro z plumbum ab argento Et dicuntur homogenera ab omni quod est unum / et generata. Inde homogenera dicuntur quod sunt eiusdem generis vel speciei.

Heterogenera dicuntur ab etero quod est diversum et generata inde heterogenera

... hoc ex uno quodam finem qualitate ponit in se...

... Sed pars prima... hoc est...
... in una auto...
... z proprietate...
... et duo facit...
... Sed obicit...
... Fortis...
... extractio...
... Et dicitur...
... z sicut...
... calidum...
... z disgregatum...

... dicitur...
... quod...
... quia...

... dicitur...
... quod...
... quia...

... dicitur...
... quod...
... quia...

Nota Regula Digestio et calidior in hieme et in estate facit...
Tractatus Tertius

dicuntur que sunt diversorum generum vel specierum
tem contra diffinitionem predictam / quia videmus quod adveniente calore solis in se sol congregat paleam cum luto que sunt heterogena. Igitur ca-

Unde dicitur... qui immixta... forma... actus... secundarius...

ludum non disgregat ista. Ad hoc respondetur quod principalis actus calidus est calefacere. Secundarii vero condensare disgregare subtiliare et huiusmodi. Et isti actus non sunt ex diversitate agentis sed ex diversitate materiarum. In quibusdam materiis habet subtiliare sicut in cera. In quibusdam condensare sicut in luto.

Diffinitio... frigidum... humiditas...

paratione ad actum secundarium quo ad aliquam materiam et non quo ad omnem. Frigidum autem est congregativum homogenuum et heterogenuum. Unde aurum congregat cum auro. Et argentum cum aliis quod non facit calidum. Immo videmus quod in estate caro rare fit et porci aperiunt et exit humiditas naturalis per sudorem / in hieme autem caro costringitur. Ita quod naturalis non exit humiditas. Et inde est quod calidior et fortior fit digestio in hieme quam in estate. Nota tamen quod principalis actus frigidi est frigidificare. Secundarii autem actus eius sunt congregare homogenua et heterogenua et alii complures.

Unus enim rei est unus actus primus... dicitur Aristoteles...

Unus enim rei est unus actus primus ut dicitur Aristoteles. plures vero secundarii. Unde Aristoteles dicit. 4. meteororum quod calidum est frigidificare et frigidum calefacere. Verbi gratia adveniente calore porci aperiunt et humores naturales exalant ita quod corpus frigidescit interi? Similiter frigidum costringit poros / et sic retinet humores interi? ita quod corpus interius fit calidum. Isti autem effectus sunt per accidens.

Humidum vero est quod est male terminale termino...

Humidum vero est quod est male terminale termino per accidens. Humidum vero est quod est male terminale termino per accidens. Humidum vero est quod est male terminale termino per accidens. Humidum vero est quod est male terminale termino per accidens.

Siccitas est in terra quia siccitas quanta est terra siccitas...
Siccitas est in terra quia siccitas quanta est terra siccitas...
Siccitas est in terra quia siccitas quanta est terra siccitas...

Naturalium Alberti

proprio bene autem termino alieno Unde patet qd aer est humidus: qd
aqua / quia magis fluxibilis est. ¶ Et hoc etiam patet error eorum qui
dicunt omne corpus esse porosum / quia si aer esset porosus ergo haberet
foramina et concavitates per quas terminaretur et sic bene eēt terminus

bilis termino proprio quod est falsum. ¶ Siccum autem est quod bñ
est terminabile termino proprio male autem termino alieno! sicut terra / la-

pis et similia. ¶ Et nota sicut dicit Aristoteles qd humiditas e causa
grossicie. quia inducit grossiciem humorum Siccitas autem est causa

subtilitatis / quia ex siccitate provenit subtilitas ¶ Item nota ut dicit
Aristoteles predictarum qualitarum due sunt active scilicet calidum

et frigidum. et due passive siccum scilicet et humidum. Que ideo passive
dicuntur / quia non sunt adeo vehementis actionis sicut alie due. alio-

quin ex terra non contingeret generari aquam / nec e converso. Illa em̄
elementa conveniunt in frigiditate. nisi enim inter siccum terre et humi-

dum aque esset actio et passio / non contingeret ipa generari ex se invicem
Generatio em̄ non fit nisi in habentibus contrarietatem actionis et passi-

onis. Eodem modo intelligendum est de aere et igne ¶ Similiter il-

le due calidum et frigidum dicuntur active nō quod omnino nō sint pas-

sive. Sed quia sunt minus passive qm̄ humidum et siccum. alioquin etiā
ex aqua nō fieret aer que conveniunt in humido Nec ex terra ignis que
conveniunt in sicco.

Capitulum Quartum de elemen- torum generatione et corruptione.

Siccitas est in terra quia siccitas quanta est terra siccitas...
Siccitas est in terra quia siccitas quanta est terra siccitas...
Siccitas est in terra quia siccitas quanta est terra siccitas...

Humiditas
subtilis
f. humiditas
f. fluxibilis
f. porosus
f. foramina
f. concavitates
f. terminaretur
f. sic bene eēt terminus
f. bilis termino proprio
f. quod bñ
f. est terminabile termino proprio
f. male autem termino alieno
f. sicut terra / la-
f. pis et similia
f. Aristoteles qd humiditas e causa
f. grossicie
f. quia inducit grossiciem humorum
f. Siccitas autem est causa
f. subtilitatis
f. quia ex siccitate provenit subtilitas
f. Item nota ut dicit
f. Aristoteles predictarum qualitarum
f. due sunt active scilicet calidum
f. et frigidum
f. et due passive siccum scilicet et humidum
f. Que ideo passive
f. dicuntur / quia non sunt adeo
f. vehementis actionis sicut alie due
f. alioquin ex terra non contingeret
f. generari aquam / nec e converso
f. Illa em̄ elementa conveniunt
f. in frigiditate
f. nisi enim inter siccum terre et humi-
f. dum aque esset actio et passio
f. non contingeret ipa generari ex se invicem
f. Generatio em̄ non fit nisi in habentibus
f. contrarietatem actionis et passi-
f. onis
f. Eodem modo intelligendum est de aere et igne
f. ¶ Similiter il-
f. le due calidum et frigidum dicuntur active
f. nō quod omnino nō sint pas-
f. sive
f. Sed quia sunt minus passive qm̄
f. humidum et siccum
f. alioquin etiā
f. ex aqua nō fieret aer que conveniunt
f. in humido
f. Nec ex terra ignis que
f. conveniunt in sicco

Nota deinde quod... ad inuicem... generati... quod ad inuicem... generati... quod ad inuicem... generati...

Tractatus Tertius

Quia elementa generantur ad se inuicem ex vno igitur pugillo terre sunt decem aque et ex vno pugillo aque sunt decem aeris

Et ex vno pugillo aeris decem ignis. Ideo dicendum est nunc de generatione et corruptione ipsorum. Perscrutando primo / an sint generata vel creata

Super quo Aris. in de celo et mundo ponit opinionem Quod dicitur fuisse propterea astronomi precipui. Quod elementa primo facta fuerunt per motum celi

Contra hoc sic obicitur / aut iste motus fuit in aliquo corpore vel in nuda materia Si in materia nudam hoc est impossibile quia materia nunquam est nuda. quod sic ostenditur. ponatur ita quod aer agat

in ignem ipsum corrumpendo / aut ergo illa ignis materia erit nuda vel non Si non habeo oppositum. si sic ergo non est appropriata alicui loco Quia

si esset in aliquo loco tunc esset sub corporeitate / ergo non esset maior ratio quare deest ei ignitas in isto loco quam in alio. Sed nos videmus ubi

est actio / ibi etiam est potentia / ignitas ergo iam appropriatur alicui loco / et sic est sub corporeitate / et ergo materia nunquam est nuda Si vero motus celi agit in corpus aliud preter elementum / aut illud corpus fuit ante

elementa / et sic elementa non fuissent prima et etiam non essent. quod est falsum. Relinquitur ergo quod elementa non sunt generata sed creata Quod

concordat cum beato augustino qui dicit quod omnia simul. i. maiores mundi partes / sunt simul creata in materia et forma

Post hoc dicendum est quod duplex est generatio scilicet simplex et secundum quid Generatio simplex est generatio substantialis Sed generatio secundum quid est quelibet mutatio / vel

alteratio Unde generatio simplex potest sic diffiniri / Generari est mutatio in materia huiusmodi in hac totum utlo sensibili remanente

Et generatio non simpliciter et quaedam mutatio sine alteratio: Unde generatio simpliciter est mutatio in materia huiusmodi in hac totum utlo sensibili remanente

Et generatio non simpliciter et quaedam mutatio sine alteratio: Unde generatio simpliciter est mutatio in materia huiusmodi in hac totum utlo sensibili remanente

Et generatio non simpliciter et quaedam mutatio sine alteratio: Unde generatio simpliciter est mutatio in materia huiusmodi in hac totum utlo sensibili remanente

De prima et primo sunt vapores... in olla bullientibus... per rarefactionem aquae... et operantur vapores... in nube... et aqua in discolor... et subtilior terra et are... quod vero... duo pugillo terre... quanta in manu... quanta 10 pugilli aquae / 100 aeris 1000 ignis

Quod si... ad locum... quod corpus... in eodem loco... quod corpus... in eodem loco... quod corpus... in eodem loco...

Nota pars... elementa... generatio... alteratio... generatio... alteratio... generatio... alteratio...

Generatio... alteratio... generatio... alteratio... generatio... alteratio... generatio... alteratio...

Nota deinde quod... generati... quod ad inuicem... generati... quod ad inuicem... generati... quod ad inuicem... generati...

Naturalium Alberti

expoliare materiam a forma substantiali et inducere aliam formam substantialem. cum ergo omnis expoliatio sit a contrario. In contrariis oportet ergo generationem fieri mediantibus contrarietatibus primarum qualitatum

Unde etiam patet quod materia est ingenua et incorruptibilis. Quia si esset genita hoc esset ex aliqua materia / ergo materia haberet aliam materiam et sic ire contingeret in infinitum quod est impossibile. ergo materia prima non est genita sed creata. Et nota differentiam inter generare creare et facere. Generare enim est aliquid facere ex aliquo. Creare est aliquid ex nihilo facere. Facere commune est ad utrumque.

Ex predictis patet quod illa elementa facilius transmutantur ad se invicem que conveniunt in aliqua qualitate quam illa que in nulla conveniunt. Facilius enim est vincere unam qualitatem quam duas. Unde terra facilius transmutatur in aquam quam aerem. Convenit enim cum aqua in una qualitate. cum aere vero in nulla ratione. Et hoc est quod dicit Aristoteles secundo de generatione et corruptione. Quaecumque elementa habent similitudinem facillime est eorum transmutatio / quia facilius est unum quam duo vel plura transire vel transmutare.

Et nota quod generatio unius elementum est corruptio alterius. Unde quidam dicunt quod generatio et corruptio sunt idem in substantia. differunt tamen sicut diversi terminos. Sicut eadem est via ab Athenis ad Thebas et e contra. differunt tamen sicut diversi terminos. Alii vero dicunt quod non sunt idem. Et predicum verbum glosant quidam sic. Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Forma unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Forma unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Generatio unius elementum est corruptio alterius et e converso id est post generationem unius elementum sequitur corruptio alterius et e converso.

Propter hanc rationem ad alterum in genere... quod sit alteratio... quod sit in genere... quod sit in genere... quod sit in genere... quod sit in genere...

Tractatus Tertius

In principio huius tractatus... quod sit in genere... quod sit in genere... quod sit in genere...

Capitulum Quartum de specie

bus motus Cuius tres sunt particule Prima est de alteratiōe.

Equit de alteratiōe Unde alteratio est mutatio. de vna qua

litate cōtraria in aliam / sine mediā. Et per hoc q̄ dico qua

litate rango qualitates accidentales. Sicut sanitas / egritudo / calidū

frigidū / rotunditas / angularitas / dulcedo / amaritudo / albedo / nie

gredo r̄ his similia ¶ Differt autē alteratio a generatione. Quia in al

teratione est mutatio de qualitate accidentali / in qualitatem accidenta

lem. In generatione vero est mutatio de vna forma substāiali in aliaz

formā substāntialem Item in alteratiōe necesse est manere idem subie

ctum sensibile ¶ Dico sensibile p̄pter materiā primā / que licet maner

in generatione tamen sim q̄ talis non est sensibilis.

Particula secunda capituli quini

ti de augmentatione et diminutione.

Equit de augmentatione et diminutione. Augmentū sic dif

ferat Augmentatio est motus de minore quantitate in maiore

¶ Diminutio est motus de maiore quantitate in minore ¶ Et noi

ta q̄ augmentū et augmētans necesse est eē similia et diversa similia qui

demin materia / diversa autē in formis Cuius ratio est quonia agētia

et patientia necesse est esse similia adinvicē et diversa / augmētans autē

et augmentū adinvicē agunt et patiunt ¶ Q̄ autem augmentum sic

motus localis manifestū est. oportet eū q̄ alimentum seu cibus trāsmi

et ee subinret in formā carnis / sz carnitatē vel ossis. i. ossitatem.

Particula 2a huius capituli in... quod sit in genere... quod sit in genere... quod sit in genere...

¶ Dico sensibile p̄pter materiā primā / que licet maner... in generatione tamen sim q̄ talis non est sensibilis.

¶ Augmentatio est motus de minore quantitate in maiore... Diminutio est motus de maiore quantitate in minore.

¶ Et noita q̄ augmentū et augmētans necesse est eē similia et diversa similia qui... demin materia / diversa autē in formis.

Propter hanc rationem ad alterum in genere... quod sit in genere... quod sit in genere... quod sit in genere... quod sit in genere...

Particula 2a huius capituli in... quod sit in genere... quod sit in genere... quod sit in genere...

¶ Augmentatio est motus de minore quantitate in maiore... Diminutio est motus de maiore quantitate in minore.

Naturalium Alberti

Et ppter illam subintraones dilatatur os vel caro / vel elongat sine
 Inspissatur / et talis actus siue dilatacio etia est motus. Quare patet qd
 augmentu sit motus. Et eodverso qd diminutio sit motus. **Differen-**
 tiae augmentatio et diminutio ab alteratione. Quonia alteratio actus
 dicitur in qualitate. Augmentatio vero et diminutio in quantitate.

Particula tertia de loci mutatio

ne et contactu.

Equitur de loci mutatione. Mutatio loci est mutatio motus
 de vno loco in alium. Et talis motus est triplex scilicet naturalis

animalis / et violentus / de quibus dictum est. **Transcendunt** et dicē-

dum est de mixtione. Et quia mixtionem precedit contactus Ideo pri-

mo dicendum est de contactu. Tangere enim siue contactus ut dicit Aris-

tototeles in libro de generatione et corruptione dicitur multipharie Vno

modo dicitur contactus in contiguis / quorum vltima sunt simul ut qua-

do aliquid tangit aliud sine medio sicut superficies tangit superficiem / et

sim hoc quicquid tangit tangit. Secundo modo dicitur contactus / per

similitudinem sim qd dicimus res triffis tangit nos. Sed nos non tangi-

mus eam / et sim hoc non quicquid tangit / tangitur Tercio modo dici-

tur contactus in continuis. quorum partes copulantur seu continuantur

ad vnum terminum comunem / sicut partes linee tangunt se in puncto

et continuo. scdm qd dicit Aristoteles in sexto Phisicorum inest au-

tem puncto ut tangat. **Contactus primo modo qui est applicatio**

duarum superficieru sine medio necessarius e ad actionem et passionem

Particula 3a cali. 33 In qua
 dicitur de loci mutatione et tactu
 Pmo de finiendi com 3do
 Similitudine in 36 pto

Ad hanc contactu 3a requiritur
 pmo qd tangibile tactu sit
 positiue in continuo et ad ali
 ad motu ad tactu pte 3a

[Marginal notes on the left side of the page, including phrases like 'Volens', 'mota', 'contactus', 'mixtio', 'tactus', 'applicatio', 'continuis', 'puncto', 'terminum', 'comunem', 'actionem', 'passionem']

Trattatus Tertius

unde oportet qd quecuq; agunt & patiunt tangant se . sicut ignis agit in

aerem et calefacit ipm Et aere calefacto . calefacit digitu & agit in ipm

et hoc est ppter contactu ¶ Unde dicit qd contactus sit causa materia

lis ad aptas ad invicem actiones et passiones in mutatioe caloris.

Capitulum sextum et ultimum de

mixtione.

Equit de mixtione de qua primo notandu qd duplex est mixtio

Quedam ad sensum . sicut quando componit ordeum cu fru

mento / et illa videt esse quedam mixtio / sed non est ¶ Alia est mixtio

sm veritatem . et illa sic diffinit ab Aristotele . primo de generatione et

corruptione . Mixtio est miscibilitu alteratoru unio ¶ Et nota qd om

nia que sunt miscibilia oportet qd sint agentia et patientia Agentia in eo

q dividunt patientia in eo q dividunt . Unde patet qd illa que non ha

bent contrarietate non sunt miscibilia . Etia patet qd elemeta possunt

misceri . et facere ex se unum aliud / quonia quodlibet elementu est pter

riu alteri / dividunt em elemeta in mixto non vsq ad indivisibilia Om

ne corpus est divisibile sed vsq ad quaso particulas minimas a natura

determinatas . sz vsq ad minimas sm speciem ¶ Item nota qd pprie

tas mixti est qd quelibet ps mixti debet esse omogenia . i . eiusdes specie

cum suo toto / et si aliter esset / tunc non esset mixtio saltem sm veritate

sed magis compositio ¶ Et notanda est differetia inter compositio

nem / mixtionem . et pfusionem . Compositio est quando veruq; compo

sitorum manet in sua essentia / virtute ac entitate / ut cum ponit para

Handwritten marginal notes in the left margin, including the word 'Capitulum' and various philosophical or scientific observations.

Handwritten marginal notes in the right margin, continuing the philosophical or scientific discourse.

Naturalium Alberti

^{aliqui} iuxta partē. Sicut quando ^{segu} fermentum ponitur cum oīdeo. ^{tristis} Confusio ^{hinc passio}
^{fit} vero est. quando partes proportionant ^{segu} scdm virtutes. Sed tamen nō
^{Summe} erahuntur ad certam speciem ^{ut ex pluribus componitur} vt eiusdem quantitatē vinum cū aqua.
^{proprie dicta} ¶ Mixtio vero est quando proportionant ^{quod} virtutes partū / et trahunt
^{de naturā} tur ad speciem vnā / vt in viri et mulieris seminibus est mixtio et generatio
^{generatio} hōmo Et hec de elementis dicta sufficiant.

Dedat sicut Confusio et aqua in vino

*Mixtio tū regit pmo dicitur
impossibile 20 eodem alteraque
Et in 0 est a compositione 20 30
9 sita ad alioz det hāc p̄ p̄
Et in 0 est a p̄fusione dicitur
fit in p̄*

Tractatus Quartus Summe

naturalium Alberti magni de meteorologicis impressionibus decem et septem continet capitula Primum ponit quinque genera meteorium.

¶ Ictō de corpore mobili generabili et simplici dicens
dum est nunc de corpore mobili generabili et composito
sive elementato. ¶ De quibus est primo notandum
¶ quaedam elementata sunt prime compositionis
sicut vapor resoluens ex aqua / vel terra per calorem solis sive maneat
in visceribus terre clausus / sive in aerem eleuetur sive plus et minus. iuxta
aeris triplex interstitium / sive quod etiam ab ipso causantur diuersae passionē
nes aeris / et aliarum rerum ipse vapor principium est / cum enim eleuatur
super terram. principium est eorum que fiunt in aere. sive diuersa aeris inter
stitia sicut sunt Comete / halo grece / alloleti hebraice / sive corona la
tine que idem valent / etiam fulgur / chouscatio / nubes / pluuia / gran
do / et relique impressiones humide atque ignite. ¶ Qui vero manet in
terre visceribus. hiemali tempore calefacit fontes. ¶ Item ipse est ter
remotis principium et ex eo generantur corpora mineralia sicut sulphur

Tractatus Quartus

ex cuius combustione fiunt terrene. i. balnea calida. Argentivivum quod
omnium metallorum est principium / que metalla sunt septē puta / plū
bum / stannum / ferrum / es / auricalcum / cuprum / argentū / et aurū
Electrum autē non est simplex metallum / quia quoddam sit arte. quod
dam a natura Et quod a natura sit melius est / et illa sunt elementata se
cunde compositionis ¶ Sunt enim quedam elementata media que non
omnino sub terra / neque supra terram sunt. Et horū quedam sunt terre
infixa. sicut terrenascencia. ut sunt plāte arborum atque herbarum. Et
quedam non sunt infixa terre sicut animalia ¶ Ponunt tamen quedam
media esse inter animalia et plātas Sicut spongia marina que radicib⁹
nutritur ut planta. et tactu sentit ut animal Et eorū principia sunt va
pores qui per se non generantur Et primo plante ex seminib⁹ generant
mediante pluvia sive nutrimento. ¶ Nutriunt autem terrenascencia
ex mixtura terre et aque. Et illa sunt elementata tertie cōpositionis in q̄
cōpositione iam aliquantū cōfracta est quodāmodo cōtrarietas. que
prohibet elementata prime cōpositionis et secunde hēre animā Unde plan
te habēt animā vegetabilē. et quia vapores sunt principia terrenascentiū
et ex terrenascentiib⁹ generant humores animalū ex quibus ip̄a anima
lia nutriunt et semina et ova formant de quib⁹ animalia generant Ma
nifestum est quod vapores sunt principia animalium irrationalium que sunt
quarte compositionis Et animalium rationalium que sunt quinte cō
positionis. Et quia in animalibus irrationalibus magis est cōfracta
cōtrarietas q̄ in terrenascentiibus Ideo recipiunt nobiliores animas

Naturalium Alberti

ut sensibilem In hominibus autem est maior temperantia et minor cō-
erarietas sicut actum Ideo sicut dispositionem corpus humanū habet no-
biliores et digniores animā quā alia animalia Ideo recipit animā nobi-
lissimā scilicet rationalem Et inter homines christus habuit nobiliores et dignio-
res animam Sed quia homo inter alias creaturas summā temperan-
tiam tenet ob hoc recipit animā nobiliores. Ratione cuius homo dicitur
finis omnium creaturarū ut dicit Aristoteles secundo phisicorum Sumus enim nos
quodammodo et finis / aliorū inferiorū autem omnium et superiorū finis est christus
Et quia homo finis et cōsumatio est omnium creaturarū / christus autem finis
omnium hominum Ergo recte dicitur in psalmo . Omnis cōsumatio-
nis vidi finem latū mandatū tuū nimis. In vniōne enim diuine et hu-
mane nature / ordo vniuersitatis est ppletus Sicut enim ab eterno vniō-
trium personarū in vnam naturam scilicet patris filij et spūs sancti Et primo in
principio creacōis angelice nature fuit vna natura in vna persona ut patet
in angelo Postea fuit duarum naturarum vniō in vna persona ut in homi-
ne. ut primū correspondeat vltimo / oportuit ratiōe complecionis vni-
uersitatis Ut sicut primo fuit vniō trium personarum in vnā naturam
ita vltimo esset vniō trium naturarū in vna persona / quod cōpletum
est in christo Et sicut ipse vnitus est humanitati ita et nos vniet deo per fi-
dem et charitatem Et ut sic reducat hominem ad principij a quo factus
est Et sic diuina natura est vbiq; essentialiter / quod appropriatur essen-
tie diuine patris Et in sanctis per gratiam. quod appropriat spiritui sancto
Et in homine per vniōne quod appropriat filio Est enim vnita diuina
Sij

Tractatus Quartus

natura humane per filium Stetiam natura christi est in celo localiter
correspondens ei quod est esse ubiq; In pluribus altaribus sacramenta
liter / quod correspondet ei quod est esse in sanctis Et in divina natura
per unionem quod correspondet modo tertio / quia filio appropriatur .
¶ Nec est dicendum q; christus fuit sette compositionis Sicut puriho
mnes quinte compositionis dicuntur . quia unio talis nō dat et nouaz
compositionem siue naturā : que opponitur simplicitati Et q; ex dua
bus naturis non fit vna natura media Nec enim ibi est commixtio neq;
confusio nec compositio sed simplex unio ¶ Compositio est quando
ex pluribus fit vnū remanentibus partibus principalibus et secundarijs .
vt ex pariete / tecto / fundamento / domus fieri dicitur . ¶ Confusio
quando ex pluribus fit vnū remanentibus partibus secundarijs et nō
principalibus vt ex modio frumenti et ordeo fit tertium ¶ Mixtio ē
quando ex pluribus fit vnū nō remanentibus partibus principalibus nec
secundarijs vt ex aqua et melle fit ydromel . ¶ Unio vero est quando
plura remanentia in sua natura cōueniūt in aliquo / sicut plures hoies
uniuntur in tractione navis . et due nature in vna persona .
¶ Sic igitur elementoz quedā sunt prime ppositionis vt vapor virtus
et solis ex terra vel aqua resoluti qui ē principii oim alioz cōmixtionum
Quedā vero secunde compositionis vt corpora mineralia Quedam ter
cie compositionis vt terrenascentia sicut vegetabilia Quedam quarte
compositionis vt animalia bruta Quedam vltime et quinte compositio
nis vt hoies ¶ Et nota q; elementoz quituplex diuisio p̄t reduci ad bē

Naturalium Alberti

membrem sic. Elementariorum quedam sunt animata, quedam vero inanimata. Inanimatorum quedam sunt causata immediate ab elementis, sicut vapores / quedam mediate, sicut metalla, vel corpora mineralia. Sz animatorum quedam non mutant locum motu progressivo, sicut plante arborum et herbarum, quedam vero mutant locum et horum quedam agunt a natura sicut irrationalia, quedam vero mouentur a voluntate ut rationalia / de elementaris igitur inanimatis dicendum est prius.

Capitulum Secundum de causis

et locis generationis meteorologicarum impressionum.

Redeamus igitur ad vapores ex quibus causantur elementata et in sublimi quam in visceribus terre. ¶ Sciendum igitur quod omnem vaporem constat esse ex aqua aut terra / ex alijs vero non / aer enim non est evaporabilis / aut enim rarificatur ultra id quod est sue nature et tunc statim erit ignis, aut inspissatur amplius et tunc non est vapor. Quia vapor generatur sic per subtilitatem et rarefactionem et tunc efficitur aer aqua vel terra. ¶ Hic igitur duplex vapor est causa materialis / omnium illorum que sunt in ymo terre / aut que generantur in alto. Et distinguamus eum sic. Quia impressio est a vapore sicco terreo tantum / aut humido tantum / aut ex utroque. ¶ Item loca generationis sunt quatuor: Superior est regio aeris que propter vicinitatem ignis a philosophis vocatur est. Et media regio aeris vocatur locus frigoris. Tercius est inferior pars aeris non longe supra terram, habens aliquid frigoris, et aliquid caloris. Quartus vero locus dicitur terre venter. Superior autem pars aeris dicitur.

S. iij

Tractatus Quartus

est pura et rara / et est calida ppter ignis vicinitatem / et calida ve-
hementer propter stellarum radios . et lumen ip̄arum que omnia sunt sibi
viciniora Et est magis luminosa atq; tranquilla alijs partibus aeris
Habet enim lumē meo iudicio nō ab igne vicino Sed a vicinitate stel-
larum . Et quia umbra terre sibi contrahitur . et minorat̄ in ea propter
quod radij solis cōmorantur in ea diutius . Et ideo illa pars est locus in-
flammationis perpetue . ¶ Inferior autem regio cum sit circa terrā
et super eam / habens quoddam frigus per se . propter aquam et terram
Calida autem est ex repercussione siue reflectione radioꝝ solis / ad solū
dum et planum ip̄ius terre et aque . inde est q̄ illa pars nō efficit inflam-
mans . sed est expirans vaporem / quem de sua natura prohibet ne com-
buratur vel incendatur Ex reflexione autem radioꝝ euocata expiraō
ex se vaporem . ¶ Ultima scilicet inferior regio aeris que circa nos est
tangit elementū solidum quod est terra et politum . et plane superficie ve-
st aqua Et ideo magna fit huiusmodi radioꝝ reflexio . et inde hic ma-
ior lux generatur . ¶ Regio autem aeris media sumpta p̄ equedistan-
tiam ab h̄is duab⁹ / frigida est valde / propter causam oppositam Un-
de nec habet calorem ex vicino igne . Nec ex radioꝝ reflectione / eo q̄
radij nō reflectuntur ad corpus transparens perspicuum / siue dyapho-
num Sed bene ad solidum et planū . et plus si fuerit tersum . ut ē aque
superficies / vel speculum vel corpus planum Et hec est regio magis ob-
scura et tenebrosa / quia caret causa vtriusq; illuminationis Et ideo est
tempestuosa . Et ibi generantur tempestates / niuis / grandinis .

Naturalium Alberti

¶ Hec est habitatio demonū et aeriatiū potestatum quibus ille locus caliginosus est deputat⁹. Unde dicūt quidam sancti / q̄ quidā demones ibi ventos commouent et tonitrua. et hec sunt ad terrores hominum.

¶ Regio autem que est inter mediam que dicta est / ⁊ locum habitatio nis terre quantum est de se! dicitur temperate frigida. Et est aliquod suscipiens ex utraq; distinctione. Per accidēs tamen ipsa est imtemperate calida. scdm q̄ vincitur ab inferiore / vel in quibusdam temporibus imtemperata frigida scdm q̄ vincitur a superiori quibusdam temporibus equaliter utramque temperiem inducente. Sic igitur determinatū est de vaporum materia in communi et de loco vaporis.

¶ Causa efficiēs in speciali est multiplex. Sed in cōmuni vero duplex est. scilicet calor et frigus. Calidum autē est duplex scilicet solis eleuando omnem vaporem. Et loci calidum disgregando et inflammādo omnem eleuatum Calidum autem solis ut nūc sufficit est duplex scilicet euocans / et adurens. Adurens autem est de duabus causis. vna est directa suppositio. alia vero indirecta. Sole enim existēte in signis estiuis precipue circa tropicum estiualem. ut sunt / gemini / cancer / leo / tūc em̄ radij regionibus directe suppositis incidunt in terram ad modū ppendi culi cadentis de centro solis. et restringuntur in seipos. et erunt infiniti. et ducunt in terram calorem adurentem. Et ignis nō spirat in illis locis aliquod de terra. Sed totum aduritur antequam eleuā. ¶ In locis autem vicinis / que per latitudinem magis accedunt ad aquilonē quanto plus recedunt a vīis solis / tanto plus respiciuntur oblique

Tractatus Quartus

et anguli radiorum magis ampliantur. et inde parvus fit calor / et minus exurens et plus expirans spiramen euaporacionis ¶ Et sic secundum latitudinem omnium climatum a via solis siue equinoctialis facile est calor accipere proportionem plus vel minus ardentis ¶ Frigus etiam determinatur duplex. est enim frigus constringens et plus potest constringere quam sol potest eleuare vel euocare et hoc impedit omnem euaporacionem. terre poros constringit. et superficiem aque. ne radius solis incidens in eam possit attrahere vaporem. ¶ Est etiam frigidum siue frigus temperatum prohibens solem ne incendat sed non prohibens ne euocet Est enim iterum huius causa latitudo regionum a via solis. et motus solis secundum latitudinem equinoctialis / in meridionalem plagam. tunc enim sol existente circa tropicum hiemalem scilicet circa sagittarium / capricornum et aquarium valde remouebitur a climatibus septentrionalibus et ideo radij solis non nisi valde oblique respiciunt habitationem illorum climatum ¶ Quapropter vincit in illis frigus. et absconditur euaporacio ex constringitione superficialium terre et aque. Hec igitur de causis efficientibus vaporis dicta sufficiunt.

Capitulum Tertium dans modum

generationis impressionum ignitarum. Et continet duas particulas Prima est de impressionibus ignitis ascendentibus. Quarum sunt quinque.

His ergo dictis divisionibus vaporum / locorum et causarum

determinabo quodlibet eorum. causam cuiuslibet assignando

¶ Sic subdividendo. omne quod est in alto / vel ymo / vel medio habet

Naturalium Alberti

generari. aut generatur ex vapore sicco tantum / vel humido tantum vel
vtrorq; Si ex sicco tantum. tunc materia omnis impressionis talis erit
qualis est vapor terre ¶ Cum autem terra sit elementum solidum fri-
gidum et per naturam siccum in se / et grossum / fortius continet calorem
q; solidum est. etiam citius incendit quia siccum. efficitur acutius pene-
trativum quia siccum et solidum non defacili incenditur Ideo talem vapo-
rem dividendo per tria loca sicut magis et minus calidum causant ex eo im-
pressiones ad minus vnde cum in aere apparentes Et de alijs si que appa-
rebunt / iudicium erit simile Si enim vehementer erit calidus et siccus
tunc pertingit duas aeris regiones sicut inferiorem et mediam. eo q; frigus
illarum non potest convertere ipsum et sic transibit ad regionem que dici-
tur estus. et ibi quinq; facit impressiones Aut enim in omnibus est equa-
liter subtilis / tenuis et inflammari aptus ex calore loci. aut est inequalis
Si inequalis / aut ergo habet multas partes terrestres inferius dilata-
biles / aut non sed paucas Si multa terrestria habentur inferius tunc ex
necessitate inferius dilatabitur terrestre. Terrestre autem habundans re-
pugnat elevationi ad equalitatem aliarum partium. et calidum ingrediens
quod est igneum rarificando dilatat Et partes calidi continue plus et
plus tendunt in acutum et efficitur ipsum sicut columna pyramidalis et
propter longinquitatem videtur de superiori esse divisus Sicut perpen-
diculum quod habet inferius massam / et continue elevatur usque ad sub-
limem chordam. Hoc igitur sic incensum ab estu ignis et loci. dicitur
a Philosophis. Ignis perpendicularis. ¶ Si autem est inequa-

Tractatus Quartus

lter subtilis et calidus Sed subtus non habens multa terrestria que dilatare queat. ppter causam dictam tūc iterum illud totum eadem causa inflammabit et vocatur lancea ardens ppter longum subtile qd protenditur inferius Et stat erectum in figura ! acumen habens supra sicut ignis ppendicularis ¶ Si autem equaliter subtilis et bene tenuis et aptus inflammationi. tūc etiam equaliter ascendit in omnibus partibus suis ¶ Aut ergo est equaliter disgregabilis per calorem in omnem partem dimensionis Et sic efficitur latum quasi rotundū natās in aeris superficie. ¶ Et illud est quod vocatur a vulgarib⁹ candela accensa. licet enim latum sit in superficie. tamen videt rotundum et spericū ppter longitudinē nostri visus. ¶ Aut ille vapor est equaliter subtilis Sed nō extensibilis nisi in partem vnā. ppter parvitatem materie sic ut corium quod cum in vnā partem extenditur ! ad aliam perahitur Et tunc vapor ille accensus dicitur assub ascendens Aut em̄ est equaliter subtilis ! s̄ nō bene continuus ! nec sibi adherens Sed vna pars est distans ab alia tūc vocat assub ascendēs Arabice ! vel candela duplex post assub sicut si scintille euolatēt de fornace ¶ Et he quicqz impressiōes pueniūt in hoc qd euolat oēs sursum in ignē et nihil eorū deorsum descēdit ad terrā

Particula Secunda de impressiōibus ignicis descendētib⁹. Quarum sex sunt.

I enim vapor non est vehementer calidus et siccus tūc nō potest penetrare mediā regionem aeris que est frigidissima. tūc iterum causantur sex impressiōes de illo vapore. Aut enim calidus et

Naturalium Alberti

secus est vapor ille et bene continuus in partibus. quia eius partes fortiter conlacent. aut est disgregatus Si disgregatus tunc propter calorem quando volat in aere inferiori occurrat ei nubes frigida que coësticat partem ad partem Et ex coësticatione inflammatur. et quia disgregate sunt partes videtur diversus ignis egredi sicut stupa accensa et sufflata de canna Et talis impressio a philosopho vocatur capra saltans ¶ Si vero calidus bene continuus expellitur a nube frigida tangente se / tunc aut vapor est multum compactus et coëglobatus aut est modicus non multum compactus Si hoc secundo modo se habet vapor tunc descendit et cadit deorsum continue. Sed non dividitur propter continuum casum. Et videtur quasi stella longa cadens quia relinquit vestigiū longum post se ¶ Et vocatur a philosopho candela accendens candelam quia continue dividit per descensum Si vero vapor primo modo se habuerit ut quia multus et coëglobatus. tunc accipit tres diversitates a diversis que sibi occurrunt in aere Si vero nihil obstat / tunc accenditur ex coësticatione sui ipsius et stat diu aliquando in aere Et hoc est quod discurrentes de nocte dicunt lumina precedere eos. Si autem occurrat ei aliquid in aere aut hoc est desuper expellens ipsum inferius Et vocatur a vulgaribus stella cadens a philosophis assub descendens ¶ Aut frigida nubes est ad latus unum et calida ad latus aliud Et tunc propter convenientiam quam habet ad calidum contrahit ad illud. et ibi incendit et augmentat. post primam partem vero fumat antequam incendatur et dilatatur in medio. et incurvat se ad partem propter incensionem unius partis et extinctionem alterius scilicet versus humidum

Tractatus Quartus

et frigidum Et hoc efficitur ut draco volans. quia anterior pars accensa videtur quasi spiritum draconis Media autem incurvata est propter hoc quia contrahitur a prima nube. et incurvat se ut serpens. et volat semper ad illud latus ubi circumstat calidum. Et quod simile attrahit simile Et contrarium unum expellit reliquum. ¶ Si autem est vapor siccus tenuis et inflammabilis medio modo tunc pertingit ad mediam regionem et non penetrat ipsam et tunc generatur tertium assub descendens quia ille vapor cum frigore loci expellitur Et quod multe nubes sub eo sunt. ideo nubes incidens occultatur Et nubem penetrans rursus apparet. Et vocatur a philosophis assub apprensus et quandoque non Et hec dicta de generatione vaporum siccorum habentium impressiones in tribus locis sublimioribus. Et sic patet quod undecim sunt impressiones aeris que omnes generantur ex vapore calido et sicco.

Impressionum Ignitarum brevis epitologus.

Assub dictio est arabica lactine infla matu valet	Ascen dens quique Descen dens ser	Ignis perpendicularis Lancea ardens Candela accensa Scintille volantes Capre saltantes Ignis divisus vel Egle Stella cadens Lumen precedens Candela cadela accedens Draco volans Assub quique et quique non apparet	Ex vapore generantur inflamato in altum ascendente rancum. Ex obnitate frigore vapori calido et sic co mediocriter et de orsum pellente canit
--	---	---	---

¶ Sunt ita undecim impressiones ignite quarum nominum varietas non est curanda. Quia alijs ac alijs plurimque nominantur nominibus.

Naturalium Alberti

Capitulum Quartum de impres- sionibus humidis. et continet septem particulas. Prima pre- mittit quedam preambula.

¶ Vnde autem transeam⁹ ad ea que generant⁹ ex vapore humido
eantū! sicut ros / pruina / nix / grando / pluuia. Et granuli
magni qui quāq; in estate cadunt. ¶ Sciendū ex quo vapor humidus
est aqueus nō est inflāmabilis ppter quod in duab⁹ qualitib⁹ contra-
riatur igni s; in frigida et humida potētis. licet actu sit calid⁹ et siccus
temperate. Ad huius vero scientiā preerigit⁹ vt sciatur quid sit conuer-
sio et cōvertere potens vapore in aquam. Et quid sit constringens
et constringere potens aquam in glaciem ¶ Conuertere igit⁹ vaporē
est ipm inspissare et ad naturam aque reducere ¶ Cum autē frigus
sit inspissare! sicut calidi disgregare. patet qd omnis cōuersio vaporis sit
per frigus ¶ Congelatio etiam fit per idem frigus cōfortatū et magis
aquā constringens que est cōuersa. ¶ Item notandū qd aliqua nubes
cōuersa est in partib⁹ suis que est aqua actu et in facto ¶ Et aliqua ē
in via cōuersionis. que est aqua in fieri De his igit⁹ ē loquendū expressi⁹
in sequentibus quia sepius in tractatu occurrunt ¶ Dico autē omniū
que generant⁹ ex vapore humido nihil est inflāmabile ¶ Item nota qd
aqua est elementū magis tenue q̄ terra ppter qd sol attrahens tales va-
pores non multū retinet ab ipis vaporibus Sed est exalabilis per frig⁹
constringens ipos vapores. et ideo null⁹ talium vaporū pringit regionē est
egrediendo frigus regionē S; eleuat⁹ plus et plus in regione frigus ex
G

Tractatus Quartus

cellentis vel epaci Scdm q pl⁹ vel min⁹ sunt calidi huiusmodi vapores

Particula Secunda de grandinis generatione.

¶ Iam sit vapor humidus valde calidus . tunc ille vapor erit valde rarus ascendens vsq; ad regionē frigoris . cum autē sit frigus circumstans in loco penetrat pfundū eius vndiq; . Eo q rarus in oibus partibus dat ingressum frigori ¶ Cum autem Ingreditur frigus et simul egreditur calor / frigus incipit cōvertere / coartare / inspissare cōuersas partes vaporis / et q; frigus illud ē forte ac magnū / ideo incipit velociter pars fluere in partē ¶ Et q; frigus dñans constringit aquā cōuersas et generat grandinē magnā vel paruā sicut q; frigus est magis vel min⁹ potens sup vaporē ¶ Huius signa duo sunt . quoru p̄imum est q; grando nō cadit nisi tēpibus calidis / vt in vere / et fructuum tēpē vt in autumno q; tūc incipit adurens calor et exsiccans multū accendēs vaporē et alte eleuās ipm ad frigus . Et ex hoc vapor rarus vndiq; frigore circumpositus ! dat frigori ingressus . et fortissime pstringit Sicut aqua calefacta exposita sub gelu vt in hieme ! plus cōgelat q̄ frigida in eodem loco posita eo q; aqua calida ē magis rara et ideo dat magis ingressus frigori ¶ Aliud signum quia grando non est directe rotunda . sed quasi in forma lentis . circumpositis guttis congelatis Hoc em̄ accidit ei quia cum vapor est expansus in latum . frigus tūc magis contrahit de materia a lateribus . q̄ a superiori vel inferiori parte . Et tunc cum esset frigus magnum congelauit partem aque . antequam alia pars flueret ad ipsam .

Naturalium Alberti

Et ideo alia pars fluens ei adhesit sicut gutta congelata ¶ Si autem
inuenitur aliquando grando rotunda. hoc est per accidens. et eadem de
causa grando est semper liquefascens et non sicca quia quando cadit a regio-
ne frigoris transit per inferiorem aerem. que regio ex reuerberatione solis
a terra et aqua. et etiam ex permixtione vaporum calidorum est temperate
calida. et ideo ex motu et caliditate aeris illius liquefit extrinsecus. et
inuenitur cadens liquida.

Particula Tertia de generatio- ne niuis.

¶ Trahit contrario modo se habet quo ad tempus respectu gran-
dinis. in quibusdam tamen ut in materia conueniunt. Gene-
ratur enim ex vapore calido non tamen sicut grando ¶ Et huius signum
est prenoscitatio rusticorum. Qui in hieme quando remittit frigus. tunc
niuem expectant nisi sint nubes obscure ¶ Aliud signum verius est quod
ego obseruavi. et non inueni fallaciam in illo. Vapor future niuis pallidus
et lucidus est. et videtur multus hoc est signum raritatis ipsius vaporis.
¶ Item diu stat in aere. quandoque per octo dies. et hec est causa caloris
Sed non eleuat nisi tempore hiemis. et hoc ideo quia sol debilis est et ideo
tunc adiutorio lune vel alterius stelle planetarum. tunc in hieme sufficit
vaporem eleuare. Sed non sufficit adeo incendere vel calefacere sicut in
estate fit ¶ Hinc igitur accidit quod vapor niuis non pertingit usque ad re-
gionem frigoris: sed remanet circa regionem temperate frigidam. tamen
illi regioni est magis vicinus quam terre. et ideo frigus non est adeo forte super
Gij

Tractatus Quartus

ipm Nec vapor est adeo rarus ut undiq; frigori daret ingressum ¶ Cōtingit enim q̄ vapor niuis simul conuertitur et cōgelatur nō autē conuertitur prius . et cōgelat̄ posterius Et quia vapor in conuersione est diffusus sicut lana carpinata : ideo nix cadit lata Sicut si partes lane essent sparse : quia frigus non fuit forte super ipm . ideo in ipō egressu caloris cōglobatur Et quia ille calor egressus aliquantulum resoluit illud q̄ debiliter congelatum est . ideo nix cadit mollis facilliter compressibilis quod nō esset si omnino esset glaciēs sicut grando . hoc autem locus infertor in estate facere nō potest . q̄ tunc reflexio radioꝝ nimis calida est et congelationi ipsius niuis nō apta . Sed vix sufficit conuersioni aque sicut accidit in pluuijs ut statim dicemus .

Particula Quarta de generatione granuloꝝ .

X his duabus causis concluditur causa granuloꝝ qui cadere consueverunt in martio ⁊ apili in nostris puta sexti ⁊ septimi climatibus . et ultra in parte octauī climatis que plus a via Solis distant q̄ alia ¶ Videmus enim q̄ granula rotunda raraq; frequenter habentia formam ciceris Et hec generantur ex causa mixta ex utroq; eorum ex vapore magis calido et eleuato q̄ nix Sed minus q̄ grando . et quasi in termino duorum locoꝝ nominatoꝝ . ¶ Et ergo ista interius habent raritatem niuis sed non molliciem ! eo q̄ frigus magis vincit / seu viguit super ea . exterius autē tendūt in grandinis p̄pactionē ¶ Cum autem conuertitur vapor ille aliquantulum ex gravitate subit

Naturalium Alberti

dilatatur. et superius magis attrahit de calido subtili igitur ibi efficitur
acutum ¶ Huius signum est quod frequenter in medijs temporibus gene-
rantur scilicet in vere. et magis in principio veris quam post medium tempus
ipsius existente sole in ultima facie piscium et in principio arietis.

Particula quarta de generatio- ne pluvie.

Apor autem aqueus ut frequenter non est rarus et subtilis et cali-
dus. Sed potius humidus et fumosus et grossus. Et ideo non
alte ascendit ad regionem intensi frigoris. Sed remanet in inferiori / cu-
sus frigus sufficit conversioni. sed non congelationi. nisi per accidens et
ideo a tali vapore recedit aqua pluvialis. Dico autem per accidens quia
ex frigore accidentali in aere existente ipse pluvie antequam veniunt ad terras
congelantur et cadunt ut glacies. in estate vero non. quia tunc calor for-
tior est. et impetuose elevat vaporem spissum non bene agglutinatum que
divisus in partes grossas elevatur parum. Et partes frigide inveniunt in
aere. dividuntur. a calore divisim elevante vaporem siue partes vaporis
spissi. et stant ibi cum nube aquea. et habent ibi aliquid frigoris. et aliquid
calidi alibi. Et ideo frigus istud sic fugiens tangit partes vaporis grossas
stantis in nube et subito convertit eas et inde sunt gutte magne. cadentes
in estate et sine vento. Et videtur per solis lumen transire. sicut parva
candele. et sunt calide multum humectantes. ¶ Quod autem hec sit
causa. et generatio pluviarum. et guttarum magnarum. signum est in aquis
pluvialibus. de quibus calidum evaporatum non est remotum. in tota
Cij

Tractatus Quartus

manet vis constipativa ventris ¶ Aqua cum pluuialis constipat ventres. et valet diffenecia.

Particula quinta de generatione rois.

¶ Insequenter dicendum est de rore. qui habet aliquod simile cum pluuia. et de causa pruine videndum. que etiam habet aliquod simile cum niue ¶ Generatio rois est ex vapore grossiori quam pluuie et minus calido. eo quod habet aliquod terrestre admixtum et ideo non eleuatur nisi parum. et non fit in terra magne caliditatis neque magne frigiditatis ¶ Et fit eius conuersio iuxta terram. et aliquando ad altitudinem vniuersi cubiti. vel palme. vel turris. vel huiusmodi ¶ Sic enim conuersio humoris vaporis dupliciter fit per se et per accidens. Per se fit a frigore aeris in nocte. quando non est reflectio luminis a sole. et ideo est parui humoris et cito consumitur a sole Alta est conuersio per accidens sui ipsius et fit ex resolutione multorum vaporum in seipsum ad aliquod reflectens ipsum. ut patet in olla cooperta ubi reflexus humor generat aquam. Et sicut fit in instrumento quo fit aqua rosacea ¶ Unde cum cenatur de sero in gramine in crepusculo vespertino fit roatio sub mensa per reflectionem vaporum ad mensam.

Particula Sexta de generatione pruine et cuiusdam specialis rois.

¶ Pruina autem fit ex vapore eiusdem nature. Sed frigus densatur in aere congelat ipsum conuertendo sicut dictum est de niue. quod frigus magis densatur in corporibus solidis. sicut sunt lapides et ligna. ideo

Naturalium Alberti

egrediens frigus ab illis . et tangēs vaporē circūstantē pvertendo pstrin-
git ipm et facit ipm circa se stare ¶ Quod autem hoc sit vez . est signum
satis familiare . in spiraminib⁹ in hieme ad vestē . vel pillos . qz spiramē
magis humidū ē in hieme q̄ in estate ppter generationē flegmatis . cui⁹
ppriū esse in hieme . Grossus ergo vapor expiratus pvertendo cōge-
lat et circumstat pilis ⁊ vestibus vt pruina arboribus ¶ Duriciei autē
pvine super niuem causa est qz densum frigus circa terrā ex p̄densatiōe
ip̄is in corporib⁹ terrestribus expellit velociter aerem calidum a vapo-
re . Et licet in ip̄a conuersione congelet . sit tamen rigidus . eo qz nihil
manet de calore eleuante ip̄m . qz resoluendo ipsum mollificet ¶ Sicut
autē quedam rois generatio magis a pastoribus q̄ phisicis inuēta . cui⁹
sus descensum (ego a pastoribus edoctus) frequenter obseruavi ¶ Est
autē vapor valde spissus . quasi olei fannus . aruine . vel adipis . genera-
tus ex commixtione trium elemētōrū . terre . aque . aeris et calidū ignis
est in eo digerens . ⁊ ideo ex eo efficit humiditas vinctuosa . dulcis valde
ad modū mellis . et quando cadit super vegetabilia primo efficiunt qua-
si melle perfusa . Postea autē euaporato humido subtili aereos remanet
grossum terrestre . Et quia bene permixtum et digestū erat . videt sicut
farina molendine volabilis . respersa super arborū folia . et cōtrahit ea .
inducit sterilitatem in eis ¶ Quāqz euaporato calido ex se ip̄o trahit ad
superficiem secū humidū . et qz ex frigore aeris generatur pellicula exteri⁹ .
Idcirco aer inclusus conuertitur ad spiritum sensibilem et animalē ⁊ ge-
nerantur inde vermes et parue musce ¶ Et pastores duo magna acci-

Tractatus Quartus

Dentia ex his pronosticant et frequenter quandoque tertium. Quorum duorum primorum unum. Et mors animalium ovium et pecorum. Et huiusmodi duas causas mihi assignaverunt. Quarum una quod ex dulcedine tantum inde comedunt quod eorum. fel. ex multa colera augmentat ita quod cutis fellis scindatur. Et fel per viscera diffundit ex multitudine et amaritudine et scindit ea. et per consequens animalia moriuntur. ¶ Alia causa est quia nimis avido sumendo dulcedinem tunc epas opilatur. Et nutrimentum multum attractum (non potest ab ipso digerere. et ad membra dirigi. propter venarum epatis repletionem) ibidem remanens coagulatur et ebullit. et ex ebullitione sequitur putredo. et partium transpositio. ex quo sequitur transsubstantiatio. id est nove rei generatio ergo materia in epate putrescit et generantur inde sanguisuga. et replent totum epas. et verumque verum esse oculis conspeximus. ¶ Et hec rudibus dicta sunt de generationis impressionibus ex vapore humido in alto.

Particula Septima de causis

cuusdam accidentis omnium impressionum premissarum.

¶ Veris quod aut prehabitis generationibus scilicet generatis ex vapore calidi sicco et inflammabili. et generatis ex vapore humido est unum accidens quod non est silentio pretereundum sed quod quandoque subito et impetuose quandoque successive descendit et suaviter cadit. ¶ Huius causa est duplex. Quarum prima est. frigus expellens sibi contrarium calidum. sicut accidit. in assub cadente et dracone volante. qui movetur ad laevam non directe inferi. ¶ Est enim vapor inequaliter levis et gravis cur-

Naturalium Alberti

vans se ppter nubium motum et inflāmat ex pfricatione quo ad lat⁹
vñ pellit frigus obuians / et ad aliud p̄trahit calidum. osimile. assub
aite cadit ex impulsione contrarij qđ inclinat se ad vnā partem siue pla
gam mundi ¶ Unde dicitur marini q̄ ventus sublime flat ad istam par
tem et puro esse verum Alia causa ē fortissima impulsio : ex duplici im
pellente Quorū vnū est frigus loci vt dictū est Et huiusmodi signum est
qñ effundit ignis / in aquam raram / sit em̄ ibi impulsio et expulsio subi
ta et impetuosa vni⁹ ab altero ¶ Ali⁹ ē vapor sic⁹ expellens humidū
et ecōuerso et ideo impetuosa pluuia semp est a vento precedēte et inuol
uente et inspissante nubem ¶ Et hec dicta sufficiunt de generatis in
aero ex vapore sicco inflāmato Et ex vapore humido nō inflammato.

Capitulum quintum de causis lo co / generatione / et accidentibus ventorum.

Scamus nunc ventos omnes et causas ventorum Materialē
Efficientem et locū generacionis iporum ¶ Ventus igitur
fit ex vapore grosso et sicco terrestri materialiter. Efficitur autē a calo
re solis / hunc vaporem eleuante et non consumente ¶ Huius signū ē
q̄ venti fortes precipue sunt in autumnno sole existente circa equinoctiū
autumnale q̄ tunc sol comburendo exsiccauit elementa. Et ideo vapor
exalat⁹ ē mag⁹ sic⁹ terre⁹ et ideo dicitur q̄ in autumnno p̄plexio terrea do
minatur id est frigida et sicca ¶ Locus vero generacionis est circa me
diā regionē que est maximū frigoris. ascendit em̄ illuc vapor terren⁹ Et
ille cum per naturā sit calidus et grauis / obuiat ei frig⁹ loci et inspissat

Tractatus Quartus

et grauat ipm et descendere facit aliquantulum ¶ Calor autem solis non est de facili separabilis ab illo. quia magis conforatur in sicco terrestri quam in vapore humido. et ideo iterum releuat ipsum. et ideo fit violenta aeris impulsio! que flat⁹ vocatur ¶ Sicq; determinata causa materiali et efficiente. et dicto de loco venti in comuni. oportet magis ad species transire vt sciat quare vent⁹ a lateribus venit nostris et non descendit cum impeu flatus sublimi quemadmodum pluuia ¶ Dico ergo q; locus generationis veteri! scdm q; flare incipit! est in extremis terre et non super terram. ¶ Causa autem est quia reflexio radiorum est debilis in extremis terre. et in medio fortis Et hoc est propter angulum radij qui in extremis est obtusus! in medio autem rectus siue acutus ¶ Cum igitur causa efficiens venti sit calor debilis et euocans tantum. ideo confortat materia venti in extremis terre nostre habitacionis vel situacionis et non directe cadit super ipsam. ¶ Causa autem est quare ventus flat discontinue vt flatum facit unum et cessat ad horam et iterum flat! debilitas est caloris solis! quia in vapore illo est frigiditas loci! et natura vaporis deprimite superiorē partem eius valde vehementer. Et cum latissimus vapor sit inspissatus a frigore multum agitat aerem et dat flatum donec descēdit conuersio superioris extremitatis ipsius super inferiorem terre superficiem. Deinde resurgit calor ex radijs super terrā! iterum calido suo eleuante ipsum et superaddere ei materiam ex eleuatione pluris vaporis in ipsum et ideo confortatus iterum dat ascendendo alium flatum fortiorē ¶ Oportet enim nos esse doctos / quia vapor terre nunquam ascendit equaliter in omni

Naturalium Alberti

nibus partibus quae sunt in eo oppositae virtutes valde gravitas et levitas
et non equaliter subtilis. propter duriciem siccis vaporibus. Et ideo ascen-
dit sicut pellis extensa ab inferiori ad superius. cuius ad nos versa est lati-
tudo ¶ Hic visis facile est videre qualiter unus flatus sit alio fortior.
et quis eorum sit fortior. Cum enim superior extremitas inspissata a frigore
loci descendit. et spissum aerem fortius impellit quam rarum. fortior erit
flatus descensionis quam ascensionis. Istam autem ascensionem et descensio-
nem dicunt philosophi motum tortuosum terrestris vaporis. Sicut etiam
vocant ipsum vaporem magis proprie fumum propter sui terrestitates
Et vaporem aqueum magis proprie vocari nomine proprio vaporem.
¶ Hic autem est scire necessarium quod aere est elementum etiam omni impul-
sioni obediens. et facile eius motus fit ad omnem partem per naturam sui.
¶ Signum autem huius est projectio sagittarum in aquam. Cuius im-
pulsione violenta fortissime aqua impellitur. et inundat pars partem im-
pellens quousque cessat vis violentie. Si ergo parvum impellens adeo for-
tem dat sibi motum. non est mirandum si fumus latissimus dat flatum.
¶ Inde colligitur causa soni ipsius venti ad modum undarum sese con-
stringentiam. ex eo quod una inundatio prevenit aliam. et effundit se super
eam ¶ Ex his de plano potest patere causa triplex abscissionis vento-
rum scilicet intensum frigus. intensus calor. et hec abscindunt simpliciter
Et pluvia sequens hec abscindit secundum quid ¶ Secundum quod frigus non per-
mittit intensum terram aperiri ut fumus eleuetur ¶ Calor autem intensus
fumum comburit. Sed pluvia ex hoc quod aerem infrigidat. gravat vaporem

Tractatus Quartus

ita q̄ quando descendit subito ! eleuari a debili calore non potest. Et si
militer terram hum. facit et poros terre superficiali (per quos exiit su-
mus) obstruit ¶ Et ideo prescinditur materia adaugens ventū ¶ Et
ideo quicquid non continue regeneratur cito deficit. ideo ventus cessat
post magnas pluuias Sz quia cessante pluuiā rursus resurgit calidum
in terra et aerem exsiccat et eleuat vaporem ⁊ fumum. Et ideo frequen-
ter post aliquam horam ! vel diem iterum resurgit ventus : nisi pluuiā
sit longa valde ! que post multā frigiditatē facit victoriā in fumo ventē
¶ Ex hjs etiam liquet quare vapor ventorum non conuertitur et ca-
dit super nos sicut aqua pluens ¶ Huius igitur scdm supradicta cau-
se sunt due Quarum etiam vna et principalior est materia venti ! que est
secca et non bene continuabilis Sed tamen habens aliquid nature hu-
midum quod est continuum vt fumus. et ideo de tali materia resoluta !
non apparet sensibiliter. Sed dispergitur ad modum athomorum.
¶ Alia causa est q̄ vapor venti non natat super nos Sed dirigitur ad
extrema habitacionis nostre seu in puerū arcus vni⁹ terre ideo nō cadit
supra nos. Dico autem conuexum vnius terre quia terra rotunda est.
et quandoq; ventus est in terra vna ! qui nō est in alia ¶ Et tunc va-
por licet non sit simpliciter in extremo. est tamē in conuexo arcus respe-
ctu terre in qua flat. Et hec dicta sufficiant.

Capitulum Sextum dans nume- rum ventorum pprietatesq; ipsorum bonas et malas.

Naturalium Alberti

Is visis ponam omnes ventos locaque generationis et im-
pressiones singulorum de his que fiunt vel generantur in no-
stro habitaculo ¶ Sunt autem quatuor simplices qui generantur ver-
sus quatuor angulos solis super nostrum horizontem distincti Sunt autem
isti secundum Aristotelem Septentrio Meridies Subsolanus Favonius Item
inter quoslibet duos sunt alij duo. et sic sunt octo medij Item inter sep-
tentrionem et subsolanum sunt aquilo septentrioni propinquior et vultur
subsolano propinquior Item inter subsolanum et meridiem est entus subso-
lano propinquior. et nothus propinquior meridie siue austro que idem
valent Item inter austrum et favonium affricus propinquior austro et se-
phirus propinquior favonio Item inter favonium et septentrionem Cir-
ceius vicinior favonio et chorus propinquior septentrionali ¶ Duos
enim preter hos incerti flatus et vagi ponunt quidam Si sunt non deter-
minantur ab istis sed potius in eisdem locis generantur ita scilicet quod
elevatio vaporis in gyro est quasi continua modo hic modo alibi
¶ Superest autem determinare quare unus istorum sit magni flatus et
paucę pluvie et frigide aure et serene Alter autem levis flatus multe plu-
vie et corruptentis aure ¶ Duo autem sunt multorum flatum ut fre-
quenter non tamen fortium Unus autem abscindens pluvias orientalis
vel subsolanus ¶ Alter autem conducens pluvias occidentalis si-
ve favonius Dico autem quod aquilo fortissimi flatus est. et abscindit plu-
vias et deperat aerem Et hec omnia causantur a frigore sui vaporis. quod
condensat vaporem et venit a loco frigoris qui est iuxta arcticum polum

Tractatus Quartus

ideo frigidus est ventus. et quia frigus claudit et continet terre poros ac superficiem eius ne evaporet. et ideo depurat aerem abscindendo materiam pluvie. Eadem ratione claudit poros corporum nostrorum. ne immutentur ab ingressu exteriorum in nos evaporabiliter. Et ex hoc patet in nobis calor naturalis et fortificatur et efficit homo sanus. ¶ Huius signa ponam duo. quorum unum est Hippocratis! qui dicit in hieme ventres esse calidiores quam in estate cuius eadem causa est. ¶ Aliud signum est quod habet ex artificio Jacob in Genesi capi. tricesimo Qui virgas posuit ad aquas quoniam prima fuit admissura Arietum. et hoc sicut infra probatur quando flat Aquilo. eo quod ille patet poros in generationibus et seminibus! ne evaporentur spiritus et debilitentur fetus concepti. ¶ Dicit enim Aristoteles in libro de animalibus quod pastores volunt quod oves concipiant masculos. tunc procurant arietum ascensiones versus aquilonem! tempore venti aquilonaris. ¶ Item hic etiam ventus dicitur a philosophis flare recte et directe. non motu elevationis vel depressionis in sine flatus. Et huius causa est quia flatus eius venit ab aquilone in meridiem et quanto plus accedit ad meridiem tanto plus accedit ad calidum propter quod rarificatur vapor et subtiliatur et non deprimitur nec elevatur. ¶ Meridionalis autem ventus oppositis de causis habet accidentia opposita quia enim calidus est eius vapor! et exiit a loco calido ideo morbos adducit. Evaporat enim naturale calidum. Et subintrat calidum aeris turbatum et corruptum et quod conducit vapores terre poros aperiendo et ideo multiplicat pluvias. ¶ Flat autem tortuose. quia flatus eius est ab meridie ad aquilonem.

Naturalium Alberti

et inundans vapor: inuenit frig⁹ aquilonis et ideo inspissat et per conse-
quens flatu suo incuruatur et flatu retroquet. Et ex illa tortuositate fla-
tus iteru inuoluendo comprimunt nubes aqueas inuentas in aere. Et fa-
cit etiā hac de causa pluuias ¶ Q^o autē dictum est unum flare tortuo-
se. et alium directe. aliquādo habet impedimentū per accidens. Sicut
dicunt Aris. q^o iuxta corinthiam flat aquilo tortuose. et hoc ptingit pro-
pter recuruationē inundantis vaporis ad quosdā montes ibidem existē-
tes altissimos. Ita etiam e converso propter loca calida que pertransit
meridionalis. incipit dirigi in flatum meridionalē ¶ Eadem de cau-
sa in nostris climatibus. sexto et septimo. venti australes nō adducunt
morbos. eo q^o antequā ad nos veniant in frigidant in nubibus montū et
aeris Et ideo nō adeo aperiunt corporis poros. quod sanitati nocet per
plurimū ¶ Tempus autem flatus aquilonis est in vere plus. et in au-
tumno min⁹. et causa primi tēporis est quia in frigore hiemis vapores
multi sunt cōgregati in terra conclusi. qui tempore veris euaporant et
euocant et faciunt ventos. Et precipue in aquilone ubi magis de frigo-
re. tenuis quoq^o calor: qui non consumere potest. in autumno autē terra
ē exsiccata a calore solis. et ideo calor solis de facili euocat vapores eo q^o
tunc terra nō est constricta. et cū egredit vapor. siccus est valde. et ven-
tus altus. in aere incipit flare valde. Ideo prouerbium vulgi est q^o vēti
alti flant in autumno ¶ Subsolanus vent⁹ est calidus et sic⁹ absin-
dens pluuias non tamē adeo ut aquilo. eo q^o est de vapore sequēte soles
qui siccus est. et motus firmamenti iuuat ad hoc. quia idē est mot⁹ ven-
to ij

Tractatus Quartus

ei illius. ut est motus diurnus. Et ideo resoluitur vapor et exsiccatur.
¶ Favonius autem per oppositas causas adducit pluvias. De medijs autem istorum est intelligendum mixtum. scilicet naturam principalium. Et notandum quod mane ante diluculum est ventus quandoque de die. et cessat in nocte. et e converso. Huius autem ratio est. quod de mane emittuntur radij solis (vapore frigiditate noctis compresso) in orientem. et ideo sol elevat ipsum. Et ipse iterum ex frigiditate loci descendit. et ideo facit ventum. qui quandoque cessat sole vincente. et quandoque confortatur. quando sol non sufficit vincere. Sed tantum sufficit elevando repugnare continue depressioni.
¶ Vapor igitur siccus deprimitur nocte. et releuatur die. et ventat. e converso vapor calidior de die vincitur et aliquantulum frigiditate noctis deprimitur et proprio calore iterum elevatur et ideo de nocte ventat. ¶ Hec determinata sunt de generatis ex vapore simplici humido et sicco. et in loco alto. videlicet versus. Sunt subsolanus / vulturnus / eurus / ab ortu Circin / occasus zephrusque favonius afflat. Neque die medio nothus. errat et affricus. auferer Proveniunt aquilo. boreas. et chous ab arcton.

Capitulum Septimum de materia et generatione tonitru et chouscationis.

¶ Princeps erit nostra intentio. tangere causas impressionum compositi vaporis. Sicci et humidi. vel sicci cum sicco. vel humidi cum humido. et cum lumine solis. et lumine stellarum. quia tunc habebimus omnia que in alto generantur ex vapore. ¶ Prima autem compositio vaporis est humidi cum sicco. non comixtis vaporibus. Sed distinctis

Naturalium Alberti

que compositio causat tonitrua et choruscationes ¶ Secundo habemus causam de motu terre. qui causat ex vapore sicco nō mixto. sed incluso in elemento solido et sicco quod est terra ¶ Tertio dabim⁹ causam de vento turbini. qui causat a vento sicco obulante opposito vento ¶ Ultimo de iride et circulo solis et lune. de cometis et nubium coloribus. et nebulatum. et de galaxia que generantur ex vapore qui coniungitur cum lumine solis siue stellarum et tunc pervenimus ad omnia que generantur in alto ex vapore calido ac sicco ¶ Dicendum est ergo quod materia tonitruum est alia. et eius locus est alius generationis. Materia est vapor siccus valde et calidus. ille enim defacili totus incenditur ¶ Cuius signum est (licet turpe) satis familiare ! inventos itatibus ventris quia sicce sunt et terrestres. ideo emisse si modicum tanguntur ab igne statim inflammantur. et crepitant ¶ Locus autem tonitruum siue vas generationis est nubes ! aquosa et concava. Elevantur enim forti calore solis ambo simul vapores. cum autem vapor terrestris non sit adeo dilatabilis ut aqueus constringitur in medio sui. et alius expanditur circa ipsum sicut tentorium. Et quia exterior est humidus et interior siccus. Interior fugit contrarium in profundum nubis exterioris. exterior autem loci frigiditate contrahitur ! et amplius agit interior. Et interior agitur conficit partem ad partem. et ad latera exterioris Et ex ipso motu et conficatione contingit ipsum ignem. ignis autem a suo contrario expellitur. et vis ignis scindit nubem aquosam et in scissura illa accidit choruscatio et sonus. que simul sunt in tempore. sed non simul comprehenduntur eo quod visus est autem
hij

Tractatus Quartus

ditu spiritualior. Et hec etiam est Aristotelis sententia ¶ Notandū
q̄ tribus modis fit sonus in tonitru. sicut probari potest suo tpe et lo-
co ¶ Et tribus modis fit egressio vni⁹ vaporis ab alio. Et ideo sunt
ser hic notāda. Sit em̄ quandoq; egressio vtolenta per expulsionē vni⁹
ab alio. quemadmodum dicit Aristoteles in li. meteoroz ¶ Quā-
doq; autem nō tantum. Sed vapor paulatim abscindēs nubem in qua
est euolans. inuenit aliā siccam! cōstrictam et spissam et inuoluit se in
illā. et ex collisione facit sonum. quandoq; cum chouscatione nubis ve
quando inflamat. Et quandoq; sine chouscatione. quando s; solū
colliditur ¶ Tertio autē egreditur parvus vapor et rarus inflamma-
tus ex nube tenui et non multū aquosa et tunc videt ille ignis sicut alba
flamma per fumum multū. et non facit sonus in ppria nube. Sed ob-
uiat ei alia nubes valde aquosa. et spissa et ideo q; debilis ē flāma extin-
guitur in illa nube aquosa. fumando potius q̄ sonando. sicut sumat fer-
rum cadens in aquam ¶ Tripliciter igit vapor egreditur de propria
nube s; ante inflammationē. et in ipa inflammatione. et post ¶ Ante
quidem inflammationē. quādo vapor incipit cōprimi in profundū nu-
bis sui acumine. eo q; sic⁹ est vapor. et penetrat nubē et egredit ad aerē
quem cōmouet fortiter vel debiliter s; diuersitatē sue virtutis ¶ Et
hec est causa quare ante tonitruū sunt venti fortes et validi. In ipa aē
inflammatione. quāq; uterq; est rarus et debilis. tūc q; interior nō inuenit
resistēs et egredit sine sono vel vōto. qui peruenit ad auditū nostrū Si-
cut accidit in estate. in serotinis ac paruis chouscationib⁹ ¶ Postq̄

Naturalium Alberti

ante vapor: Inflammatus est. quāq; est paru⁹. et tunc pulsando latera nubis
facit sonū. et anteq̄ pertranscat extinguit. et tūc audit son⁹ sine cho-
scatione ¶ Et iste diuersitates a paucis sunt psiderate Sed oēs inue-
niunt per experimēta. Si quis obseruauerit in noctibus auras estatis.

Capitulum Octauum de diuersi-

tate et colore nubium tonitrua continentium deq; vario cho-
ruscationum descensu.

¶ Hinc dicam de diuersitate nubis ptinentis tonitrua. Et post
ea diuersitatē vaporis sūm colorem ignis in ipsa nube. Et tan-
dem diuersitatē descensionis eius ad nos ¶ Est autem nubes frequē-
ter quadruplicis dispositionis que cōtinet tonitrua / nigra / rubea / vi-
ridis, et alba aliquantulū ¶ Nigra quidem nubes est spissa proptio
frigore. et ideo non dat locum radijs solaribus ut penetrando dealbifi-
cent ipsam. et ideo spissa fortiter comprimunt vaporem. ex quo genera-
tur ignis et dat forte tonitruum si vapor inerssecus multus et spissus.
¶ Rubescens autē et nigra nubes de se est valde spissa. sed vapor igni
eius resultat per ipsam Et ideo ut frequenter dat fortiozem ictum q̄ ni-
gra ¶ Viridis autē cum nigredine et rubore paruo est pessima om-
nium nubium si sit supra aliquam ciuitatē. quia illa habet de igne plu-
rimum propter rubedinem. Et vaporis materiam multā propter nigre-
dinem. Et habet multam aquam propter viriditatem. et ideo sic pu-
gna fortissima frigidū cū calido Et humidū cū sicco. intantū ut illa fre-
quenter emittit fulmina magnoꝝ lapidū. qui deiciunt turres et incē

Tractatus Quartus

dunt domos et homines destrunt ¶ Albam vero nubem timere non oportet. quia parum habet de veraq; materia. et ideo cum eius flāma sup edificia ceciderit statim extinguitur. anteq; incendat ea nisi fuerint sicca valde et cremabilia. ¶ Valde autē observandi sunt colores chortuscationum. qui sunt multiplices. rubeus clarus. albus flammeus. rufus quasi vinosus. ¶ Primus causatur ex vapore nō multum sicco humidum vero dat ei colorem rubeum sicut est flamma lignorum viridium et est tremendus color iste. quia tale humidum continet materiā que nō semper spargitur et ideo facilius et fortius incendet. ¶ Flammeus autem color albus est valde sicci vaporis sicut est flamma siccorum lignorum et ideo cito spargit et nō cremat nisi valde cremabilia sicut ē stupa et huiusmodi. ¶ Rufus autē color vinosus valde penetrabilis ē eo q; chortuscatio illa. est valde conglutinati vaporis ac valde terrestris. Et frequenter incendit et scindit. ¶ Casus autē ipsius est de nube multiplex ad hec inferiora Primus modus est qñ vapor cadit inflammatus rufus de viridi nube et profunda. et hec generat lapidem. Qui vocatur telum tonitruū. hoc modo. Nā vaporabilis commixtio terrestris vaporis incenditur. et cū tangit viridem nubem que iam est in cōversione ad aquā conglutinatur sicut farina in pastā. Fortissima autem incensio obuiat ei ita q; humore nubis nō extinguitur et ideo sic conglutinatus vapor a fortissimo humido ac fortissimo calido decoquitur sicut later Et quia calidum festinat fugere humidum Et ideo in inferiori parte acuitur lapis vbi primo incipit distillare vapor. et est grossus in parte alia et hic la

Naturalium Alberti

pio scindit et incendit quicquid inuenit ¶ Secundus modus est eiusdem
vaporis quando minus est coagulatus / et in nube minus aquosa / et tunc
non perit Sed incensus ingreditur cum impetu . et incendit iterum et scin-
dit . Sed non scindit nisi ligna . et non lapides nisi raro Sed ligna scindit
ex impulsu . et incendit ex inflammatioe ¶ Tertius modus est vaporis
rubei coloris clari . qui nunquam facit lapides Sed tamen sua flamma non se-
parata a vapore . et nunquam scindit . nisi valde compacta et terrea corpora que
non magne quantitatis sunt Si enim magne quantitatis essent resisterent
ei ¶ Et hic interficit homines . et apparet in eis odor combustiois . et
non videtur vulnus . quia cum sit subtilis subintrat sine vulnere . et si aurum
in bursa inuenit comminuet illud . et bursam non ledit . quia bursa est corpus
rarum dans locum et facile subintrat . aurum autem compactum est et durum
resistit et ideo quandoque comminutum est in partes . quoniam in puluere . et hoc
modo nostris epibus accidit quod gladium cuiusdam perforauit et non lesit va-
ginam Et lapidem paruum comminuit . magnum vero non ¶ Quartus
modus eius vaporis est magis vari . et ex minus aquosa nube egrediens et ille
subintrat non diuidendo ledit . nec aperte incendendo Sed est chouscatio
rubea valde continua et multum nociva . nocet enim vineis ut mihi recu-
lere vineatores et precipue botris illis qui multis folijs sunt coopti et cum
per aliquod foramen chouscatio cum radio suo proicit . eo quod vine huiusmo-
di sic lese evaporare non possunt . Et hec chouscatio non tantum nociva
est arboribus immo etiam alijs corporibus quia directe cadit Et etiam su-
us radius est nocivus huic quod tangit quod corrumpit ipsum eo quod illud facit ex

Tractatus Quartus

natura eius ¶ Unde hac de causa quidā inspicientes talem chousca-
tionē inflati sunt in facie. et quidam excecati sunt oculis ¶ Quintus
modus est vaporis albi qui egreditur de nube inflāmata sicca non coadu-
nata et ideo dispergitur in aere. Sed tamen egreditur cum magno im-
petu ppter nubis profunditatē in qua est. que est multū aquosa. et ideo
scindit. et scindendo extinguit. Ita q̄ ea que scindit videntur alba et non
apparent in eis signa combustionis. Et quandoq̄ interficit quādo for-
tis est eius impetus atq̄ impulsio. Et quādoq̄ propter sui disgregatio-
nem percutit quem in vno loco sine offensa socij sui iuxta eum sedentē. et
percutit eum qui stat remote. Quandoq̄ est reflexus ab vno progreditur
pariete ad alium et percutit eum. Et quandoq̄ est debilis et vestem cōsu-
mit et extinguit statim. et cessat eius violentia et non ledit hominē et ta-
lis mihi accidit casus. ¶ Sextus est egressus eiusdem vaporis ex nube
debilitata et ille omnino nihil nocet. quia statim peractu aeris extinguitur
et recedit ita q̄ cessat simul incendium eius. et violentus impulsus.
Sed hic adiiciendū est. q̄ propriū temp⁹ tonitruū. aliud est in regionib⁹
bus frigidis s̄z in. 5. 6. 7. climatib⁹. Et aliud in calidis vt in. 1. 2. 3.
ac. 4. climatib⁹. ¶ In regionibus em̄ frigidis raro tonat fortiter nisi
sole existēte ad tropicū estiualem qui est in capite cancri. quia tūc calor
solis fortis existens fortiter eleuat vaporem aque et terre ex quib⁹ iunget
causat tonitruū. ¶ In alijs autē calidis regionibus causantur tonitrua
a in equinoctiali. et hoc est sole existente in capite arietis et libe Quā-
do em̄ est in cancro tūc potius incendit vaporem q̄ eleuat. Nec est com-

Naturalium Alberti

etariū hoc quod supra diximus. Sol in estate poti⁹ abscindit. aburen-
do vapores. hoc em̄ verum est de vaporib⁹ debilibus. Sed cum fortis est
calor: tunc nō potest consumere vaporem grossum. Sed eleuat ipsum. ve
magnus ignis eleuat ligna accensa. et facit volare ea p̄ aera. ¶ Unde
obseruauerant rustici vnum experimentū et verū ē q̄ sum̄ expere⁹ duo
bus annis quando audiuntur tonitrua in hiemalibus signis vt in capri
cornu et aquario q̄ tunc circa initium veris. et forte per totum annum
plus ventabit q̄ alio anno. Et huius causa est quia huiusmodi toni-
trua significant multam materiam ventorum et vaporum esse in aere
que non defacili abscinditur etiam per totum annum.

Capitulum Nonum declarans

mirabiles effectus tonitruū et choruscationis. Causasq̄ il-
lorum assignans.

Id debatur autem multē philosophis. q̄ tonitruū esset res di-
uina propter mirabilitatem et diuersitatem effectus ipsius.
¶ Precipue autem dicētes choruscationē esse rem diuinam fuerūt duo
magni philosophi hesiodiste in cultibus deorum patres sc̄z Actalus et
Latina etiam Seneca qui dixerunt iouem esse causam ei⁹ eo q̄ diuersus
et mirabilis esset eius effectus. ¶ Propter quod inueniuntur aliquando
ledere flores vinearum et nucleos auelanar. cū tamen nusq̄ combustio-
nis appareat signum. Liquefacit aurum et non ledit crumentam siue sac-
cum in quo est aurum. Aliquando liquefacit et comminuit et perforat
gladium multis foraminibus absq̄ lesione vagine. Aliq̄ exurit calceos
et non ledit pedem. Aliquando exurit in toto corpore crines. et nō exurit

Tractatus Quartus

corpus eius Dico autem crines tam circa iugina q̄ sub aellis et ceteris occultis locis. et non cura vel brachia que iugina cooperiunt Aliquando etiam alterat colorem alicuius hominis siue animalis quod percutit et nihil aliud facit. Aliquando interficit et tamē nullum vuln⁹ apparet vel combustionis vel adustionis Aliquando apparet signum diuisionis ut precipue in intersectis lignis et a tonitruo percussis que in loco diuisionis albiſſima inueniuntur ¶ Et pre omnibus hoc dignum est admiratione sicut dicit Seneca q̄ aliquando percutit et adurit dolet et adhuc stat vinum per tempus et nō defluit neceffunditur Fertur autem a philosophis quibusdam q̄ animal venenosum percussum venenū amittit Cuius signum est q̄ serpens percussus infra paucos dies vermiculat putrefactus Quod nō facit alter serpens aliter interfect⁹! eo q̄ venenum prohibet in eo nasci vermes vel ex eo cibari ¶ Quod autem commuiter omnibus fulminatis accidit est q̄ omne fulmine percussum odorem perahit sulphureum. et semper vertit caput contra impetū fulminis Arbor autem siue planta dum percutitur a fulmine. hastulas diuisas a fulmine erigit et alia mlt̄a sunt a philosophis in effectib⁹ fulminis notata mirabilia Propter quod dixerunt omnes qui antiquitus theologisabant q̄ fulmen dirigeretur a dijs Et attribuebant regi deorū quē Iouem appellabant ¶ Sicut ergo enumerata sunt ista ita reddam⁹ causas naturales istorum ut patebit quia error est ea attribuerē dijs. ¶ Postea reddemus causam Si iupiter qui est vn⁹ planetarum aliquam habeat in conseruis et fulminib⁹ virtutem Dicimus autem sicut patet ex preha

Naturalium Alberti

bitis. q̄ in fulmine quādoq; vapor descendit ad terram seu in terrā. &
aliquando extinguitur anteq̄ descendat. Ille autē vapor qui nō descen-
dit! sed extinguit̄ debilis est. et non adurit nec aliq̄ percussit. ¶ Ille
autem qui descendit aliquādo subtilis est. aliquādo gross⁹ est. Subtilis
autem penetrati⁹ est valde. et quia immiscetur aeri quē alterat suo lu-
mine. igne siue calore. et efficit̄ ad huc maḡ subtilis. et ideo ea que sūt
magis porosa penetrat. et ideo citius eruit licet non videat̄ vestigium
combustionis sicut flores vinearū et auclanarum. eo q̄ lignum istud est
porosum valde. Inter illa ligna porosa distinguendū est. quoniam ali-
q̄d habet poros rectos aliq̄d obliquos siue tortuosos sicut Bur⁹. et cete-
ra ligna que sunt tortuosa siue nodosa. Lignū autē nō habēs poros rectos
non recipit vaporē subtilem. siue aerem inflammatum in profundū suū
ideo non aduritur in flore suo. ¶ Quod autē habet rectos poros. du-
pliciter habet illos. Aut em̄ habet hos ascendentes ab ymo per longitu-
dinem suū ligni sicut cursum nutrimenti a radice. Aut habet eos de medulla
venientes ad superficiem ligni in circuitu. sicut radij alicui⁹ stelle pin-
guntur venire ab vno centro. ¶ Et illud q̄ habet primo modo poros
non habet eos patulos contra fulgur. sed occultos. et ideo defacili nō
adurit̄ a fulgure. Et precipue si habet corticem duram et spissam sicut
quercus. pinus et malus. ¶ Hoc autem q̄ habet secundo modo poros
habēs eos patulos. et adurit̄ a fulmine in circuitu vndiq; veniente. et q̄
haurit̄ subtilem ignē emissū a fulgure. Et precipue si habet corticem
diuaticatam subtilem quasi nihil adherentem. ¶ Ideo pre omnibus

J

Tractatus Quartus

lignis in flore lignum vitis magis aduritur quia tale habet poros dispo-
sitos et cortex super non bene adheret ei. Quod autem sic disponunt pori sui
probat. Si vitis viridis incidatur in nodo. tunc enim radij appare-
nt albi pororum de medulla admodum radiorum stelle ad superficiem venientium.
¶ Et ideo ingeniosa natura! dedit viti folia lata quibus defendat se et
suos fructus. Quod faciunt vindemiatores sapientes. Condensant enim
folia cum vitis est in flore ante flores et botros et in tempore matu-
ritatis auferunt folia! ut sol tangere uvam possit eamque maturare. Hec
eadem est causa quare diu insipienti contra fulgur facies intumescit et
quandoque excecatur. Cum enim homo sit porose pellis et subtilis! haurit
ignem in poros qui corrumpit humidum inventum et faciem reddit infla-
tam. Et in oculos intrat magis faciliter! et liquefacit siue exsiccat liquo-
rem crystallinum et oculum execat. Si autem fuerit ignis magis adherens
sed non spissus! sed subtilis et bene commixti ac continui vaporis! iste pe-
netrat porosa sicut correa quasi non resistenda. et frangit dura et resistenda
sicut aurum vel ferrum. Et sic est in eo impetus ictus maior quam caloris. com-
minuit aurum tantum ubi tangit ipsum vel fortasse in pulverem concretis.
¶ Si autem ibi est impetus ictus et caloris simul. liquefacit aurum et non
corium. eo quod propter porositatem corii vel ligni! non congregat ignis.
nec diu stat retentus in ipso vapore! sed transit per ipsum. Nichil enim pro-
hibet quod ignis in vapore disperso non adurat. qui tamen quandoque con-
gregatus in duro corpore comprimente ipsum efficitur fortissime adustio.
¶ Et huius exemplum est! in calce viva et frigida in qua est ignis dispersus qui

Naturalium Alberti

quando ad unū congregat locū, ex hoc q̄ impellitur a quibusdam partibus calcis ad quasdam partes alias per aquā frigidā infusam calci efficit adurens ¶ **Q**uod autem dicit q̄ aliquando adurat calceos, vel alias vestes hominē non ledendo, dicendū est q̄ vapor ille est debilis cōbustibilis et alterat cōbustibile siccū, qd̄ t̄git immediate. Et nō potest in aliud per modū sue nature. Nec in aliud qd̄ habet humorē sanguinis vel alterius, ignem extinguentis infusum ¶ **D**ebilissimus autē vapor et diuaticus est valde, qui t̄m pilos adurit Et pili sunt sumus in aere et siccaus sicci valde et facilis incēsiōis. Et ideo ille vapor nihil aliud alterare p̄t, p̄pter sue flammę debilitatē ¶ **V**apor autē subtilis ictus magis percussus q̄ adurēs inficit calorem percussū, et facit p̄currere sanguinē sub pelle, et ideo inficit hominē, sic q̄ habeat pellē inflatam. Et talē nos vidimus ¶ **V**apor autē ille si sit ictus fortissimi hominē interficit eo q̄ penetrat mēbra vitalia interiora, et etiā p̄cutit p̄pter suam subtilitatem et diuaticationē, vulnus tamē nō apparet nec adustio, eo q̄ magis ledit ictu q̄ calore ¶ **S**i autē vapor sit grossus sibi adherens facit vuln⁹ et si est calid⁹ valde, tūc relinquit adustionis signa maiora vel minora s̄m p̄portionem sui caloris, et partim eius adherentiū. ¶ **E**t si tantū habet ictus impetū, et non est valde spisse flāme, sic alba inueniunt ligna que diuidit, et talis ictus est frequens, et valde sepe videt. ¶ **D**e doleo autē percussio q̄ vinum adhuc stat in ipso Seneca rationē assignat dicens in vino remanere ex fulmine aliquē spiritū, qui coegit humores vini et coagulat ipm qd̄ verisimile ē. Nō em̄ alligari posset nisi ei aliqd̄

Tractatus Quartus

esset additū vinculum ¶ Hec autem solutio non est conueniens quia spirituale non continet corporale humidum. quale humidum vini est. ¶ Adhuc autē non sufficiens est: quia scitur bene q̄ aliquod continet. Sed deberet ostendi quid esset illud. et hoc ex verbis senece haberi nō potest ¶ Sciendū ergo q̄ proprietates vini fulminati et cuiuslibet liquoris percussus est. q̄ efficitur pestiferū et si quis biberit moritur aut demētibitur. Si multū fuerit vinū vel oleum fulminatū ¶ Fulmen enim vino vel oleo vel cuiuscūq; liquoris quez percutit immiscet vaporē viscosum. corruptū et sulphureū. Qui cū humore fulminati liquoris continetur ad modū viscosę pellis. et illa pellis ad temp⁹ continet liquorem. ne defluat. diu autē continere non potest ¶ Hui⁹ autem signū est: si psillium cōmiscet vinū in quantitate magna / tunc vinū multam viscositatem trahit a psillio. qđ est viscosum valde. Et illa viscositas propter calorem vini expellit in circuitu ita q̄ inspissatur Et cum inspissata fuerit. etiam si de dollo vini trahatur spina ad magnū tempus nihil exibit ¶ Sicut autem fulmen liquida inficit et pestifera efficit. ita animalia venefica emūdat et a veneno purgat. quia ille vapor calore suo in eis exinguit naturale humidū qđ erat venenosum. et postea paulatim expirat ab eis vapor fulminis. et sic cadaver a veneno liberat verocq; et tunc talia vermiculant corpora ¶ Quia autē habeant odorem sulphureū oīa fulminata et fetida sunt valde. hoc est propter vaporē sulphureū. qui ex nube spargit aquea. quia aqueitas vaporis mixta est cū terrestreitate. calore corrumpente et adurēte. et pducēte vsq; ad sulphur:

Naturalium Alberti

ream vinctuositatem et talis vapor procedit a nubibus aquosis habetibus in se vapores terrestres atque ignitos ¶ Hoc est generatio sulphuris ut nos ostendemus ubi de mineralibus agemus. Et ideo omnia que fulminantur sulphurea videntur ¶ Quod autem fulmine percussum. contra fulmen vertit caput vel frontem. et hastule arborum dirigunt ad ipsum hoc est ex impetu ictus vehementis. qui convertit ea que percutit contra ipsum impetum. propterea naturale est animali dirigere se contra nocivum improprie perveniens super ipsum. Et ideo in ipso visu quo tentat quale sit nocivum. per fulmen moritur et videtur animal ad ictum fulminis conversum ¶ Super hoc autem augures diversa predicant ac pronosticant. de quibus curandum non est ad presens. quoniam in alia scientia de his est inquisitio Verum aliquod veritatis habeat ¶ Oportet autem hic inquirere. quid sit hoc quod in ictu de nube descendit. eo quod illud presuppositum est in precedentibus ¶ Aut enim est vapor tantum aut aer tantum. aut utrumque eorum. aut neutrum horum. Videtur autem a quibusdam neutrum horum esse. quia facile cedens non comminuit corpora et dura et fortia. Descendens autem de nube corpora dura et fortia comminuit. Videtur ergo quod sit neque vapor neque aer. Amplius autem illud quod facile ab omni corpore impellitur non videtur quod illud fortissime impellat quodlibet aliud corpus. aer autem sive vapor ab quolibet corpore facile impellitur. igitur videtur quod non impellit alia ¶ Probant autem hoc quidam per experimenta. eo quod lapides. ferrum et quelibet alia mineralia. quandoque de nube descendunt. quorum generatio non est ex simpli

Tractatus Quartus

ci vaporis Aliquando etiam dicitur cecidisse de nube corpus animalis perfecti: sicut vituli licet esse motus corporis. Omnia autem hec faciunt ad hoc quod fulmen sit res divina. et ictu fulminis deus veatur in rebus in quibus fuerit voluntas eius Et ut etiam timeant inferiores. dicit enim Pythagoras iouem tonare ut timeant isti qui sunt in chartaro ¶ Si autem hec concedantur pro nihilo opus esset nature. Quod iam ostendimus ubi diximus diuersitatem vaporis qui exit de nube Et pro nihilo etiam erit illud quod Aristoteles in de anima dicit quod aer cum tonitruo et ictu scindit ligna. propter hec et similia. Dicendum est quod deus sublimis regit naturam et per causas administrat naturales Et illas potius hic inquirimus quam diuinas. quia nobis sunt propinque et eas de facili possumus investigare. ¶ Dico autem quod aliquando vapor est cum aere in ictu. aliquando aer solus Nihil enim ita marie percussit sicut id quod primi percussit ictum maxime recipit Nihil autem ita recipit ictus percussentium sicut aer et vapor qui habet aliquod de forma aeris propter raritatem Et ideo aer et vapor fortissime percussunt Vapor enim nunquam sine aere est percussentis! quod vaporis semper est aer immixtus. Aer autem aliquando percussit sine vapore quod vapor usque ad terram non percussitur ¶ Huius autem signum est ventus et tremor qui de talibus ictibus aeris sunt et non vaporum Quod autem obicitur primo et secundo facile soluitur quod aliud est dicere de vapore et aere in se consideratis Et aliud de eis consideratis cum impetu et violentia Secundum se enim nihil inferunt violentie. percussa autem inferunt maximam violentiam ¶ Huius autem causa est quod nullum aliorum corporum intus

Naturalium Alberti

et extra subiectum efficit tante violentie q̄ aer et vapor qui in profundis percussus recipit omnem ictum violentie. ¶ Et hec est causa cur oia impellunt ab aere vel vapore Et nulla violentia potest eē tam fortis sicut aeris vel vaporis . et ideo aer scindit cum tonitru sicut dicit Aristo teles sc̄do de aia Alia em̄ corpora nō efficiunt subiectū violentie q̄ franguntur ab ictu percussentis corporis . eo q̄ alia corpa spissitudine sue materie resistunt et violentiam sui interiorius non recipiunt ¶ Quia autem mineralia cadunt de nube hoc cōtingit ppter vaporum commixtionē eleuatum ! quorum natura tendit ad naturā argentiuii luculente et sulphuris terrestris . unde precipue ferrum cadit . q̄ illud fit ex terrestri luculento et viscoso Et quia muleum decoquit ab igne nubis et ideo cadit in forma calibis optimi quia est ferrum durum et congelatū et depuratum . quia dum congelatur in nube frigida cōglobatur in exteriorib⁹ nubis per modum guttarū distillat ab inferiori vapore Et ideo hec massa est sicut ex granulis milij vel ciceris composita ¶ Corpora autem animalium pfectorum raro formant̄ in nube . licet Auicenna dicat hoc semel contigisse ! q̄ vituli corpus de nube cecidisset . Et hoc ipse maxime vitenti attribuit stellarum in tempore illo imprimendum formā vituli . ¶ Mineralia autem que cadunt adeo sunt exsiccata ! q̄ nec liquefunt nec fabricabilia sunt ! sed cum igniuntur euaporant in cineres . Et per hec patet causa naturalis omnium prehabitorum .

Capitulum Decimum Tempus

tonitru et chouscationis insinuans .

Tractatus Quartus

Empus autē harū impressionum, que sunt tonitrus et choru-
ruscatio, precipue fiūt in estate post magnū cauma et temp⁹
magni estus. Cuius causa quia ille impressiones fiunt de vaporib⁹ spissis
et grossis sicut sunt humide, ex quib⁹ fiunt nigre nubes magne siue sic-
ce, quia fiunt ex vapore terrestri inflammato. Vapor autē huiusmodi
non eleuat in superficie terre, vbi terra subtilis est, vel aqua subtilis, que
descendit ad terram per pluuiam. Sed vapor ille erigitur ex profundo ter-
re, vbi aqua est impura et terrestris, spissa et grossa, et pglutinata, qe
ex his proprie fit vapor harū impressionū, erigere autē de intimis ter-
re huiusmodi vaporem calori non p̄t nisi magnus fuerit valde. Et ideo
non fiunt nisi tempore estiuo. ¶ Adhuc autem non fit tonitruum nisi
ex vapore adusto, qui in sua eleuatione incipit inflammari sicut an̄ dixi-
mus. Calidum autem adurens nō est nisi tempore estatis. Et ideo va-
por tonitruū et choruscationis non multū eleuatur, nisi tempore estatis.
¶ Amplius generatio tonitruū et choruscationis nō fit nisi cū frigore
fortissimo impellente nubē aquosam et comprimēte vaporem. Tale au-
tem frigus non est in aere, nisi sit expulsū vndiq; ad locū vicini aeris,
huius autem expulsio nō est fortis nisi tempore caumatis vt patet p̄ an-
tedicta. ¶ Generatio igitur tonitruū et choruscationis p̄ se non est, ni-
si tempore estatis. ¶ Ex hoc autē scitur q; harum generatio, est post
aure serenitatem, licet in operatione ip̄arum ip̄m obnubiletur celum,
quia tempore nubiloso dispersum est frig⁹ in aere et nō facit operationē
fortem nisi in vno loco. Sed tamen ista non fiunt nisi in nubib⁹. Necess-

Naturalium Alberti

se est ut celum obnubiletur in tempore earum descensus. ¶ Et licet aliquando non videatur nubes et tamen fulgura micant sicut in estate videtur chouscacio sereno celo et precipue in crepusculo. tamen ibi sunt nubes unde micat chouscacio et ad nos venit tantum splendoris alteratio et non tonitruum. ¶ Ex predictis autem de facili scitur duplex locus harum impressionum scilicet. Locus ubi generantur secundum formas suas. Et locus unde extrahitur et elevatur materia sua. ¶ Necessesse est enim ut generentur in loco altiori quam alte humide impressiones. quia ille locus superior est frigidior eo quod ad ipsum frigus depellitur. ab calido inferiori. Et huius signum est magnus et multum spacium quod est inter auditum tonitruum. et visum chouscacionis. Precipue quando sunt tonitrua magna. quia tunc magis est illud spacium quam cum tonitrua parva sint. Locus enim unde extrahitur materia / est humidus grossus / habens humorem aqueum et terrenum conglutinatum non de facili separabilem. quia hic ab igne adurente comprimitur. et inspissatur in nube. ¶ Quid autem virtutis habeat in tonando iupiter. obmissis frivolis augurum verbis. inter se repugnancibus. ¶ Dicimus quod sapientes philosophi Ioui qui est unus de septem planetis. tonare attribuerunt. Cuius nulla est alia causa. nisi quod iupiter in sua habet potestate elevare materiam fortium et siccorum vaporum et precipue quando fuerit coniunctus in aliqua virtute cum Marte tempore estivo in signis septentrionalibus. quia tunc potest certissime predicti. ¶ Multe scintillationes et tonitrua fiunt in aere. Ita quod periculum hominibus est venturum per aeris pestilentiam ex nimia chouscacione futura.

Tractatus Quartus

propter incensos vapores. pestiferos immixtos aeri. quia iupiter cum sole eleuat eos. et mare incendendo corrumpit eosdem. et ita fit aer venenosus Et hec de tonitruis et coruscationibus sufficiant dicta.

Capitulum Undecimum de cau

sis loco et generatione terremotus.

Terre autē motus causam materialem habet scilicet vaporem siccum grossum. et valde terrestrem. ¶ Causam autem efficiētem huius calorem solis penetrantem in profundum. sive in vētrem terre. ¶ Locum autem generationis habet terrā opilatam in superficie ¶ Redeo igitur et distinguo hec tria. incipiēdo a loco. Locus igitur opilatus est tribus de causis. Aut quia non est arenosus mari tamē propinquus. ita tamē quod fluxus et refluxus maris semper sint ad terminos loci ipsius. et sic opilatā loc⁹ ab humido maris. et sic cōcludit vapor quod non potest exalari. quia humidum est repletum pororum ¶ Aut opilantē porū pluujs multis et primis replentibus poros. ¶ Aut si terra est solida et continuata saxo. ¶ In his autem locis exsiccat vapor a calore solis subter⁹ / et nō potest exire ppter opilatos poros in superficie / et ideo multiplicatur in ventre terre. ¶ Materia autē terremotus cum sit terrestris vapor. diuidit per multum et paucum / grossum et subtile / calidum adustium / et frigidū temperatum. ¶ Ex his ergo duobus scilicet loco et materia cōcluditur tempus egressionis. et terremot⁹ effect⁹ Tempus igitur terremotus egressionis frequenter est tempore equinoctij quia tunc multiplicat materia ventorū extra et intra terrā. et sic mul

Naturalium Alberti

explicata scinditur terra et egreditur vapor. ¶ Vidimus terremotum ma-
gnum et longo tempore durantem ut in Lombardia qui fuit circa tropicum
hiemalem. Et hoc accidit ex eo quia materia fuit multa in terra profun-
do et pori isto tempore valde opilati sunt in terra ista! ita quod non potuerunt
evaporare paulatim. et ideo movit se sepe. Erat autem vapor calidus valde
et diffusus per latitudinem ipsius provincie et quia erat calidus valde
et in die frequenter quievit! et tunc a sole subtiliatur ita quod non poterat
movere terram. Nocte autem noctis frigore inspissabatur ita quod tunc va-
luit terram movere. Et ideo precipue medijs noctibus ventebat et duravit
fere per dies quadraginta. tempore autem diurno magis est de mane et in meri-
die quam in alio tempore diei. Et magis in nocte fit quam in die nisi per accidens a-
liquando eveniat. Quando enim vapor calidus est tunc frequenter nimis
subtiliatur in die et inde inspissatus movet terram in nocte. ¶ Si autem
sit frigidus et paucus tunc flat in nocte. Et quia paucus est primo respectu
solis subtiliatur in mane et movet terram. ¶ Si vero est frigidus multus
et spissus. tunc non subtiliatur ad movendum nisi sole confortato super ipsum
in meridie. Egressus autem eius quando est paucus et subtilis. et terre pori
sunt laxi! tunc exit sine sono et non producit nisi parvum tremorem. ¶ Si
autem est subtilis et parvus! et pori terre sunt constricti et tunc inducit cum
tremore parvo quendam sibilum. ¶ Si vero multus est et spissus et pori
terre constricti sunt! tunc autem est frigidus non adurens! aut calidus adurens.
¶ Item autem est vapor unius venti principalis aut duorum oppositorum! sive
autem a quilonis et austris vel subsolani et favonij. ¶ Item autem est in loco ubi

Tractatus Quartus

sunt aque. vel ubi nō sunt aque. Si est vapor nimis frigidus in loco nō
aquoso multus et pori terre cōstricti sunt. eleuabit terrā Ita q̄ videbē
tur mons vel collis. Et si non p̄citur ad alium locum ex imperu tunc
residet iterum vapore egresso in toto vel in parte ¶ Si autem est frigi
dus et multus in loco opilato ubi sunt aque. tunc si sunt aque in superficie
absorbet eas vsq̄ ad tempus. donec resideat quod eleuatum est ¶ Et
hac causa accidit q̄d pro miraculo habitum est. In partib⁹ nostris neca
ro fluuio circa villam leyson ibi absurbitus fuit necarus per vnam leucā
per diem vnus. et non sentiebat manatio aque super istam leucā Et
q̄ in loco terremotus absorbeatur aqua et egrediebatur post illā leucā
et iterum residente fundo manabat vt prius. Et ego eodē tempore sup
ueniens inueni hoc factū ex terremoto ¶ Si autem aqua fuerit in pro
fundo terre. et tunc quādoq̄ terram proicit et facit eā apparere vt foue
am Si autē vapor siccus est et adustius et in loco opilato et nō aquoso
tunc egrediens exsufflat multum cineres exuste terre. Ita q̄ quādoq̄ co
operit ciuitates vicinas destruendo eas. Et cū quādoq̄ taz ille vapor
adustius q̄ frigus procedens terrā vel cineres proiciūt in fluuiū et coo
perunt. ita q̄ vident absorbere ipm. Et quādoq̄ eciam in obstruen
do fluuios in vna parte. cogunt aperire in alia ¶ Si autem est vapor
oppositus alteri hoc est valde incautū quoniam tunc facit voragine profundas.
Et quādoq̄ vnus ventus mouet aquam venientē a parte vna
et alius venientem a parte alia Et inducunt ex cōcursu diluuiū particu
lare. Et precipue quando obstruitur fluuiorū hostia ad fluxum consue

Naturalium Alberti

tum. Exemplum autē de terremoto ponitur in castanea ⁊ ovo que se po-
nunt in ignem non fractis corticibus! vapor qui est interius excitatur a
calore exteriori! et incipit subtilari Et volens exire tūc inueniet resistē-
tiam cū impetu magno frangit testam! ita q̄ frequenter proijcit ovum
vel castaneam de igne ¶ Signa autem terremotū precedentia est fri-
gus ex vapore frigido. Et son⁹ ex motu subterraneo. Sequētia sunt ca-
ligo et tenebre circa solē et stellas. ppter dispositionē nublum. Et hec
de terremoto sufficiunt dicta.

Capitulum Duodecimum de ge- neratione et effectibus venti turbinis.

Equitur tandē videre de vento turbinis. Et de illo determi-
nare facile est s̄m predicta. quia non causatur nisi a ventis ex
opposito p̄tra se ventientibus Quorū uterq̄ est eque potens ¶ Effe-
ctus autē eius est quandoq̄ eleuatio pulueris. Et quandoq̄ radica-
tio arborū! s̄m q̄ fortiores vel debiliores sunt. Quandoq̄ autem vnus
est debilior alio cū resistētia aliqua et tūc cedit per totam viam. Quā-
doq̄ flatus vnus eleuatur super alium et puluis inuoluitur s̄m circulū.
¶ Sit autē quandoq̄ per accidens turbo ab vno vento tantum quando
repercutitur ad parietem versus suum flatum.

Capitulum Tredecimum de gene- ratione et colorum significatione et apparitione yridis.

Estat nunc videre causas generatorum ex vapore qui coniun-
gitur cum lumine solis atq̄ stellarū sicut est yris. Et circulus
R i

Tractatus Quartus

solis et lune et colores nubium ac nebularum ut sunt comete et galaxia ¶ Sciendum ita quod secundum Aristotelem iris causatur ex radio solis redeunte ad vaporem perarum nubibus. sicut resurgens radius in aquam et relucet ad parietem ¶ Oportet autem nubem esse tersam et quietam. ex quiete enim partes confluunt et cum sint similes et sic exterior superficies plana sit et lenis ad recipiendum radioꝝ impressionem. Et sic radius relucet ad vaporem oppositum. Sicut speculum luminosum relucet ad speculum sibi simile contra faciem positum. Cuius signum ponit Aristoteles in libro meteororum. dicens. Quisvis fuit debilitatus cuiusdam viri et dum iree vidit lumen ante se / quod coram facie sua erat quando ambulat. quia humore multum grosso et turbido in pupilla oculorum defluente ymago eius confusa. et precipue oculorum imprimebatur in humore isto tanquam in speculo quodam. ita quod putabat animal simile sibi coram facie sua ambulare. ¶ Et licet sol cuius imago est iris sit rotundus. Ex quo sol longe latior est nubibus superioris parte tangens nubis imprimit ei formam arcualem. unde quanto sol est ortui propinquior vel occasui. tanto in opposita parte apparet arcus maior ¶ Colores autem iridis causantur ex eo quod nubes irradiata a sole. partes habet quasdam altiores. quasdam dimissiores ut sole transmittant. et quasdam grossiores ac alias subtiliores. ut sole excludant ¶ Hec inequalitas alternatim lucet umbramque permiscet Et illam mirabilem speciem arcus representat Sunt autem colores secundum artem. tres vel quatuor scilicet vinosus: ruber extrinsecus super gibbositate arcus post quem sequitur viridis. deinde albus Et sub illo citrinus ad modum speculi dispositus ¶ Et non possunt pictiores fa-

Naturalium Alberti

vere colorem talem similem iridi. Et precipue compositum mediū inter
intrinsicum et extrinsecum ¶ Quidā tamē dicunt iridem quatuor ha
bere colores principales ex quatuor elementis Et quibus etiā dicūt nu
bem esse compositā Ab igne rubeum / ab aere purpureū / ab aqua glau
cum / a terra viridē ppter arbores et herbas ¶ Arcus iste in diversis
temporibus diversa significat. In meridie em̄ arcus magnā vim aqua
rum in aere eē significat! que in meridie dominari possit Si vero circa
occasum fulserit! tonabit et leuiter pluet Si ab oriente surrexit serenita
tem pmittit De arcu Aristoteles ait q post autumnale equinoctiū s3 li
bre signū! in qualibz hora diei posse fieri arcū iridis! in estate vero non
nisi incipiente die vel iam inclinante Cui⁹ rei causam reddit istam In
estate circa meridiē sol est calidissimus et nubes erurit ita q suam ima
ginem in eis imprimere nō potest Sed in tempore matutino aut vergēs
ad occasum q minus calet et a nubibus sustinere potest! suā in eis ima
ginem imprimere potest Item cū sol nō valeat facere circulos nisi oppo
sitis his nubibus in quibus facit eum. Cum em̄ dies in autumnno sunt
breviores tunc semper nubes sunt sibi oblique oppositae Et ideo qualibz
parte diei cū sol est altissim⁹ nubibus potest suam imprimere figuram.
Temporibus vero estiuis super verticem nostrum superfertur et tūc me
dia die nubes directe respicit nec potest eis suam imprimere imaginem.
¶ De iride dicit Isidor⁹ in li. Etimologiaz q arcus celestis dicit⁹ ē a
similitudine arcus curuati! iris ppiū nomē habet Et dicitur iris qua
si aeris arcus. quia per aerē ad terrā descendit. Hic autē a sole resplen
R ij

Tractatus Quintus

Det dum concave nubes ex aduerso solis radium recipiunt! et arcus speciem fingunt! cui varios colores dat res illa quia aqua tenuis et aer lucidus et nubes caligantes irradiate varios istos dant colores.

Capitulum Decimumquartum

de generatione et significatione Halonis.

3
Irculus autem qui quandoque videtur in circuitu solis siue corona Causatur ex vapore humido ascendente et multiplicato in aere! super quem cum sol illuminatur: relucet splendor ei? in aere vltra illū vaporem aut in illo Deinde autem reflectit lumē illud ab aere residens super ipm vaporem ascendētem: et sic videtur circulus in circuitu solis siue corona. ¶ Et licet ille circulus videatur solem tangere nō tamen longe a terra videtur ista effigies Sed visus imbecillitate deceptus putat ipm esse circa solem. ¶ Et similiter accidit circa lunam aliasque stellas lumen habentes Hi circuli etiā de nocte circa lunam et stellas frequentius apparent circa solem rariis propter fortitudinem caloris vaporem resolventis. ¶ Circuli si isti delapsi equaliter in senetipis euauerunt signant aeris tranquillitatem Si autē in vna parte quasi corrupti cessauerunt ventum ab illa parte flare significant. Si vero locis rapti fuerint pluribus! naute vt tūc in mari tempestatem expectant ¶ Videtur etiam quandoque color solis sicut pume accense aut vehemētis rubedinis! quod contingit ex multo fumo vel vapore ascendente ad ipsum. Sicut contingit ex fumo ascendente de lignis viridibus coniuucto cum lumine ignis.

Naturalium Alberti

Capitulum Decimum quintum

de nubium coloribus.

Colores vero nubium siue nebularum causantur ex coaduna-
tione luminis cum ipis scd̄ q̄ magis et min⁹ ip̄e nubes sunt dy-
phone; unde dicit auerrois Necesse est q̄ color sit ex adiunctione corpo-
ris lucidi cum dyaphono. ¶ Color igitur albus causat̄ in nube ex ad-
iunctione luminis clar̄ cū ea si fuerit in ip̄a nubes mult̄e dyaphoneytate
¶ Color vero niger causat̄ in nube ex coadmixtione luminis cum ea si
fuerit minime dyaphoneytatis ¶ Medij autem colores inter album
et nigrum diuersificantur scd̄m diuersitatem istor̄ duorum sc̄ coloris lu-
cidi Et coloris dyaphoni scd̄m magis et minus Et ideo dicit auerrois
color alb⁹ et niger sunt elementa colorum ¶ Rubedo vero serotina in
nube causat̄ ex spissitudine ip̄ius nubis propter solis adustionē caloris.
Et ob hoc est min⁹ dyaphona cui sic lumē coniungit̄ solis et in ea ruberū
efficit colorem Unde etiam signū est future serenitatis. ¶ Matutina
vero rubedo in nube causatur ex spissitudine eius; propter vapores hu-
midos aqueos abscondentes, quibus dū coniungit̄ lumen solis efficit co-
lorem rubeum; siue vinosum Sicut cōtingit̄ in fumo resolutō de viridi-
bus lignis confuncto cum lumine ignis; unde signum est future pluuie.

Capitulum Decimum sextum de

generatione Galaxie.

Et galaxia autem dicit Aristoteles q̄ sit ignis pur⁹ ppinqu⁹
ubi stellato inflammatus et lucidus. Et in loco galaxie sunt
Kij

Tractatus Quartus

parue stelle multum spisse et magne et propinque et lumine Ex cōsumptione igitur luminis stellarum sibi quicquam convenientiū! suscipientiū etiam splendorem a sole Insuper adiuncto lumine ignis puri et inflammati videtur lumen oblongum! quod philosophi Galaxiam dixerunt. Et quia stelle predictae sunt celo infixe propter hoc videtur Galaxia in vno loco orbis non recedens ab eo.

Capitulum Decimumseptimum

et vltimum de generatione Comete.

Comete sunt stelle habentes comas quod fit propter aerem inflammatum contentum a stellis siue a planetis scilicet Ioue Saturno Marte Sole ac Venere Isti enim propter velocitatem motū igniunt aerem et sic propter aerem inflammatum contentum a stellis predictis. cōsumpto lumine ipsorum cum eo videntur stelle comate ¶ Dico ergo quod Cometa nihil aliud est quam vapor terreus grossus cuius partes sibi multum cōsacient / paulatim ascendens ab inferiori parte estus vsque ad superiorē eiusdem! ubi concavitatem ignis attingit et ibi diffusus et inflammatus Et ideo videtur longus frequenter et diffusus. ¶ Dico ergo vapor terreus ut habeatur comete materia Dico grossus quia si esset subtilis necessario euaporaretur et dispergeretur Dico cuius partes placet quod est bene commixtus et viscosus hic ascendit vsque ad regionē que dicitur estus Et quia multam constantiam in partibus suis habet primo per ignis calorem diffunditur! et postea inflammatur et in medio semper remanet spissus ubi nutritur de thesauro suo qui est sub eo. Et ideo est inflama alba

Naturalium Alberti

valde et spissa ¶ Illud autem quod distat ab ymo diffusum est ad la-
 tera tenue est et habet flammam tenuem ad modum nubis valde albe . et
 hec vocantur coma . ¶ Durat autem per totum tempus quo sic eva-
 porat ad ipsum suus thesaurus . ¶ Ego autem cum multis alijs Anno
 incarnationis domini Millesimoducetesimoquadagesimo in Saxo-
 nia vidi Cometam quasi iuxta polum septentrionalem Et projecit ra-
 dios inter meridiem et orientem . magis tamen ad orientem Et constat quod
 ibi non fuit via alicuius planete . Et hec de generatis ex vapore quando
 coniungitur cum li. vine solis atque stellarum sufficienter dicte .

Tractatus Quintus et ultimus Summe Naturalium Alberti ma-

gni libris de Anima correspondens Duodecim continet capitula
 Quorum primus explicat aliqua ad subsequencia necessaria .

Ite dicit Damascenus ! impossibile est substantiam
 esse expertem aliqua operatione naturali Inter
 substantiam autem et operationem media est po-
 tentia ! per quam substantia operatur . Et ad hoc

concordat ! quod dicit Dionysius in celesti Jerarchia duodecimo capi-
 tulo ! ubi dicit ! quod Omnis intellectus ! preter intellectum divinum ! in-

tria dividitur scilicet in substantiam ! virtutem et operationem Propter
 hoc inter substantiam et anime operationes medie sunt potentie ! de qui-

bys dicere propositum est ! secundum traditionem doctorum philosopho-
 rum

et theologorum ! Ut non dicamus invenire sed potius inventa recitare

¶ Iste est tractatus quintus et ultimus
 summe naturalium Alberti libri
 de anima et de vita correspondens
 duodecim continet capitula
 Quorum primus explicat aliqua
 ad subsequencia necessaria .
 Ite dicit Damascenus ! impossibile
 est substantiam esse expertem
 aliqua operatione naturali Inter
 substantiam autem et operationem
 media est potentia ! per quam
 substantia operatur . Et ad hoc
 concordat ! quod dicit Dionysius
 in celesti Jerarchia duodecimo
 capitulo ! ubi dicit ! quod Omnis
 intellectus ! preter intellectum
 divinum ! in tria dividitur
 scilicet in substantiam ! virtutem
 et operationem Propter hoc
 inter substantiam et anime
 operationes medie sunt potentie !
 de quibus dicere propositum est !
 secundum traditionem doctorum
 philosophorum et theologorum !
 Ut non dicamus invenire sed
 potius inventa recitare

¶ Iste est tractatus quintus et ultimus
 summe naturalium Alberti libri
 de anima et de vita correspondens
 duodecim continet capitula
 Quorum primus explicat aliqua
 ad subsequencia necessaria .
 Ite dicit Damascenus ! impossibile
 est substantiam esse expertem
 aliqua operatione naturali Inter
 substantiam autem et operationem
 media est potentia ! per quam
 substantia operatur . Et ad hoc
 concordat ! quod dicit Dionysius
 in celesti Jerarchia duodecimo
 capitulo ! ubi dicit ! quod Omnis
 intellectus ! preter intellectum
 divinum ! in tria dividitur
 scilicet in substantiam ! virtutem
 et operationem Propter hoc
 inter substantiam et anime
 operationes medie sunt potentie !
 de quibus dicere propositum est !
 secundum traditionem doctorum
 philosophorum et theologorum !
 Ut non dicamus invenire sed
 potius inventa recitare

*Opinionibus & dicta sapientia que videtur a novo inventa fuerit in auctoritate ante
longa ipa & p. incerta & p. aqua ad immutationem. Non motus libri eorum fuerit corrupti & dicta eorum
fuerit oblivioni tradita. Sic videtur quod de nova inventa ad hunc non sunt.*

Tractatus Quintus

*Ne domus Alberto rector opi
nionibus per quod inquirat
quod potest aut sunt valde
distincti ab ipa anima sunt ad
ut prima opinio videtur quod potest
sunt eadem sunt rem hanc
& quod ad anima. Fuit tamen
ab ipa sunt distincti relationes
ad alia & ad alia actus*

*Soluit hic invidiam in
aliis opinionibus.*

¶ Sciendum autem quod in primis multorum opinio fuit et abhuc est po-
tencias anime idem esse cum ipa anima. Nec differunt nisi in quadam re-
latione ad actum. Unde potentia rationalis secundum eas est anima relata

ad actum ratiocinandi. Potentia irascibilis est relatio ad actum irascendi.
Et sic obicitur ergo erit secundum hoc relatio unius potentie ad diversos actus.

Vel quod etiam una predicabitur de alia ad minus secundum accides. Respon-
detur quod non sequitur quod potentia in rectitudine dicit ipsam essentiam. Sed
in obliquitate dicit relationem ad actum talem vel talem. Et quia hec
relatio non est una propter hoc non est una sola potentia / nec una sola pre-
dicabitur de altera. Signatur enim potentia in abstractione. Unde dicit
relationem anime ad actum non ipsam animam relata ad actum.

¶ Isti sic opinantes habent multum pro se illud scilicet quod dicit beatus Augustinus
in libro de differentia spiritus et anime quod anima est domus sue potentie. Sed alij

dicunt quod beatus Augustinus hunc non composuit librum. Et causa est
quod in libro retractationum ubi enumerat libros suos omnes et nihil di-
cit de illo ibi sed tamen habent plura contra se.

¶ Sed aliorum opinio
est dicentium quod anime potentia non sit idem cum anima. Sed sunt plu-
res potentie secundum essentiam differentes. Licet non sint substantia, talis opi-
nio est verior atque etiam solemnior videtur. Nam sicut in anima differunt

quid esset quo est. Ita quod potest et quo potest. Et licet idem sint in sub-
jecto et in substantia tamen in essentia differunt. Essentia enim est illud

quo res est vel non est id est quo res est rationalis aut concupiscibilis /
aut irascibilis et hoc verum si habet potentiam rationalem / concupiscibilem

*Unde dicitur in libro retractationum sit hic
ignotum quod sit / aliter est hanc
auctoritatem est in libro 21 alia
esse alia in retractatione de libro
fundamentalis realitate sub. etc.
Alia formalis & realis sunt in
anima & sunt potentie sunt in
aut non sunt in anima.*

*Sed aliorum
hanc opinionem potest
pari. Igitur ratio. In libro
formaliter eorum actus & potentia eorum
natura ad idem sunt in anima
quod dicitur in libro 21 in retractatione
aut per se quod sunt in anima
potentia de quibus actus sunt
realiter distincta. Sed de eorum
quod potentia sunt in anima opinantur
sunt. Si quod anima sunt sua potentia
sunt operantur. Hoc Augustinus
est. Non in libro retractationum
aut in libro 21.*

*Non dicitur in libro retractationum sit hic
cognitio informat id esse et tribuit. Sed dicitur a per se stando. In libro retractationum
dicitur in libro 21 in retractatione de libro 21 in retractatione. Sed dicitur spiritus a in corpore
a corpore est aliena anima anima non est corpus. Sed actus corporis organici est 2 de anima.*

*Ne domus Alberto rector opi
nionibus per quod inquirat
quod potest aut sunt valde
distincti ab ipa anima sunt ad
ut prima opinio videtur quod potest
sunt eadem sunt rem hanc
& quod ad anima. Fuit tamen
ab ipa sunt distincti relationes
ad alia & ad alia actus*

*Soluit hic invidiam in
aliis opinionibus.*

*Unde dicitur in libro retractationum sit hic
ignotum quod sit / aliter est hanc
auctoritatem est in libro 21 alia
esse alia in retractatione de libro
fundamentalis realitate sub. etc.
Alia formalis & realis sunt in
anima & sunt potentie sunt in
aut non sunt in anima.*

*Sed aliorum
hanc opinionem potest
pari. Igitur ratio. In libro
formaliter eorum actus & potentia eorum
natura ad idem sunt in anima
quod dicitur in libro 21 in retractatione
aut per se quod sunt in anima
potentia de quibus actus sunt
realiter distincta. Sed de eorum
quod potentia sunt in anima opinantur
sunt. Si quod anima sunt sua potentia
sunt operantur. Hoc Augustinus
est. Non in libro retractationum
aut in libro 21.*

*Non dicitur in libro retractationum sit hic
cognitio informat id esse et tribuit. Sed dicitur a per se stando. In libro retractationum
dicitur in libro 21 in retractatione de libro 21 in retractatione. Sed dicitur spiritus a in corpore
a corpore est aliena anima anima non est corpus. Sed actus corporis organici est 2 de anima.*

Naturalium Alberti

aut irascibilem Ex quo igitur differunt ista non habent eandem ratio-
nem suae essentiam. **C** Subiectum autem est quod subest istis proprie-
tatibus a quibus est inseparabile. Substantia autem est in quantum
actus insunt ei sine quibus non potest esse. Unde et propter hoc dicitur
quod potentie anime in subiecto conueniant. Sed differunt ut visum est
in essentia.

Capitulum Secundum de diu- sione potentiarum anime.

Uic ad diuisionem potentiarum accedamus. **C** Sciendum
est quod Aristoteles diuidens potentias anime ponit quinque earum

dem differentias in secundo de anima. Que sunt vegetatiua ! sensitua ! ap-
petitiua secundum locum motiua ac intellectiua. **S**icut autem in vi. lib. na-

tu. ponit solus tres animas ! vegetabile ! sensibilem et rationalem. Sub
sensibili comprehendit appetitiuam et secundum locum motiua. **V**ocat autem

hic motus secundum locum ! motus progressus in toto corpore. **E**t non ille qui
est motus dilatabilis in partibus secundum augmentum. **Q**uia talis motus est

etiam in plantis. **Q**uare autem Aristoteles diuisit sensitiuum contra ali-
as species appetitiuum et secundum locum motiuum. cum iste tres potentie sunt ani-

me sensibilis. **R**atio huius fuit. **Q**uia sensibile in quantum est de
ratione nominis et vi vocis. dicit potentiam apprehensiuam et ista est pass-

ua. **E**t propter hoc ponit ex opposito appetitiuum et motiuum secundum locum
que sunt potentie actiue et motiue. **A**uicenna autem diuidit secundum tres

differentias anime que sunt vegetabilis sensibilis et rationabilis. **Q**ue

2 S parte 1 q 111 Ponit autem
quodam proprietatem...
accidendum...
origo et habitus

Alibi per capitulum...
Albertus per se...
quod eius intentionis est de...
et habere in...
potentia

Nota circa...
consideranda...
propter...
quod...
motus...
et...
et...
et...

Uic regula...
hinc...
regula...
et...
et...
et...

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including phrases like "si autem", "si ergo", and "si ergo".

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including phrases like "nota circa", "regula", and "si ergo".

Tractatus Quintus

cum sint in eodem subiecto ut in homine dici non debent tres anime Sz
prove sunt in diversis (puta in homine . planta et bruto) dici tres aie

*Comitatus aut Impromis 37
Dicit Damasceni*

possunt . de hoc dicitur inferius ¶ Damascenus primo facit bimebze
divisione sz in rationalem et irrationalem . Et irrationalem dividit in
duo sz in obediens siue in psuasibile rationi . et in inobediens siue in im-
persuasibile rationi . Et vocatur rationi inobediens . quod est plantati-
ve siue virtutis naturalis Platiuam autem siue naturalem vocat ve-

*2ma et comprehendit virtutem
pulsualem*

getabilem . Comprehendit autem sub inobediens siue impuasibili zo-
ticam siue pulsuaalem ¶ Que a medicis vocatur spiritualis / inobediens si-
ue impuasibile . plus comprehendit q̄ vegetabilis siue virtus naturalis

*2ma ad istum p̄ spectat que q̄
de re et p̄fecto in p̄fecto . ubi
p̄fecto dicitur ubi inobediens
p̄fecto dicitur ubi inobediens
30 hinc ad zodiacum dicitur*

¶ Aristoteles autem non facit mentionem de pulsuali in li . de anima .
quia forsitan nimis descenderet ad specialia . Damascenus vero ut theo-
logus et medicus de omnibus agit et ideo ponit hoc membrum ¶ Nota

*zotica virtus naturalis p̄fecto
ab epate dicitur
zotica virtus naturalis p̄fecto
ab epate dicitur
zotica virtus naturalis p̄fecto
ab epate dicitur*

da est quedā distinctio inter virtutem zoticam et zodiacam . Non enim
idem est zotica et zodiaca virtus . zodiaca virtus em̄ idē est q̄ virtus ani-
malis . Unde circulus qui est in medio celi duodecim signa comprehendens

zodiacus est . quia illa signa figurant animalia ¶ Zotica autem non
est idē quod animalis virtus . Sed distinguitur contra ipam ut in ter-
cio libro p̄tengni . c . primo . ubi dicitur ¶ virtutū he quoz sunt ani-

males he naturales . et he zotice Et hec eadē diuisio fit in medicina in
libro iohannitij Nagogariū . ubi dicitur Quod virtutis trina est diuisio /

spiritualis / naturalis / ac animalis Spiritualis idē est q̄ zotica / siue
pulsualis . Quod patet quia officium spiritualis virtutis est dilatare cor

*Dilatare q̄ ad p̄cipuum aerem
quo calor temperet et dicitur
9 p̄fecto Constringere vero ad expellendum
supplens firmos status quos medici appellant (apinosos)*

¶

Naturalium Alberti

et arterias, et iterum restringere, et hoc est virtutis pulsualis Quia pulsio
 ut dicit Philaretus. Est motio cordis et arteriarum que sunt. Sisto
 le et Dyastole fit ad frigidationem caloris naturalis siue innati. Et ege-
 stionem fumositatum superfluarum. Colligam ex predictis quinq[ue]
 differentias potenciarum esse secundum Aristotelem. Tres vero secundum Avicennam
 Damascenus me et theo, non concordat in littera sua. Sed in sententia
 omnes concordant.

Capitulum Tertium de cuiusda[m]

dubij motuum et solutivum.

Incendum ergo de potencijs anime vegetabilis. Sed primo de
 quodam quod supra dictum est. scilicet in homine non tres distin-

cte anime / aliqui enim dubitaverunt de hoc et aliter senserunt. Volebant au-
 tem probare quod essent differentes anime et res secundum substantiam hoc modo.

Dicit enim damascenus. Quorum substantie vel nature sunt differentes
 etiam habent differentes operationes. Et quorum substantia est eadem
 operationes habent easdem / ergo quorum operationes non sunt eadem
 nec substantia est eadem. Sed in homine vegetabilitas / sensibilitas / et
 rationalitas non sunt eadem operationes. ergo non sunt eadem in sub-

stantia. Ad idem prius cause immediate un[us] est effectus. et pluri-
 plures. Sed et propria per se accidentia sunt effectus ipsius substantie.

ergo anime vegetabilis sensibilis. Rationalis diversa sunt propria et per se
 accidentia innata. Necesse est ponere animam partibilem vel compositam
 ex diversis partibus vel esse substantias diversas. Item virtus non est sine

Epilogus divisionis.

Capitulum 37 huius tractatus. Si in
 quo posito generali ponatur anima
 Intendit quod de ipsa dicitur
 in speciali et primo de parte
 vegetativa que via gradus est per
 et anima et de gradibus animalium
 et quod est ab alijs separata
 ab anima ab hac minime contraria
 tamen de ipsa dicitur quod movetur
 quoddam subinde et super dicitur
 et videlicet in hunc modum
 que distincte videtur et per se
 Circa quod duo sunt per se
 etiam parte arguit. Sed veritate
 illius subij declaratur et ratio in oppositum
 factis soluit.

per autem per se affertur hoc idem

Inova Embrio s3 massa carnea & qua fit homo & dicitur vita plantae cessat arguerit nuntiat & ppar...
 vita animalis sentit...
 dicitur vita plantae cessat arguerit nuntiat & ppar...
 dicitur vita plantae cessat arguerit nuntiat & ppar...

Tractatus Quintus

Signat...
 dicitur...
 dicitur...

Movet...
 dicitur...
 dicitur...

eo culus est virtus. Sed virtus anime vegetabilis est in embione ut dicitur Aristoteles in de animalibus...
 Embrio prius vivit vita plante et membra formant s3m virtutem vegetabilem / que consistit in embione. Ergo necesse est ibi esse animam vegetabilem. Et si dicatur qd falsum sit illud. qd virtus no sit sine eo cuius est virtus? Quia sicut philosophus vult qd ignis virtus est in aere. non tamen ibi operatur actualiter...

...nihilominus tamen potest haberi propositum per eundem philosophum! qui dicit qd quilibet virtus ignis sit ibi. non tamen operatur nisi excitatur ab igne. Ergo cum virtus vegetabilis operatur in embione! necesse est qd hoc faciat excitata / ab eo cuius est virtus ista. Et sic necesse est animam vegetabilem ibi esse actu. Sed non dum ibi est anima rationalis s3 in embione ergo non est eadem s3m substantiam. Ad idem quocumq; idem sunt in substantia si unum est separabile et reliquum. Sed anima rationalis est separabilis. anima vegetabilis et sensibilis inseparabiles ergo non sunt s3m substantiam eadem. Sed contra quicquid potest inferior. potest et superior s3 anima rationalis est virtus superior. ergo quicquid ille due anime possunt. et ista potest vel in se vel suis potentibus. Cum igitur natura nihil facit frustra / et anima rationalis sit sufficiens ad operationes illarum. ergo non erit in homine nisi una anima scilicet rationalis. que

habet in se virtutem vegetandi / sentiendi. Item ad hoc facit qd dicitur commentato: super tercio de anima libro Platonem reprehendens. ponentem tres animas et commendat Aristoteles ponentem unam animam. Item Augustinus in li. de spi. et anima. qd una et eadem anima videtur

...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...
 ...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...

...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...
 ...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...

ponit...
 dicitur...
 dicitur...

Quod...
 dicitur...
 dicitur...

In hoc...
 dicitur...
 dicitur...

Et primo...
 dicitur...
 dicitur...

Massa carnea...
 dicitur...
 dicitur...

...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...
 ...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...

...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...
 ...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...

...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...
 ...quod in una parte corporis videtur et in altera parte...

Naturalium Alberti

de primis & operacione vegetabilis

Etiam in eodem homine vegetativa prior est operatione vegetandi.

Ad verificationem autem huius quod ille tres potentie non dicuntur differentes secundum substantiam simul sunt sic potest ostendi Quia in homine mortuente! quando anima rationalis recedit! non remanet potentia vegetandi

vel sentiendi. nec remanet utraq; illarum secundum ordinem quem habuissent in generatione et creatione quod que prior sunt in generatione! sunt ultima in resolutione

Ad idem est quod uni perfectibili correspondet una perfectio Et si perfectibile non est aliud secundum substantiam et essentiam, nec perfectio erit alia secundum essentiam suam! quia idem est homo in essentia et substantia secundum substantiam rationalem vegetabilem et sensibilem Ergo perfectio illorum trium erit eadem secundum substantiam. Ergo in homine non differunt substantialiter rationalitas sensibilitas et vegetabilitas.

Ad idem potest induci ratio theologica! quonia cum anima vacat in desiderijs carnalibus! impeditur a contemplatione supernorum. ergo eadem est secundum substantiam. Quia si diverse essent secundum substantiam tunc actus unus non dependeret ab actu alterius. Et sic una non retardaretur ab actu suo proprio propter actum alterius Sed cum hoc sit falsum. manifestum est quod non est nisi una anima rationalis et non plures. Ratioes vero ad utraq; partem plures sunt de quibus super eadem ad prius.

huc p 3a parte huc capituli in qua conferuntur positiones predicta 36 p 36 an p 37 p 38 p 39

Ad hoc ponit ad hoc ut sit unum corpus & una anima hanc et perfectio eius respondere suo perfectibili sui proprio perfectibile est

Ad hoc ponit 3a parte ad p 38 ad p 39 hoc idem est

Capitulum Quartum de potentijs anime vegetabilis specialiter.

de vegetativa

Eademus igitur ad divisionem anime vegetabilis in suas potentias que sunt tres! nutritiva! generativa! augmentativa

nutritiva per ad generationem in loco non per se in individuis. generativa per ad generationem in loco non per se in individuis. augmentativa per ad generationem in loco non per se in individuis.

In hoc capitulo de compositione Alberti absolute questione 1a in 2o capitulo nota dicitur quod in homine sunt 3 anime realiter distincte Sed pro ut in diversis capitulis dicitur dicitur de potentia anime vegetabilis in speciali et duo sunt nutritiva et generativa in 3o p 38 dicitur de augmentativa in 3o p 39

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including references to other parts of the work and philosophical discussions.

Tractatus Quintus

*ut dicitur potius nutritiva
actus qz actus nobis no
nores potentes*

Nutritive actus est nutrire siue alimento uti. et potetiam ista siue

actum istu semper habet anima vegetabilis. Quia hec potentia est da

ta sibi ad cōseruationem sui individui. Cibis em̄ quo res animata ali

tur ! luit humidum. Et est exemplum in lampade ardente ubi cito cō

sumeretur flumen si non esset humidum exterius in oleo quo pasceretur

ignis. **R**eius autē sunt quatuor partes scilicet. attractiua. digestiua.

retentiua. expulsiua. Attractiua est que cibū attrahit que multum est

necessaria plantis. Digestiua est que cibū alterat et digerit. Et ad ama

sceno vocat alteratiua. Retentiua est que cibum retinet. quod aptum

natum est ad nutriendum. Expulsiua autem est que expellit superflua.

Agere autem de vnaquaqz istarum pertinet ad medicum. **G**enerati

ue autem actus est generare. Est autem generatiua ad saluationē sui in

specie. per se enim nō poterat saluari individuum cum esset corruptibi

le. Et cum saluatur in alio ut sic aliquo modo participat esse diuinū et

perpetuū. **S**uit autem natura ita a deo in saluatione sui sūm species

pūsa ut licet in generandi actu magna sit immūditia / mirabilem tamē

natura apposuit actu generandi delectatiōz. ut sic quodāmodo sequere

tur plis multiplicatio et ut species nō periret. **A**ugmētatiue acc^o est

augmētare. siue ad debitā quantitātē qd cūqz quod augmentat produ

cere. Et dixi ad debitā qritatem. qz sicut dicit Aris. Omniū a natura

constantium ! terminus certus est et ratio magnitudinis et augmenti.

*In potu alio homo & digitus
gustat ita in aqua & quatuor
per Bahiam*

Capitulum Quintum de poten tijs anime sensibilis.

In hoc capitulo quod dicitur de potentia anime sensibilis quod motus animalis procedit de motu vegetabilis primo per se...

Naturalium Alberti

Est hec dicendum est de potentijs anime sensibilis **Quartum**

hec est divisio prima, Quoniam quedam sunt apprehensive quedam motive. Iste due potentie proprie non conveniunt vegetabili anime Quonia omnis apprehensiva est cognitiva que non est in plantis

Item vis apprehensiva semper apprehendit sensibile sive apprehensibile existens in aliqua separatione a re apprehensa. sed erit unibile mediante aliquo ut patet in visu cum apprehendit colorem qui est in quadam ab organo distantia unitur mediante luce et non recipit color in oculo sed species coloris Sed in vegetabili coniungitur potentia cum suo

obiecto ut nutritiva cum cibo augmentativa est cum eo quod auget Nec cibi species cum corpore unitur nutritibili immo substantia cibi.

Similiter nec illa potentia que dicitur motiva est ibi prout in sensibili. Licet enim in omni generatione et augmento sit motus secundum locum non tamen motus progressivus Sed dicitur motus dilatationis vel constrictionis.

In sensibili enim et rationali quia bonum simpliciter vel apparens cum apprehenditur movet appetitum. Et quia bonum illud apprehensum non est coniunctum sibi Ideo datus est animali motus progressivus de loco ad locum ad acquirendum illud bonum et ad uniendum sibi.

Si enim obicitur quod non omne animal movetur de loco ad locum sicut sunt conche habent motum dilatationis et constrictionis sicut et plante

Dicendum quod motus illorum animalium non est solus dilatationis et constrictionis immo est motus aliquo modo qui sequitur formam apprehensam quod patet quia cum delectatione vel cum tristitia sensuali hec enim sequuntur

post autem vegetabile... ab obiecto... Si primus est... Si secundus est... Si tertius est...

non apprehensiva sine cognitione... per se... per se... per se...

motus dilatationis... motus constrictionis... de loco ad locum...

Removet autem...

Liij

post autem vegetabile...

quod dicitur de loco ad locum...

motus progressivus...

Tractatus Quintus

sensum sicut vult Aristoteles secundo de anima. ¶ Preterea si sit dilatacio partium hic et ibi. tamē erit alia hic et ibi Ideo in plantis ē dilatacio partium scdm quantitate augmēti In conchis vero scdm diffusio nem spirituum. s hoc nihil facit ad probandū q mot⁹ magis est in ani malibus q̄ in plantis S; facit ad hoc q̄ ibi est motus qui sequitur ali quo modo apprehensionem Item nō est obiectio de animalib⁹ que sunt scdm Aristotelem imperfecta. ¶ Apprehensuarum autē virtutū que dam sunt deintus! quedam deforis. apprehensue autem deforis dicuntur! que apprehendunt per organum suē in organo quod est extra in corpore Sed forte hoc non inuenitur in sensu tact⁹ quia ibi est caro mediū

ergo tactus est deintus scilicet in carne ¶ Unde apprehensue deforis dicuntur quia apprehendunt rem deforis in subiecto et in presentia. ¶ Apprehensue deint⁹ dicunt. q; illud quod apprehendunt deint⁹ est. vel ipa res. vel iparum species. Verbi gratia imaginatio accipit specie a sensu cōmuni. intellectus autem ab imaginatione ut patebit inferi⁹. ¶ Apprehensue deforis sunt quinque sensus. qui in hoc pueniūt. q omnes sunt potentie passive anime. Unde propter hoc obiecta earū dicuntur qualitates passibiles. quia faciūt in sensu passionē ¶ Ad hoc autem ut sensus sentiat actū: exiguntur quatuor. duo ex parte ipius sens⁹ scilicet spiritus et organū. Et alia duo ex parte extrinseci. puta obiectū et medium. Unde in abstractiōe forme ab obiecto. pri⁹ forma est in medio. secundo in organo. tertio in spiritu. Et cum est in spiritu de facili perveniūt ad animā. Prima igitur mutatio fit in medio. post in sensu ipō

¶ In hoc autem que et quod sunt pōte apprehensue virtutes et ista q; p que recipiūt spēs p se habent ab ipa

¶ In hoc autem que et quod sunt pōte apprehensue virtutes et ista q; p que recipiūt spēs p se habent ab ipa

¶ In hoc autem que et quod sunt pōte apprehensue virtutes et ista q; p que recipiūt spēs p se habent ab ipa

¶ In hoc autem que et quod sunt pōte apprehensue virtutes et ista q; p que recipiūt spēs p se habent ab ipa

¶ In hoc autem que et quod sunt pōte apprehensue virtutes et ista q; p que recipiūt spēs p se habent ab ipa

¶ In hoc autem que et quod sunt pōte apprehensue virtutes et ista q; p que recipiūt spēs p se habent ab ipa

¶ In hoc autem que et quod sunt pōte apprehensue virtutes et ista q; p que recipiūt spēs p se habent ab ipa

ad ista quae dicta sunt...
 Imprimis...
 Dicitur coloris in tenebris...
 actus...
 huiusmodi qui...

Naturalium Alberti

Deinde sequitur iudicium harum in sensu communi ¶ Sensuum duo sunt
 magis necessarii. gustus ad discernendum cibum bonum a nocivo. Tactus

ad discernendum ea que corrumpunt corpus exterius ab eis que salvant cor-
 pus. Unde fugimus combustivum sine combustionem quia corrumpit.

¶ Olfactus autem visus. auditusque sunt de bene esse animalis. ut dicitur

philosophus in fine tertij de anima Et forte propter hoc natura ita ordi-

navit. quod in illis duobus qui sunt necessarii. est medium intrinsicum. Et

ex parte medij possit esse defectus. Alij autem sensus habent medium extrin-

sicum. Unde quod sensus visus quandoque non videat. contingit quod ibi non est

medium illuminatum. Quod autem illi tres sensus faciunt ad bene esse anima-

lis manifestum est. Duo autem ex his necessarii sunt. ad habendum scien-

tias secundum duos modos. per quos doctrina habet se per doctrinatibez et sic

necessarius est auditus ad immediate recipiendum scientiam a doctore. Al-

ter est necessarius ad inventionem scientie et sic visus deputat licet etiam in-

serviat huic modo habendi scientiam qui est per doctrinam. sed hoc est scri-

ptis intervenientibus ¶ Visus autem facit ad inveniendum scientias.

per hoc enim quod homo universa videt. pulchra. et turpia. celi et stel-

las. et sic de singulis vult inquirere et investigare naturas et causas ear-

¶ Preterea inter omnes sensus. iste sensus visus facit magis ad scientiam

ut scientia generat per abstractionem speciei ab obiecto. quod patet in po-

tenentis sensibus interioribus. quoniam fantasia denominatur ab illi-

actu. Et sensus communis dicitur video me videre ¶ Olfactus autem inter

omnes sensus minus est necessarius. quod facit tantum ad sanitatem. quod sen-

¶ Sensuum duo sunt
magis necessarii

¶ Olfactus autem visus
¶ Visus autem facit
ad inveniendum scientias
per hoc enim quod homo
universa videt
¶ Preterea inter omnes
sensus. iste sensus visus
facit magis ad scientiam
ut scientia generat
per abstractionem speciei
ab obiecto
¶ Olfactus autem inter
omnes sensus minus est
necessarius

¶ Visus autem facit
ad inveniendum scientias
per hoc enim quod homo
universa videt

Nota dicitur est pars que per se in potentia ad visibile spectat...
est organum imperia...
aliorum illuminanda...
al abis) videlicet...
omnes partes sunt...
perspicua sunt...
to participat...
lucata opaca & densa

Tractatus Quintus

Et sic per acc...
p pulmonem...
quod...
Et corruptio...
autem...
de roqu...
qua... alterari

est et tangit aeris corruptiones. Et dicitur q plus noceat aer corrup-
tus q cibis corruptus. Item ad scientiam facit occasionaliter siue per
accidens odorifera enim cu odorantur cerebrum confortant Conforta-
tio autem cerebri ad ratiocinandum prodest et de hoc non est dubium.

Capitulum sextum...
pe sint...
finita...
subiecta...
S...
pp...
g...
no...
rib...
p...
aut...
D...
y...
e...
t...
q...
e...
g...
ad...
delectat

Capitulum sextum de potenti

is sensitivis de foris. Et habet quinque particulas. Prima
est de sensu visus.

Et primo nunc dicendum Obiectum enim visus non est color.

Color enim est immutacio visus scdm accm lucidi. multa
enim videntur que colorem no habent sicut celum aqua et similia. Unde

credimus q lucidum sit visus obiectum. nec color est obiectum visus ni

si ratione lucis que est ibi. Unde lux est in proprio subiecto! quod est cor-

pus luminosum dicitur. Lumen vero est in dyaphono vel transparente.

Splendor vero est in terso et denso Color vero dicitur esse in mixto cor-

poire Radius autem addit supra lucem directionem! quia radius est lux

directa! sicut virtus est addens supra gratiam operationem! quia virtus

est gratia ordinata ad opus Medium eius est aer. Instrumentum

sive organum quod dicitur magis proprie est oculus ad quem devenit nervus

oculus protensus a cerebro vsq ad oculi pupillam Et ideo spiritus

visibilis qui est in nervo isto! recipit ab humore cristallino coloris speciem

que est in pupilla et desert eam ad sensum communem.

Particula Secunda de obiecto

medio et organo audicus.

triplex pot...
obiectum...
tertium...
de ocio...
no...
est...
planicie...
per...
de humore cristallino

triplex pot esse obiectum visus...
obiectum visus...
tertium est obiectum adequatum...
de ocio in actu per propria...
no...
est...
planicie...
per...
de humore cristallino

Quod in hac parte 2^a de 2^a p^{ar}te exteriori de auditu videlicet qui ab his p^{ar}tialior grauior sit 3°
quod immediate post respiciatur 2^a p^{ar}te exteriori de supra p^{ar}te 2^a de 2^a p^{ar}te exteriori 2^a de 2^a p^{ar}te exteriori
2^a de 2^a p^{ar}te exteriori de auditu hoc fit p^{ar}te 2^a de 2^a p^{ar}te exteriori 2^a de 2^a p^{ar}te exteriori

Naturalium Alberti

Smahis
Lappo
Sicut dicitur
f. corpore

Blectum autem auditus est sonus qui fit in aere ex collisione duorum corporum durorum adinuicem fortiter percussorum Et ex illa collisione fit tremor in aere qui continuatur per aerem vsq; ad aurem;

Unde dicitur sic de hoc dicitur hanc
Et q^o aere verberato sonus suscipitur
Et dicitur Bartholomaeus 2° de
proprietatibus aeris dicitur est p^{ar}te
proprie p^{ar}te percipitur de hoc
quasi aeris 2° q^o per aere percipitur
p^{ar}te percipitur habet sonum
Et hoc dicitur et est in p^{ar}te 2^a de
aere q^o ad p^{ar}te percipitur 2^a de
p^{ar}te percipitur et est in p^{ar}te
et est in p^{ar}te percipitur et est in p^{ar}te
q^o p^{ar}te percipitur et est in p^{ar}te
et est in p^{ar}te percipitur et est in p^{ar}te

Impulsio
in aere
Sicut dicitur
Sicut dicitur

Unde duo ex parte soni generationis requiruntur Primo q^o sit eadem ex parte corporis duri ad durum! medio aere Secundo requiritur q^o fiat cum ictu sine violentia Nam si non fieret cum violentia. vel si corpora non essent dura non sonarent. sicut ponit exemplum Aristoteles de spongia et lana. similiter de pilis Et nisi fiat cum violentia. contactus ad-

Unde p^{ar}te dicitur 2^a de aere imponit
Et ponitur de corpore plano. solidum
leni et graui quod auditus effectus
In actu est dicitur q^o percipitur sine
p^{ar}te percipitur et est in p^{ar}te
p^{ar}te percipitur sine et est in p^{ar}te
supradictum est deflectio facta ab
obstaculo et recta qui est dicitur
fictus p^{ar}te 2^a de aere fictus et est p^{ar}te
in aere q^o est percipitur quod ad
est in p^{ar}te percipitur et est in p^{ar}te
Sicut dicitur dicitur est in p^{ar}te
natis et naturalis percipitur
et percipitur et percipitur
Et dicitur dicitur est qui in
p^{ar}te percipitur mouet auditum
et accidit in velocitate motus
Et dicitur qui in p^{ar}te
p^{ar}te percipitur mouet auditum
et accidit in velocitate motus

inuicem non erit sonus ut patet cum mouetur aer. cum velocitate motus inueniens corpus sibi resistens facit tremorem et continuat vsq; ad aurem diffunditur autem ad modum circuli sphaere! cuius centrum est locus percussoris Unde vox ex omni parte auditur ut dicit philosophus cum talis vox generat tremorem! et semp debilitat circulariter quousq;

Sicut dicitur
Sicut dicitur
Sicut dicitur
Sicut dicitur

deficiat virtus impellens. cuius simile apparet cum lapis proiectur in aquam. Medium autem in hoc sensu est aer continuatus aeri post se intra concavitatem auris. Instrumentum eius est tympanum auris. ad quod dirigitur nervus protensus a cerebro continens spiritum au-

Sicut dicitur dicitur est qui in
p^{ar}te percipitur mouet auditum
et accidit in velocitate motus
Et dicitur qui in p^{ar}te
p^{ar}te percipitur mouet auditum
et accidit in velocitate motus

dibilem Et proprium huius sensus est quod suum sensibile semper est in medio et ideo caret propria abstractione scilicet que fit ab obiecto.

Particula Tertia de obiecto me-

dio et organo olfactus.

Olfactus autem obiectum est in re odorabili! et odor in medio dicitur fumus vel vapor: que calor resolute de re odorifera Et inde est

Sicut dicitur dicitur est qui in
p^{ar}te percipitur mouet auditum
et accidit in velocitate motus
Et dicitur qui in p^{ar}te
p^{ar}te percipitur mouet auditum
et accidit in velocitate motus

Nota Olfactus est in carnibus sicut in aliis ca. Et vis ordinata in duobus carunculis anterioribus partibus cerebri similibus mammillarum capitibus ad apprehendendum ad quod offert ei aer attractus de odore qui est in vapore pinguis ad aere ante de odore impresso in illo et per imitationem que fit ex spiritu odorifero.

Tractatus Quintus

proprio in modum
quod res odorifera sepe odorata putrescit et citius putrescit ut puta pomum
f. x. spiritus vel
odorifera

Medium huius est aer. Organum vero sunt due caruncule a cerebro descendentes que similes sunt duobus capitibus mammillarum. per quas

Quia hae partem quarta et N. provenit spiritus odorabilis sive species odorativa ad sensum olfactus
quod dicitur quod de gustu qui est in re gustante et primo de gustu et quarto de gustu exteriori qui ad partem
et ab aliis mobilioribus animalibus quod est in re gustata et in hac particula sunt spiritus qui sunt in re gustata
non fiat 2° de eius medio
dicitur et 3° de eius organo
per se in re gustata

Particula quarta de obiecto me

dio et organo gustus.

Bicem autem gustus est sapor qui est in re saporante. sive sa-
porifera. res autem saporifera quando coniungitur humiditas

ei salivali immutat ab ea. Et mediante spongiosa carne que est in lin-
gue superficie que est medium. Intrinsicum reddit saporem huic spiritus

qui est in nervo interiori. inde est si humiditas salivalis fuerit infecta ama-
ritudine colere. iudicat gustus cibum amarum esse. percipit enim amar-

tudine. et in veritate ibi amaritudo est. Sed non est ubi ponit eam. Un-
de non fallitur circa amarum quod est obiectum gustus. in hoc tamen est

error. quod ponit amaritudinem esse ubi tamen non est. Et nota quod du-
plex est medium in hoc sensu. intrinsicum ut caro. extrinsicum ut humi-

ditas salivalis. ad caput cerebri perturbationes et ad inferiora

Particula Quinta de Tactu.

Actus autem potest denominari ab eo quod sentit. Et sic est un-
sensus vel ab his que sentiuntur et sic sunt quatuor. Primo ap-

prehendit calidum et frigidum. Secundo humidum siccum. Tercio aspe-
rum lenem. Quarto grave et leve. Harum autem qualitatum non est propri-

In hac particula sunt et extra cali-
dum et frigidum sensu exteriori
de tactu videlicet per quem in
via generationis prior sit alio
via perfectionis posterior. Et quando
igitur de tactu 3^a facit per se
potest una distinctio quod
tactus sit in re gustata et in
phases

proprium est
f. x. spiritus vel
odorifera

Naturalium Alberti

num unum genus Sicut color est genus omnium colorum Et quia non sunt sub vno genere formaliter. Ex hac parte tactus est plures sensus.

¶ Item nota sicut dicit Avicenna quod sensus exteriores sunt quinq; vel octo

¶ Notandum quod aer est medium in visu secundum quod est corpus dyaphonum

¶ Sed secundum aliam dispositionem non nominata est medium in auditu sui quod aer est non habens sonum potens autem habere ita etiam dicitur de olfactu

¶ Quare autem quinq; sunt sensus ratio sumitur ab obiectis et ex elementis

¶ Quod quinq; unum est medium inter aerem et aquam scilicet vapor. visus enim ad ignem comparatur quia medium visus est lucidum. Auditus ad aerem Gustus ad aquam quia media eorum sunt hec Tactus autem ad terram quia medium eius est terreum ut caro Et quia tactus non potest palpate nisi per proprietatem eius scilicet soliditatem Odoatus autem ad quintum elementum scilicet ad vaporem quia habet fieri per aeris immutationem Vaporem autem dicimus medium aque et aeris quantum ad substantie subtilitatem quia subtilior est quam aqua et grossior quam aer quia vapor resolvitur in elementa scilicet aquam et terram per calorem solis. de quo plenius diximus in tractatu elementorum ubi diximus de ipso generari diversas impressiones aeris et elementata animata et inanimata quinq; modorum compositionis. Constare videlicet ipso vapore corpora mineralia terrena animalia rationalia et irrationalia.

Capitulum septimum de potentis sensitivis interioribus. Cuius quinq; sunt particule. Prima est de sensu Communi.

¶

Handwritten marginal notes in Latin script, including:
Sicut dicitur in philosophia...
Dyaphonum est corpus per quod...
Tertio primo...
Vapor...
Sicut dicitur in philosophia...

Handwritten marginal notes on the left edge of the page, including:
part...
odor...
Sicut dicitur in philosophia...

Capitulum quintum in tractatu quinti In quo de actibus & sensibus exterioribus de unoquoque in speciali modo ad eius obiectum dicitur
Capitulum sextum in tractatu quinti In quo de actibus & sensibus interioribus qui legem suam habent sicut priores Via tamen gratias recipiunt
Et in textu

Tractatus Quintus

Eademus igitur ad potentias anime sensibilis! apprehensivas

deintus! que sunt quinque scilicet sensus communis! imaginati-

vis! formativa sive fantasia! estimativa et memorativa. ¶ Sensus

communis est potentia apprehensiva obiectorum particularium sensuum! p-

omnes differentias omnium sensatorum! a quo sensu imaginatio recipit

species obiectorum! sive ydola! etiam sine obiectorum presentia.

¶ Habet autem sensus communis tres actus Primus actus est convertere

super actus particularium sensuum! unde dicitur video me videre. sentio

me sentire Et in hac via non apprehendit simul nisi obiectum unum sensus.

¶ Alius autem actus est discernere inter obiecta et actus diversorum sensuum

et hoc habet indicare quod hoc non est illud! cum dicitur album non est dulce

hoc autem non potest facere sensus particularis qui non extendit se nisi

ad propria obiecta! et ideo discernit inter illa Discernere autem relin-

quit ante se apprehendere Isti duo autem actus sunt et principales secundum

Avicennam. Tertius autem actus est apprehendere rem in loco in quo non est

sed in quo erit Sic apprehendit stillam vel guttam cadentem directe usque

ad terram quasi linea continua. unde stilla cum inferius est non est super-

ius. Apprehendere autem sensata communia non est eius proprius ac-

tus! immo convenit sensui particulari. ¶ Communia autem sensibi-

lia sunt quinque scilicet numerus! motus! quies! magnitudo et figura

Difficile autem est videre quomodo quilibet sensus possit omnia appre-

hendere Unde quidam hoc posuerunt quod solum esset sensus commu-

nis Sed hoc est contra Aristotelem in libro de Anima.

Quintus sensus interiorum per se per 411
artibus quibus in responsione principali se
dicitur quod ad videndum nihil potest recipere
quod non sit apprehensibile et presentia sensui
nihil est in eis ab anima dicitur quod
proprietatem motuum ad se per se
sensibile absque cognoscere aut sensibile
absque presentia ad sensum interiorum
exteriorum quod non sit sensibile per apprehensibile

¶ Habet autem sensus communis tres actus
¶ Primus actus est convertere super actus particularium sensuum
¶ Unde dicitur video me videre. sentio me sentire
¶ Et in hac via non apprehendit simul nisi obiectum unum
¶ Alius actus est discernere inter obiecta et actus diversorum sensuum
¶ Et hoc habet indicare quod hoc non est illud
¶ Cum dicitur album non est dulce
¶ Hoc autem non potest facere sensus particularis
¶ Qui non extendit se nisi ad propria obiecta
¶ Et ideo discernit inter illa
¶ Discernere autem relinquit ante se apprehendere
¶ Isti duo autem actus sunt et principales secundum Avicennam
¶ Tertius actus est apprehendere rem in loco in quo non est
¶ Sed in quo erit
¶ Sic apprehendit stillam vel guttam cadentem
¶ Directe usque ad terram quasi linea continua
¶ Unde stilla cum inferius est non est superius
¶ Apprehendere autem sensata communia non est eius proprius actus
¶ Immo convenit sensui particulari
¶ Communia autem sensibilia sunt quinque
¶ Scilicet numerus! motus! quies! magnitudo et figura
¶ Difficile autem est videre quomodo quilibet sensus possit omnia apprehendere
¶ Unde quidam hoc posuerunt quod solum esset sensus communis
¶ Sed hoc est contra Aristotelem in libro de Anima

¶ Quod sensus sunt in organo exteriori et exterior
¶ Suis operationibus per distincta organa
¶ Corporis non sunt in organo interiori
¶ Sicut dicitur in textu philosophi
¶ Cerebrum est in
¶ In textu philosophi quod cerebrum
¶ Est in ventriculo anteriori vel
¶ Regionem notantem in anteriori parte
¶ Et propter in qua sensus sunt et imaginari
¶ Simul locum posteriori vero dicitur
¶ In qua memoria collocatur
¶ In media vero que lagista appellatur
¶ Dicitur dicitur
¶ Fantasia et imaginatio locum

¶ Quod sensus sunt in organo exteriori et exterior
¶ Suis operationibus per distincta organa
¶ Corporis non sunt in organo interiori
¶ Sicut dicitur in textu philosophi
¶ Cerebrum est in
¶ In textu philosophi quod cerebrum
¶ Est in ventriculo anteriori vel
¶ Regionem notantem in anteriori parte
¶ Et propter in qua sensus sunt et imaginari
¶ Simul locum posteriori vero dicitur
¶ In qua memoria collocatur
¶ In media vero que lagista appellatur
¶ Dicitur dicitur
¶ Fantasia et imaginatio locum

¶ Quod sensus sunt in organo exteriori et exterior
¶ Suis operationibus per distincta organa
¶ Corporis non sunt in organo interiori
¶ Sicut dicitur in textu philosophi
¶ Cerebrum est in
¶ In textu philosophi quod cerebrum
¶ Est in ventriculo anteriori vel
¶ Regionem notantem in anteriori parte
¶ Et propter in qua sensus sunt et imaginari
¶ Simul locum posteriori vero dicitur
¶ In qua memoria collocatur
¶ In media vero que lagista appellatur
¶ Dicitur dicitur
¶ Fantasia et imaginatio locum

¶ Sensus communis est potentia apprehensiva
¶ Obiectorum particularium sensuum
¶ Omnes differentias omnium sensatorum
¶ A quo sensu imaginatio recipit
¶ Species obiectorum
¶ Sive ydola
¶ Etiam sine obiectorum presentia
¶ Habet autem sensus communis tres actus
¶ Primus actus est convertere
¶ Super actus particularium sensuum
¶ Unde dicitur video me videre
¶ Sentio me sentire
¶ Et in hac via non apprehendit simul nisi obiectum unum
¶ Alius actus est discernere inter obiecta
¶ Et actus diversorum sensuum
¶ Et hoc habet indicare quod hoc non est illud
¶ Cum dicitur album non est dulce
¶ Hoc autem non potest facere sensus particularis
¶ Qui non extendit se nisi ad propria obiecta
¶ Et ideo discernit inter illa
¶ Discernere autem relinquit ante se apprehendere
¶ Isti duo autem actus sunt et principales secundum
¶ Avicennam
¶ Tertius actus est apprehendere rem in loco
¶ In quo non est sed in quo erit
¶ Sic apprehendit stillam vel guttam cadentem
¶ Directe usque ad terram quasi linea continua
¶ Unde stilla cum inferius est non est superius
¶ Apprehendere autem sensata communia non est eius proprius actus
¶ Immo convenit sensui particulari
¶ Communia autem sensibilia sunt quinque
¶ Scilicet numerus! motus! quies! magnitudo et figura
¶ Difficile autem est videre quomodo quilibet sensus possit omnia apprehendere
¶ Unde quidam hoc posuerunt quod solum esset sensus communis
¶ Sed hoc est contra Aristotelem in libro de Anima

In hac particula dicitur de virtute interiori de potentia imaginativa videlicet et dividitur in 3 partes
primam de virtute imaginativa et ad hoc dicitur quod dicitur a sensu quod et hoc dicitur in 3 partibus
secundam de virtute imaginativa et ad hoc dicitur quod dicitur a sensu quod et hoc dicitur in 3 partibus
terciam de virtute imaginativa et ad hoc dicitur quod dicitur a sensu quod et hoc dicitur in 3 partibus

Naturalium Alberti

Virtus imaginativa ponitur in natura
per eam ponitur suspensio et dicitur dicitur
autem quod dicitur imaginativa vero dicitur
in eo ponitur in loco fictionis et in finibus

Particula Secunda de virtute

imaginativa

Imaginatio est sensibilium proprietatum absente obiecto per
receptionem. unde in hoc differt a sensu communi Quia sensus com
munis indiget presentia rei. nisi in somnis. quia in somno fit representatio for
marum ordine contrariis Ita quod memorativa que est ultima virtutum rep
sentat speciem suam estimative virtuti deinde fantasie deinde imagi
nationi deinde sensui communi et sic indiget presentia rei sensibilis nisi in
somnia Imaginatio vero non. Item differunt in alio quia sensus com
munis non conservat idolum sive speciem receptam in obiecti absentia
quia statim recipit eam imaginatio et conservat eam usque ad abstractio
nem que fit per intellectum agentem Sciendum tamen quod quando in
somnia vis formativa de qua postea agitur movetur de imaginabili ad
imaginabile et fit descensus eorum usque ad sensum communem.

Unde anime videtur res absentes per fantasiam tamquam presentes. Quare
aut descensus tunc fit actualis ratio est quia imaginatio et fantasia tunc ha
bent operationes Operatio autem est ista coniungere imaginabile cum ima
ginabili per suam speciem In ista autem operatione species que latebant
cum ista imaginativa virtute conservate quasi prodeuntes manifestantur
et propinquiores fiunt sensui communi. qui per assuetudinem recipiendi
species a sensu particulari etiam tunc recipit ab imaginatione eas. Et
ponitur exemplum ab auctoribus de candela sepe accensa et sepe extincta.
que si sit prope aliam accensam accendit Ita fit ab imaginatione cum de

Ordinatio dicitur in somnia
postquam non dicitur species sensibilium
a sensibus exterioribus In somno
vero a sensibus dicitur
imaginatio et memoria

In hac particula dicitur de virtute interiori de potentia imaginativa videlicet et dividitur in 3 partes
primam de virtute imaginativa et ad hoc dicitur quod dicitur a sensu quod et hoc dicitur in 3 partibus
secundam de virtute imaginativa et ad hoc dicitur quod dicitur a sensu quod et hoc dicitur in 3 partibus
terciam de virtute imaginativa et ad hoc dicitur quod dicitur a sensu quod et hoc dicitur in 3 partibus

Tractatus Quintus

ascendunt species ad sensum communem. Et propter hoc tunc creditur res esse presens. Et si queritur quare similiter non sit sicut superior pars anime. Dicimus enim sic esse. aliquando enim contingit bonos verus sive syllogismos fieri in somno licet tamen raro. Quia ista non solum sunt per compositionem imaginabilis cum imaginabili immo ibi est quedam ratiocinatio. Unde opinio est quod tunc homines non dormiant omnino. sed natura quiescit fessa. nec utitur sensibus exterioribus. utitur tamen ratione circa illa in quibus sollicita est.

Particula Tertia de tertia potentia

scilicet virtute formativa.

Tertia potentia est formativa. que a quibusdam vocatur vis imaginativa.

Sacium enim differentiam inter imaginationes et imaginativam vim. Quia imaginatio est solum receptiva specierum sensibilium. et conservativa earundem. vis imaginativa vel formativa est componens speciem cum specie. Et hec facta castra in hispania. Et singule chimeras et hircoceruos. Ab alijs autem hec eadem vocatur fantasia. quam dicunt eandem esse cum imaginatione. Et illi non ponunt nisi quatuor potentias apprehensivas deintus anime sensibilis. Alij dicunt qui conveniunt cum his et quod in hoc solum differat ab imaginatione fantasia. quia fantasia in quantum intellectus agens abstrahit ab ea phantasmata que sunt depurata ab omni sensibilitate et singularitate. et dicuntur species cum sint in intellectu possibili. Utrum autem phantasia sit eadem potentia. vel diversa non determino ab imaginatione.

In hac particula 3^a principali capituli septimi dicitur de 3^a potentia formativa interiori sive virtute formativa formativa sive fantasia. Et dicitur in 3° parte 1° libro. In primo operatur imaginatio ad imaginationem. Et per hoc queritur et sic dicitur in textu.

Locutio dicitur de virtute formativa sive fantasia. Et dicitur in 3° parte 1° libro. In primo operatur imaginatio ad imaginationem. Et per hoc queritur et sic dicitur in textu.

Et dicitur in 3° parte 1° libro. In primo operatur imaginatio ad imaginationem. Et per hoc queritur et sic dicitur in textu.

Tractatus Quintus

h. decepto

h. decepto

h. decepto

*fallacia actus. V. dicitur. Cuius
 primo elementum est idemitas
 diuini primum ex idemita-
 tate partiali actus ad se sub sta
 propterea quod creditur quod
 attribuitur domi sit ut attribuitur
 alteri quod tunc non est propterea
 partiali diuinitate omnia ad
 aliquid*

*falla. quod sit h. decepto
 in primo elementum est idemitas
 diuini primum ex idemita-
 tate partiali actus ad se sub sta
 propterea quod creditur quod
 attribuitur domi sit ut attribuitur
 alteri quod tunc non est propterea
 partiali diuinitate omnia ad
 aliquid*

fallacia accidentis, et aliquando fallacia consequentis. **Fallacia**
accidentis est quando sensatum per se ut rubeum cadit in sensum et mo-
uet illam vim que auri speciem continet, ad conuertendum supra se speciem
auri! et tunc est fallacia accidentis. Fallacia consequentis est quoniam rubeum
mouet non solum ad memorandum aurum sed etiam cuprum. Et ideo quia
videtur sensatum per se, pluribus inesse, fantasia illa plura composuit
et dicit unum esse aliud. In hoc ergo est differentia in hac et precedenti
re deceptio. Quia in prima erat recordatio nisi de vno subiecto siue
per accidens sensato, quod non est actu presens in re, licet sit presens in mo-
uendo et exercitando rationem rubei Deceptio autem secunda est recordatio
verius subiecti Et de isto quod non est presens nisi in mouendo, et pro-
pter hoc dicit Aristoteles quod accidens est in vno subiecto solo! consequens
autem in pluribus Vnde ego intelligo in pluribus subiectis! et licet plures
intelligent de pluribus consequentibus Vnde in paralogismis accidentis
sumitur idem in subiecto in omnibus terminis. Quod patet cum dicitur
Omne balneum est artificiale! aqua est balneum, ergo aqua est artificia-
lis. Ibi enim balneum et artificiale sunt idem in subiecto. Similiter
aqua et balneum sunt idem in subiecto. In fallacia vero consequentis
sumuntur diuersa subiecta ut patet inueni.

Particula Quarta de potentia

estimativa

Est istas sequitur estimativa. Et eius officium est apprehen-
dere intentiones non rationis! sed potius nature. Quia estima-

*no vobis estimativa dicitur dicitur
 cogitativa l' eo per y. iusticia
 estimativa in o. e. n. alij
 estimativa in nobis et in brutis
 estimativa in nobis et in brutis
 estimativa in nobis et in brutis
 estimativa in nobis et in brutis
 estimativa in nobis et in brutis*

*legere libro dicitur eo quod dicitur et per se
 estimativa in loco quo supra se est. dicitur ordinata in
 estimativa in loco quo supra se est. dicitur ordinata in
 estimativa in loco quo supra se est. dicitur ordinata in*

Naturalium Alberti

^{animi} anima sensibilis non apprehendit! quid est syllogismus! quid enunciatio!
 quid oratio! quid nomen! quid verbum. apprehendit autem honorem
^{quod per rationem} vel ignominiam / amicitiam / commodum / incommodum / bonitatem / malici-
^{similitudinem} am ^{judicium} Et per istam vim iudicat onis lupum inimicum et asinum leonem ami-
^{falsum} cum. apum inimicum! qui ostendit sibi suam faciem horridam. Et licet
^{aliam} asinus a leone occidatur et ab apro salvetur Quidam tamen dicunt quod non
^{namque} faciunt hoc onis et asinus per virtutem estimativam Sed per quandam
^{compositum} virtutem naturalem Que est in omni re per quam fugit naturaliter si
^{falsum} binocium et apprehendit commodum! que est in plantis etiam. Sed
^{taliter} isti falsum dicunt quia si sic asinus non habitaret cum leone.

Particula Quinta de potentia

memorativa.

Virtus potentia est memorativa et hec habet se ad estimativam

sicut imaginativa ad sensum communem. Recipit enim has
 intentiones et eas conservat. unde thesaurus intentionum dicitur cui-
 sus accus est memorari. Unde per ea que advertit actu memoratur ea
 que prius adverterat. Et quantum ad hoc dicitur memorativa.

Capitulum Octavum de poten-

tiis motu.

Est virtutes apprehensivas sensibiles dicendum est de motiva

Motiva ab Aristotele dicitur desiderativa vel appetitiva

theologis vero sensualitas que est proprie motiva ei? quod sensualitas ap-
 prehendit. Sciendum autem quod quedam est appetitiva sensibilis cuius

Nota memoria per hoc fuit
 duplex ut colligitur ex hoc in de
 memoria a sensibus et per se
 a sensibus. Similiter per se
 in se. Sed ordinata ad potestatem
 virtutis creditur. Similiter quod apparet
 per se. Similiter per se. Similiter per se.
 Similiter per se. Similiter per se. Similiter per se.

Similiter per se. Similiter per se. Similiter per se.
 Similiter per se. Similiter per se. Similiter per se.
 Similiter per se. Similiter per se. Similiter per se.

Similiter per se. Similiter per se. Similiter per se.
 Similiter per se. Similiter per se. Similiter per se.
 Similiter per se. Similiter per se. Similiter per se.

Naturalium Alberti

bet enim naturaliter intelligere primum ens aliquo modo. Sed de hoc

forstardicit inferius. ¶ Et si queritur quare inter imaginativam et

intellectum possibilem est potētia media que abstrahit. Respondeo qd sen-

sus communis et imaginatio sunt eiusdem anime scz sensibilis. imagina-

tio autē siue fantasia cum intellectu possibili nō est eiusdē speciei. sed di-

versarum differentiarū Diverfarum quoniam altera est sensibilis alte-

ra rationalis Sciendum tamen qd intellectus dividit̄ sicut intelligibile

Intelligibile em̄ quoddā est divisibile! quoddā indivisibile Si sic indi-

visibile simplex ei correspondet intellectus speciei receptivus scdm qd spēs

que prius erat in sensu fit postea in imaginatione et ultimo in intellectu

¶ Item intelligibile si sic divisibile siue compositum! hoc est duplici-

ter aut est compositum ex simplicibus terminis aut ex compositis. Si

ex simplicibus sic est enuntiatio Sed enuntiationis duplex ē apprehen-

sio scdm duplicem compositionem Aut em̄ est contingens! sic ē opinio

aut necessaria! sic facit intellectum Si vero intelligibile sit ex composit-

is compositum ut est sillogism⁹ vel alia ratiocinatio Aut est ex necessa-

rijs conclusum Et sic accipit intellectus principia conclusionis. Aut ex

contingentibus! et sic intelligit contingens Et tunc utrunq; accipit opi-

nionem scdm qd opinio dicitur virtus opinativa! que forte idem est in

homine cum estimativa ¶ Sed credo qd tunc contingit ponere dupli-

cem estimativam Et dixi virtus opinativa est opinio Quia opinio est

habitus generatus ex multis probabilibus nō necessarijs Aut est conclus-

sum ex contingentibus et necessarijs vel ex vna contingenti et altera ne-

¶ In iij

im̄ p̄nsu
im̄ imaginativam
im̄ intellectum
im̄ p̄nsu
im̄ imaginativam
im̄ intellectum
im̄ p̄nsu
im̄ imaginativam
im̄ intellectum

im̄ p̄nsu
im̄ imaginativam
im̄ intellectum
im̄ p̄nsu
im̄ imaginativam
im̄ intellectum
im̄ p̄nsu
im̄ imaginativam
im̄ intellectum

Monet quoddam dubium et p̄nsu fat
huc 2° t̄nt ibi respondeo

huc autē distinguit m̄t̄m
p̄nsu 2° divisibile et indivisibile

Ultimo qd ac opinio intellectiva
est a p̄nsu 2° p̄nsu 2° p̄nsu 2°
p̄nsu 2° p̄nsu 2° p̄nsu 2°

Compos̄ p̄nsu notaria p̄nsu que fit
ad im̄m̄ h̄nt̄ p̄nsu et qd p̄nsu de
ma nali p̄nsu a p̄nsu p̄nsu
que p̄nsu et p̄nsu h̄nt̄ p̄nsu
habitudinē ad p̄nsu im̄m̄
p̄nsu et p̄nsu de ma ḡnt̄m̄

Diffinit opinione

Tractatus Quintus

cessaria et sic accepta non est virtus vna. Et sic accepta non est vna virtus. sed duae virtutes. Et potest dici quod ea accipit ratio que est constructiua et ordinatiua. Et extendit se ad opinabilia necessaria. Scdm sui diuersas partes.

Capitulum Decimum de multiplici acceptione et nominibus intellectus.

In hoc ca^o 1° dicitur quod accipitur intellectus in duobus modis: scilicet in summo et in inferiori. hoc in intellectu quod in textu declarat

¶ Primum intellectus dicitur modis multis. Est autem aliquando intellectus potentie nomen et sic habet duas differentias scilicet agens et possibilis. Aliquando est nomen speciei in intellectu possibili recepte. prout ipsa species perficit possibilem intellectum. Et sic tunc dicitur intellectus formalis et etiam intellectus dicitur quo intelligimus

Species intellectus ubi dicitur non aliter in principio nam dicitur et est in intellectu possibili per quod intellectus intelligit

¶ Cum autem ipse possibilis intellectus iam est perfectus ex unione speciei cum ipso tunc dicitur intellectus in effectu. Et tunc est intellectus qui intelligit. Et hoc dupliciter. quandoque conuertitur cum ipsa potentia supra ipsam speciem quam habet. et tunc est actu intellectus. Vel quandoque non conuertitur supra ipsam speciem tunc est intellectus in habitu. Quandoque vero per cognitionem principiorum prehabitam venit intellectus ad cognitionem alicuius conclusionis. tunc dicitur intellectus adeptus.

Idem potest fieri aliquorum quod in idem in re et sunt idem

¶ Sciendum autem quod anima rationalis / intellectus / ratio / ingenium / vis rationalis / voluntas / liberum arbitrium idem sunt in re. sed ratione differunt Intellectus dicitur. dum rem apprehendit per species intelligibiles. Ratio dum confert. Ingenium dum inuenit. Solertia autem

In parte... dicitur... intellectus... in practica...

191... intellectus... ratio... ingenium... voluntas... liberum arbitrium...

In 87 2. parte | 1. 2. arti | 1. q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Naturalium Alberti

non dicit anime potentiā. sed quandam bonam ingenij dispositionem

Que est cause vel mediij inventio non in tempore prospecto. Sed vis ra-

tionalis dū discernit et deliberat et iudicat. Voluntas autem appetit et

eligit. Liberum arbitrium verumq; facit. Sed hoc advertendum qd

ticer in anima rationali. eadē vis sit apprehensiva et motiva. pprie ta-

men apprehensiva dicitur intellectus. voluntas autem motiva dicitur

Ratio autem prout est cognitiva et motiva differt ab intellectu in mō

cognoscendi et modo diiudendi. Quoniam intellectus apprehendit esse

rei absolute. et quiditatem absolute. Ratio autem est in collatione uni-

us ad alterum. Intellectus ut est potentia cognitiva dividit Quia

quidam est intellectus qui cognoscit verū sub ratione veri et talis est spe-

culativus. Alius est qui cognoscit verum sub ratione boni existentis vel

apparentis. et talis vocatur intellectus practicus. Is autē qui cognos-

cit verum sub ratione boni dividitur. Quia bonum aut est univetsale

aut particulare. Si univetsale sic vocatur sinderesis. Que semper ten-

dit ad bonum univetsale et malo remurmurat. Et de hoc potest dici

intelligi Bohecij summamq; tenens ac singula perdens. Alia pars

que non semper stat in univetsali. habet duas partes. Una qua cōtem-

plat eterna. et hec appropriato nomine dicitur intelligentia. Alia que cō-

siderat superiora et inferiora. Et hec proprie dicitur ratio. Que etiam

dua habet partes. scilicet virum et mulierē. Vir se extendit vsq; ad in-

tellectum intelligentie. Unde Beatus Augustinus super apostolo ad

Corinthios duodecimo capitulo. Vir non debet suum velare caput.

Quia si velaret suum caput. velaret intelligentiam suam.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 7. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 12. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 13. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 14. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 15. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 16. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 17. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 18. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 19. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 20. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 21. sicut velat caput ecclesie.

Et hoc est quod dicitur in 1. corinthios. 11. 22. sicut velat caput ecclesie.

Unde 20. voluntas omnium in hoc
q; sunt ead; p; subar; β sunt
in hoc q; 20. q; sub ea 20e
qua q; voluit aliquid esse bonū
l' malo t' ibi p; sit nō p;cedendo
voluntas vero q; p; h; h;
ut p; pōna motū inquad
indiat illud bonū esse p; p;cedū
l' malo illud fugiendū.)

Unde 87. 2. parte s; q; 1.
1. q; 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

no facio p; Isaac sic describit
est d; q; omnia d; h; facere
q; vult d; d; d; causa in
conp; q; d; d; d; d; d; d; d; d;
ab intell; ut d; d; d; d; d; d; d;
p; d; p; q; q; q; q; q; q; q; q; q;
q; q; q; q; q; q; q; q; q; q; q;
q; q; q; q; q; q; q; q; q; q; q;
q; q; q; q; q; q

Tractatus Quintus

quia vir inquit est pars rationis supereminens! que se extendit ad id quod
 est eternam veritatem contemplando Et hec est imago dei! que externis
 rationibus conspiciendo inheret. ¶ Sed in hoc est differentia eius ad in-
 telligentiam Quia intelligentia negociatur per modum intuitionis co-
 modo quo potest in hac vita Ratio autem non nisi in ratiocinando et con-
 ferendo Unde notabile est quod dicit beatus Augustinus Eternis rationibus
 conspiciendo inheret non dicit eternis solum Et hoc etiam ipse dicit in secundo li-
 de eter. ubi assignat differentiam inter virum et mulierem dicens Una
 secundum rationes incorruptibiles et sempiternas res iudicat Et ita intelli-
 git illud quod est supra se Altera vero per comparationes ad res corpora-
 les et mutabiles iudicat in superiori consistit sapientia sed in inferiori
 prudentia moralis Item in superiori est imago trinitatis que imago est
 secundum memoriam intelligentiam et voluntatem ¶ Et nota quod in homi-
 ne memora distinguitur triplex Una est preservatio sensibilium specierum
 et intentionum quas apprehendit estimativa in homine. Et talis est secundum
 partem sensibilis et sequitur estimativam. Alia est conservatio specie-
 rum sensibilium et intelligibilium et hec sequitur rationem. unde est in
 posteriori parte cerebri Et has duas videtur tangere Damascenus cum
 dicit Memoria est phantasia derelicta ab aliquo sensibili Vel conserva-
 tio sensus et intelligentie Credo tamen quod prima in homine non sit alia
 ab imaginatione Tertia est memoria in parte rationis superiori Et di-
 citur retentio vel conservatio essentialis similitudinis veri et boni secundum
 quod anima est apta intelligere et amare bona Conversio enim super il-

*hic ponit dicit inter intellectus per
 rationem et una parte et inter
 intellectus intelligentie et alia
 parte 63*

*in autem quod dicit in parte quidam
 similitudinem memorie et dicit
 distinguitur memorie per opera
 rationis eius que per se sunt in
 parte*

*Sed dicitur quod similitudinem esse due memorie per phantasia et intellectus: Sed: phantasia memoria est affectiva organum
 corporeo quod in parte cerebri et non amant in anima corpore separata nisi radicaliter 63
 memoria intellectus illa fundat in parte et manet in anima a corpore separata et de tali parte*

Naturalium Alberti

Lam similitudinem parit intelligentiam boni. Et quibus duabus pro-

cedit voluntas illius boni. et amor sui. Omne em bonu apprehensum
mouet ad sui amore. Et sic anima scdm hoc est recte similitudo trinita
tis. Vbi ex vno nascit aliud. Et quibus procedit terciu nature ordine.

Sciendum qd hec anime pars est separabilis. alia vero inseparabilis.

Separabilis vocatur nomine appropriato rationabilitas. Et licet

anima per essentiam coniungitur toti corpori. ut fiat in natura vnum.

tamen sm essentiam non determinat aliquam partem corporis scdm qd

est rationalis. Nec sm se. nec sm suas potencias que sunt eius pprietates.

Habet em quasdam potencias que no sunt ei proprie. Sed coniunctis

ut loqui et videre que conueniunt. non per se corpori. neq anime per se.

Sed ut coniuncta sunt. Et si dicatur quod prouidet per anteriores

partem cerebri. et rationatur per medium hoc est verum p appropria

tionem sensibills anime. Hec autem non determinat sibi aliquam partes

scdm essentia sed sm potencias suas. Scdm aliam em potenciam videt

oculo et scdm aliam audit aure. Scdm autem sui essentiam non deter

minat aliquam partem corporis. quia scdm illam tota est in omni parte.

Cuius pbatio est quia virtus. cum sit accidens anime sensibills non est

sine eo cuius est virtus. Sed virtus anime sensibills est esse in corpore

sm partes sui. Quia esse in spiritibus determinatur sm potencias et o

perationes. Ergo ipsa essentia est in omni parte.

Capitulum Undecimum de dif- ferentia sinderis intellectus agentis et intelligentie.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including:
- "Vnde sic patet..."
- "ad animam sicut ad substantiam..."
- "ad hoc quod dicitur..."
- "Et hoc sicut perfectio totalitatis..."
- "perfectio est sicut..."
- "sicut totalitatis..."
- "quodlibet sicut..."
- "partes corporis..."
- "oculo et sicut..."
- "videtur quod..."
- "ad hoc quod..."
- "Et sic sicut..."
- "proportionaliter..."
- "partes autem..."
- "sicut videtur..."

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including:
- "Vnde sic patet..."
- "ad animam sicut..."
- "ad hoc quod dicitur..."
- "Et hoc sicut..."
- "proportionaliter..."
- "partes autem..."
- "sicut videtur..."

Tractatus Quintus

*hic Albertus recolligendo gaudet
ex dicto Graecis utitur tunc
Sunderis in textu agitur
et in textu hinc hinc
in textu*

f. p. dicit

Recolligo ergo quod dictum est de ratione sive intellectu Quia

summi quod est in ea in mouendo! dicitur sinderesis Et stat

in uniuersali ut dictum est in cognoscendo. Etiam agens intellectus stat

in uniuersali. Sed notandum quod agens intellectus dicitur sicut quod est ab

strahens ab imaginacoe species ponens eas in intellectu possibili Sin

dereis autem ut dictum est potentia motiua est Et Damascenus vocat

eam voluntate naturalem Sed differt prout sic ac sic vocat Quia sinde

resis solum recipit bona rationalia. naturalis autem voluntas sicut da

masceus vult recipit bona naturalia et vitalia Post illam vo par

tem rationis que dicitur vir sequitur intelligentia! que intuetur eterna

sue diuina eodem modo quo potest. Et differt a sinderesi. quia sinde

resis nihil deliberat. Ista vero intelligentia bene deliberat. Item

sinderesis sicut communiter est effectiua boni ita communiter est dete

statiua mali Vnde semper remurmurat malo Intelligentia autem non

ita respicit malum. quia obiectum eius est eternum ubi nihil est mali.

Et si dicatur secundum hoc debet preordinari. Dicendum quod non! quia

ista deliberat et sic scit quod bonum appetit! alia semper stat in communi.

Capitulum Duodecimum et vlti

imum de distinctione rationis in partem superiorem et inferiorem.

Est ista pars alia rationis que dicitur vir quam extendit

quidam intantum ut apprehendit eternitatem ipsam de qua

iam diximus Et maxime inquantum est imago trinitatis increate de qua fuit

breuiter dictum Quia hoc breuitas exigit tractatus. Post illam est

*Intelligentia sicut dicitur
quod est actus sicut actus
tamen liberis & Arabibus
translatio: sicut scriptura
vocat hunc spiritum
sicut spiritus intantum
sicut spiritus intantum
sicut spiritus intantum
sicut spiritus intantum
sicut spiritus intantum*

*Quia hoc in ista dicitur
de parte que dicitur
Et dicitur in ista parte
ad operationem secundam
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte*

*Sensualitas sicut Magister dicit
in corpore sicut appetitio
appetitio sicut appetitio
appetitio sicut appetitio
appetitio sicut appetitio*

*Et dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte
sicut dicitur in ista parte*

Naturalium Alberti

*f. 20
superior*

*f. sensualitate
et tractat hic ad actus*

q. incedit temporalis
mulier. que sensualitati coniuncta est. Et sepe allicitur ab ea. habet enim
f. delectationem
illecebram siue delectationem viciosam iuxta quam semper videt pecca-
et obsequium ministrari
tum sibi porrigi. Vult autem beatus Augustinus q. ille due partes solu
f. est superior et inferior
differunt sibi officium. Et non sit nisi in vna potentia. In ista poten-
f. ad perfectionem de qua habitatur delectatio
tia siue in istis duabus partibus est proprie voluntas in qua est consen-

f. delectatio
sus. Sed duplex est consensus. vnus est consensus in verum sub ra-
f. delectatio
tione veri et sic est cognitio rationis. cuius perfectio est verum. in qua
q. ad quod cognoscitur sub ratione veri
cum est potentia cognitiua. proprie enim potentie cognitiue perfectio est
siue cum obiectum ei coniungitur. Ipsius autem anime perfectio est sci-
f. delectatio
entia vel cognitio per viam speculationis et tunc ratio prout est potentia
f. intellectus et ratio
cognitiua dicitur intellectus. Sed differunt eo modo sicut dicitur est.

f. delectatio
Quoniam intellectus apprehendit esset et quiditatem absolute. ratio
f. delectatio
autem est in collatione vnus ad alterum. Est iterum consensus in
f. delectatio
bonum sub ratione veri. et dico sub ratione veri. quia tunc ratio iudicat
f. delectatio
esse bonum vel malum. Et sedit sibi nec amplius procedit. Si autem am-
f. delectatio
plius procedit et iudicat esse bonum. vt fiat quod appetit. Sic est mo-
f. delectatio
tius voluntas. primo modo adhuc est cognitiua. Si autem adhuc non
f. delectatio
solum iudicat esse bonum vt fiat. Sed iudicando afficitur et appetit
f. delectatio
illud. siue sit finis / siue tendat ad finem. et sic dicitur liberum arbitri-
f. delectatio
um. quia comprehendit rationem et voluntatem primo modo dictam.

f. delectatio
Unde liberum arbitrium est / in iudicio / et appetitu / et electione.
f. delectatio
Videndum ergo q. consensus de re quid sit. vel quid non sit cogni-
f. delectatio
tius. rationis est. Et vt fiat vel non fiat voluntatis est. Sic enim est

f. ad perfectionem de qua habitatur delectatio

f. delectatio
Hic Albertus facit distinctionem
consensus qui est opus
proprie anime et primo fiat hoc
2o concludit per contra ibi videtur

f. delectatio
Hic Albertus concludit vt
dicitur perinde sicut
sunt malum et quo videtur

*una circa
coram alia
sua ipsa
f. 20*

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

f. delectatio

Tractatus Quintus

processus ratio iudicat esse bonum vel esse malum. et in illo iudicio cō-
 sentit consensus rationis prout est cognitiva seu in cognitōe. Et sequit̄
 consensus volūtatis qui dicit fiat fiat. Et dicitur tunc cōsensus ratio-
 nis motiue. Vterq; autem in verum et bonum consensus dicitur liberū
 arbitrium. vel liberū arbitrii consensus. Unde liberum arbitriū in
 sua diffinitione comprehendit voluntatē et rationem. Est enim liberū
 arbitrium rationis facultas et voluntatis qua bonum eligit gratia asse-
 stente. Et malum fugit gratia deficiente.

*Albertus hic definiendo liberū
 arbitrium affinitatē dicit
 Dicit Augustinus Est cō-
 sensus arbitrii et ratio
 et facit ut recipit bonū
 assente gratia et facit
 eligit malū gratia deficiente*

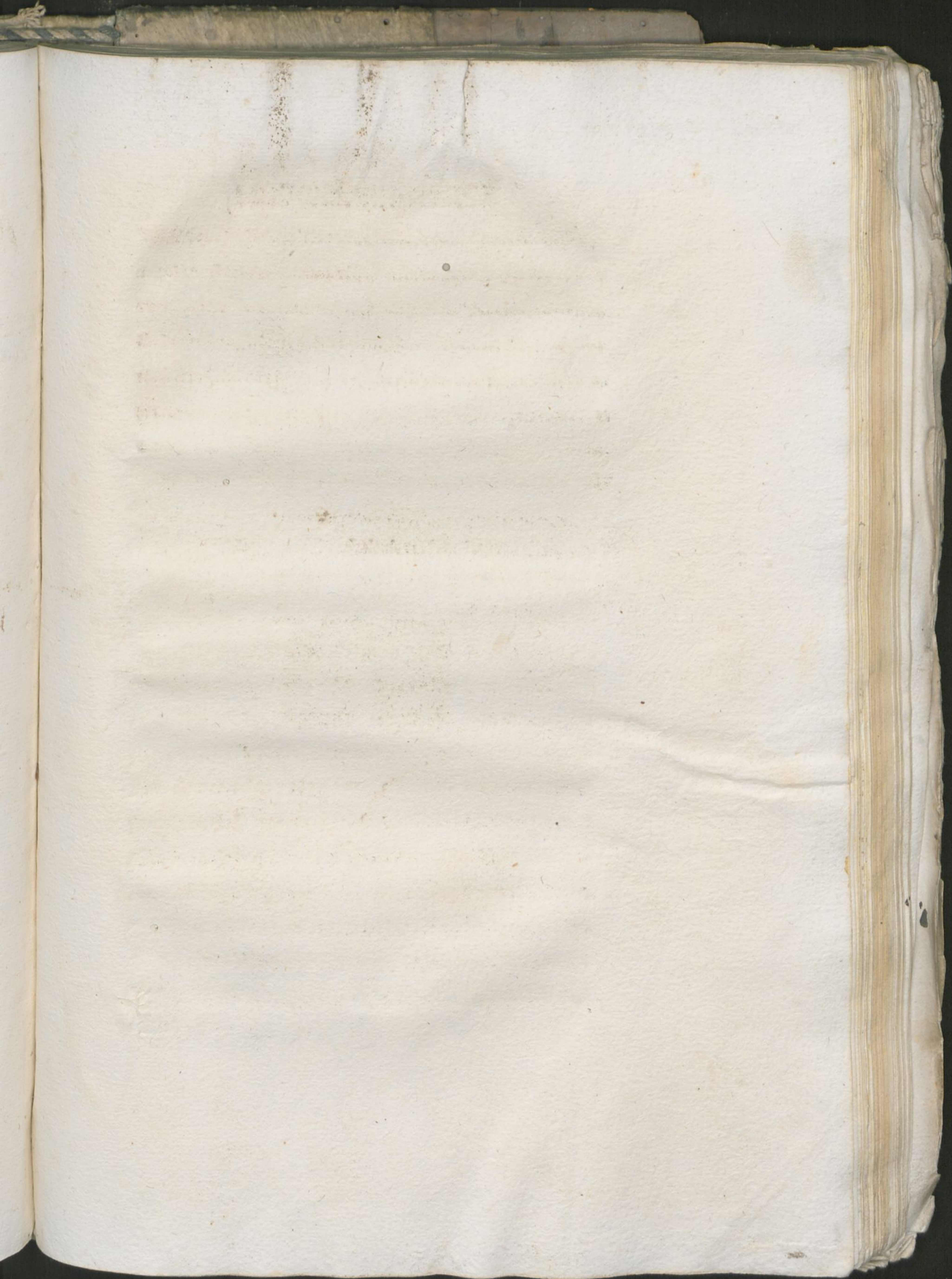
Finis summe naturalū Magni Alberti cursorie emēdate in
 almo vniuersitatis Lypzensis gymnasio. Per baccalarium
 Martinum Lansperg de Herbipoli rē. Anno incarnationis
 domini. Millesimoquingentesimo secundo.

1502

Comradus

9. Michael
Dundwoldz Auguste 1774 in acth

Ink.

62 2048

4°

Aug 5

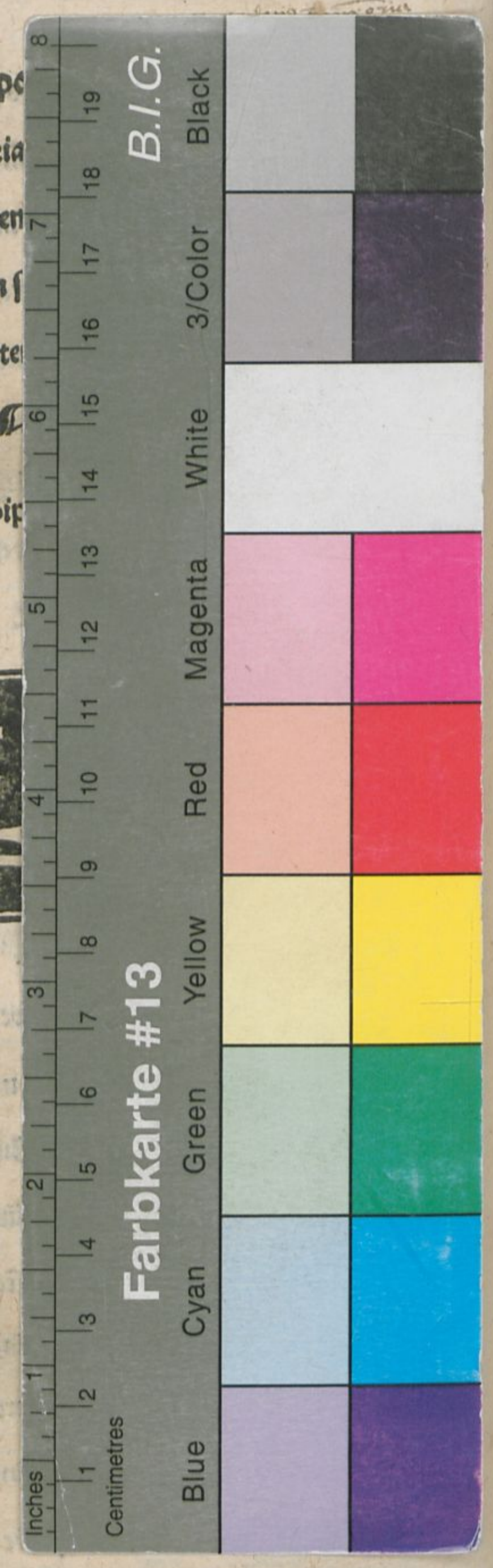
*Proinitat... inquant... noant... p... me
... de pulvere qui artificiali... fat...
... aut... h... to... p... r...*

**Summa Philosophie Naturalis
Alberti Magni per Tractatus Ca**
picula et p... pulcherrime distincta / ita q... cuilibet legēti facile
appareat quid qd... capitulū queq; etiā p... i effectu sibi velit

Primus
Secundus
Tertius
Quartus
Quintus

Tractatus corē
spondet libris.

Phisicorum.
De celo et mundo
De generatione.
Meteorum.
De Anima.

*...
...
...*

